

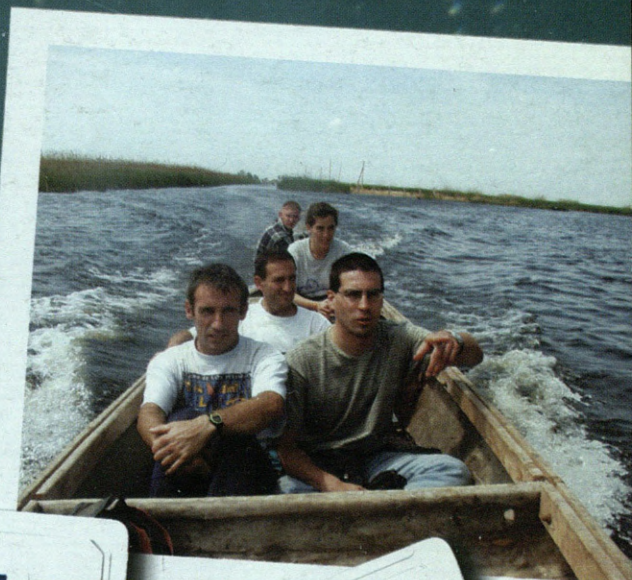
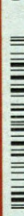
Gorka Knörr: "Estatuko Ituna apurtu artean PSOerekin ez da ezer egiterik"

ARGIA

E u s k a l H e r r i k o A s t e k a r i a

0 18 14

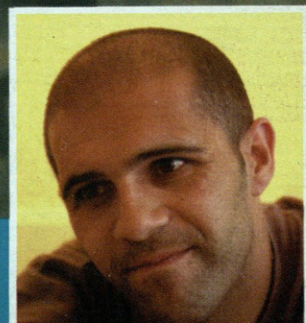

Oporrak Ibaian

KORRONTEAREN KONTRA

Antonio Carmona

"Lortu dudan guztia urte askotako lanaren saria da"

Mendi artxa

Trebiño
Durana
Aramaio
Axpe
Elgeta
Maule
Donapaleu
Isturitze
Hazparne
Uztaritze

uztaila
28-29-30-31
abuztua
1-2-3-4-5

1. eguna
Uztailak 28, larunbata
Trebiño - Durana

2. eguna
Uztailak 29, igandea
Durana - Aramaio

3. eguna
Uztailak 30, astelehena
Aramaio - Axpe

4. eguna
Uztailak 31, asteartea
Axpe - Elgeta

5. eguna
Abuztuak 1, asteazkena
Elgeta - Maule
autobusez

6. eguna
Abuztuak 2, osteguna
Maule - Donapaleu

7. eguna
Abuztuak 3, ostirala
Donapaleu - Isturitze

8. eguna
Abuztuak 4, larunbata
Isturitze - Hazparne

9. eguna
Abuztuak 5, igandea
Hazparne - Uztaritze

Martxaren ezaugarriak:

- Lau egunetako bi zati izango ditu eta tartean atsedena eta trasladorako eguna.

1. zatia: uztailak 28tik uztailak 31ra.

2. zatia: abuztuak 2tik abuztuak 5era.

Abuztuak 1: atsedena eta Elgetatik Maulerat traslado autobuses.

- Martxaren hasiera Trebiñoko Plazan emango da goizeko 10etan ekitaldi labur baten bitartez.

- Ibilbide arinak eta nekezagoak egiteko aukera izango da, baina batzuetan beste 6 ordukoak izango dira.

- Egutero era guztietako ekitaldiak (kirola, jokuak, hitzaldiak, ikusentzunezkoak, musika...) izango dira ilunabarrean.

Eraman beharko duzuna:

- Aurrezki kutxaren ordainagiria.

- Janaria, lo zakuak, botak, esterila eta behar den guztia motxila edo poltsa batetan. Beraz, norberari fardel bat bakarrik onartuko zaio.

- Egutero ibilaldiko janaria eta afaria. Martxa bukaeran, Uztaritzen, bazkaria egongo da. Izen ematea martxan bertan egingo da.

- Egutero ibilbidea egiteko motxila txikia eramatea komeni da.

Antolatzaileen esku:

- Garraioa: Uztailaren 28an Trebiñora joateko.

Abuztuaren 1ean Maulerat joateko.

Abuztuaren 5ean etxera itzultzeko.

- Autobusen ibilbidea izena ematen dutenen bizilekuen arabera izango da. Dena den hiriburuetatik pasatuko gara.

- Motxilaren garraioa irteeretatik helmugetara.

- Lo egiteko lekuak. Horretarako herrietako pilotalekuak, kiroldegia eta abar erabiliko ditugu.

- Egutero gosaria eta ogia.

Izen emateko:

- Telefono hauetara deituz: Araba, Bizkaia, Gipuzkoa eta Nafarroatik: 943491626/656711275
Lapuri, Behenafarroa eta Xuberoatik: 0034943491626/0034656711275

- Ordaindu beharrekoa kontu korrente honetan sartu beharko da: 2101 0116 50 0011090214

- Hiru aukera: 1. zatia: 6.000 pzta./240 l.

2. zatia: 6.000 pzta./240 l.

Osoa: 12.000 pzta./480 l.

- Parte hartzea dirua sartzearekin batera baieztatuko da.

- Ibiltari kopurua mugatua da (100), beraz, ibili baino, korrika mugitu zaitez.

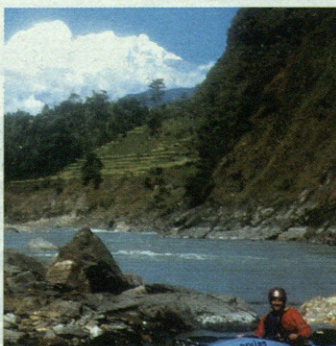
Diseinua: antza S.A.L.

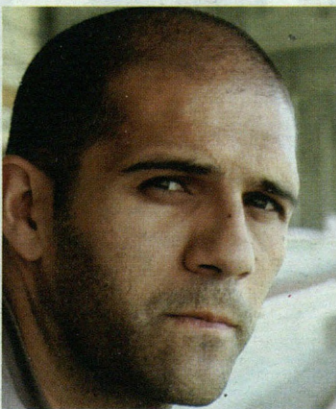
■ **Gorka Knörr: "Estatuko Ituna apurtu artean PSOerekin ez da ezer egiterik"** 8

■ **Digitalizazioak lan arazo berriak eragiten ditu** 10

■ **Oporrak 2001: Udak dakarrena urak daroa** 14

■ **Antonio Carmona: "Lortu dudan guztia urte askotako lanaren saria da"** 34

ORRIZ ORRI

Gora Pro Nobis. Asisko Urmeneta	4
Oihartzunak	5

POLITIKA

Euskal Politikaren Termometroa	6
Elkarriketa: Gorka Knörr.	
Mikel Asurmendi	8

EKONOMIA

Digitalizazioak lan arazo berriak eragiten ditu.	
Daniel Udalaiz	10

EUSKARA

Euskalkiaren galera saihesten.	
Beronika Goitia	12

GIZARTEA

Oporrak 2001: Udak dakarrena urak daroa.	
Hainbaten artean	14
Elkarriketa: Antonio Carmona.	
Estitxu Eizagirre / Ixiar Eizagirre	34

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak	39
Erruaren zama ez da besteena bakarrik.	
Katixa Garate	41
Orain dela 30 urte.	
Pilar Iparragirre	44

ASTIA HARTUTA

Argitalpenak	46
Agenda	49
Bizia	50
Ihesi	51
Denborapasak	55

IRITZIAK

Politika: Fernando Barrena	7
Kultura: Xabier Isasi	40
Azkena: Tere Irastortza	58

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Kultura, Euskara, Gazteria eta
Kirol Departamentua

Argitarapen honen edizioko laguntzaile:

*gizarte-ekintza
obra social*

Agileak + Bixti

JABEA: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
LEHENDAKARIA: Joxe Mari Irazusta
ZUZENDARIA: Pello Zubiria.
Kontseilu Editorialeko Arduraduna:
 Baleren Bakaikoa.
Erredakzioa: Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi, Xabier Letona.
Maketazioa: Berdaitz Goia.
Administrazioa: Marijo Aierza.
Harpidetza: Olatz Korta, Edurne Urruzmendi.
Hedapena: Ixabel Bereziartua.
Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña Soraluze, Bego Zuza.
Argazkiak: Alberto Elozegi.

HELBIDEAK

GIPUZKOA: Zirkuitu ibilbidea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45. Faxak: 943 37 34 03 (erredakzioa)/943 36 10 48 (komertziala).

IPARRALDEA: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel.: 559 47 60 00.

Faxa: 559 47 60 01.

NAFARROA: Gazteluko Plaza 44, 3.eskuina. 31001 Iruñea. Tel.: 948 22 22 85.

POSTA ELEKTRONIKOA:

Erredakzioa: kazeta@argia.com
 Komertziala: komertzial@argia.com

WEB ORRIALDEA

www.argia.com

LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.

ISSN: 0213-909X.

BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.

INFORMATIKA: A.S.P. Koop. Elk.

Harpidetza sariak:

Hego Euskal Herria .16.400 pta./98,57 euro
 Ipar Euskal Herria . . .780 lib./118,92 euro
 Espainia16.400 pta./98,57 euro
 Beste atzerriak21.100 pta./126,81 euro
 Airez33.000 pta/198,33 euro

KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
 Ametzagaiña Taldeko partaidea da

■ Siers, EEBetako "The Charlotte" egunkarian

Bushek: "Putinen arima ikusi dut".

Orrian: Misilen defentsak.

Gizonaren bularrean: Armen lehia.

■ Petricic, Kanadako "Toronto Star" egunkarian

Hiruko Txikian

ZORIGAITZ GARBIA

Suerte txarra alegia. Bi gazteen arteko samurra izan omen da Baionako AEKri su eman diona. Batek, AEKko Baiona tipiko egoitzaren sotoan zegoen bestearen mota erre eta ondorioz etxe osoa suak hartu omen zuen. Eta kiskali, kanpotik nahiz barnetik. Ez omen da deus onik gelditu. Etxea, auzoa bezalaxe zaharra izaki eta zurezkoa, suak ikaragarri maite duen egur lehorrez hornitua. Istripu bat. Garbi-garbia. Hala aurkeztu dute gure komunikabideek, besteek paso egiten zuten bitartean. Eta sinesgarria eta ulertzekoa da, hainbeste istripuren artean urruneko kronika egitea ez

baita batere interesantea. AEKri eta bertan bizi zirenei tokatu zaiela oraingo honetan? Makina baserrik hartu izan du su inoren haserrik tarteko ez zela. Ia ia berez, gizakiak behin adin bat artrosiak jotzen dituen eran. Eta horien berri ez izateak ez du jeneralean mesfidantzarik sortu izan gizartean. Inguru hurbilekoek harrijasotzaileak, aizkolariak, bertsolariak, trikitilariak, erroskilak, taloak eta xingarrak martxan jarri zozketaren baten laguntzaz eta aurrera. Natural-natural. Aurki herri taldeen beharra izanen dugu istripuen ondorioak berdintzeko ●

◆ JOXE MARI OSTOLAZA

TERMOMETROA

BATASUNA ABIAN DA

HERRI Batasunak 23 urteko ibilaldia egin ondoren, Batasuna ezker abertzaleko erakunde berriak hartu du haren lekukoa. Euskal politikagintzaren ardatzetakoa izan da HB urte hauotan, eta Batasunaren garrantzia ere berezia izango bide da, ezkerreko abertzaletasunaren agerle politiko garrantzitsuena da eta. Molde desberdineko erakunde berri bat atera da -batez ere Euskal Herri osoan arituko delako eta eraketa berria izango duelako- baina ukitu zahar asko atzean uztea ere ez da gauek egunera gauzatzen dena. Ageriko bi koxka behintzat agertu zaizkio bere abiatze honetan: bata Batasuna prozesuan parte hartu eta azkenean Batasunan sartu ez direnak; bigarrena, Iparraldean ABren baitan sortu duen arraila, denborak esango duena norainokoa den.

ALAIN LAMASSOURE HAUTETSIEK LEHENDAKARIA

BAM (Baiona-Angelu-Miarritze) barrutiko Alain Lamassoure presidentea da Ipar Euskal Herriko Hautetsien Kontseiluko lehendakari berria. Alain Lamassourek Paueko Kontseilu Nagusiko Jean-Jacques Lasserre lehendakariaren lekua hartu du. Lehendakari berriak teknologia berrien irakaskuntza, kultura eta hizkuntza sailak molde berezi batez sustatuko dituela adierazi du. Hizkuntzaren aldeko Hitzarmen Berezia gauzatuko duela berretsiz.

ETA-REN AZKEN ELKARRIZKETA

ETAren "Gara" eta "Egunkariak" argitaratutako azken elkarrizketan, Interneten "Gara"k hasiera batean jarritako elkarrizketaren word dokumentuak ordenagailuko jabearen izena eta data agertzen zituen: "Omega Consultants" enpresako Blanc izeneko bat. Informazio hau @Euskadi interneteko informazio buletinak zabaldu zuen, zerrendako bazkide batek aurkitzea egin ondoren. Buletinaren arabera, word

documentu hori elkarrizketa argitaratu baino hiru egun lehenago sortu zen. Word dokumentu honek akaso zenbait pista agerian uzten dituela dio buletineko notiziak, nahiz eta informatikako ezagutza txiki batzuk izanda, datu hauen manipulazioa erraza dela zehazten duen.

ESPAINIAKO INKESTAK

ESPAINIARREN %43,6k Estatua ETaren aurkako borrokan indarra galtzen ari dela uste du; %72,6aren ustez, odol delituak izan eta damutzen ez diren etakideei bizitzeko osorako espetxe zigorra jarri beharko litzaieke; eta %80,4aren iritziz, "kolaborazioa" eta "talde armatuko kide izatea"ren delitu moldeak zabaldu beharko litzaieke. "El Mundo"k egindako inkestaren datuak dira. Inkesta egiteko moduak, emaitzen aurreikuspena dakarrela diote adituek; bestelako emaitza asko ere ateratzen dira Espainiako inkestetatik, baina oraingoan egunkariako editorial batek Batasuna erakundearen sorrerarekin lotu ditu inkestaren emaitzak.

AB-REN ESTRATEGIA

BATASUNA dela eta azken boladan izandako ika-miken ondorioz, irrika handia zegoen hilaren 22an Úztaritzen egin zen Abertzaleen Batasunaren biltzarra nola garatuko zen ikusteko. Bost proposamen aurkeztu ziren: Burujabe, Matalaz, Bateginez, Herriaren Alde eta Les 46. Udan edukiak jorratzen jarraituko da, irail hasieran txostenak militanteen artean banatuko dira eta urriaren 6an norabide estrategikoaz erabakiko duen beste biltzar bat egingo da.

NAFARROAKO KARTZELA

MIGUEL Sanz lehendakariak Nafarroan kartzela egiteko leku bila jarraitzen dutela jakinazi du. Rafael Gurria bere lehendakariordeak, mobilizazioak beti ez direla arrakastatsuak gogorarazi nahi izan die etorkizuneko kaltetuei.

TXANPONA

BURTSA

Joan den astean Madrilen Espainiako Estatuko lau burtsen (Madrilekoa, Bartzelonakoa, Valentziakoa eta Bilbokoa) arteko bateratze hitzarmena sinatu zen. Lau burtsen artean "holding" edo talde bat osatu nahi dute. Operazio ekonomikoa da soilik ala horren atzean asmo politikoak daude? Egia da globalizazio ekonomikoa gailentzen ari den munduan, informazio teknologia berrien bitartez globalizazioaren eragina gehien jasaten duena burtsa dela. Hala ere, badira beste asmo politiko batzuk, Lakuak edo talde abertzale desberdinek iradoki duten bezala. Lau burtsen arteko bateratze operazioaren ondoren, Bilboko burtsa historikoaren balizko desagerpena beldur hutsa baino gehiago dela dirudi. Politika zentralista horren ondorioak ekonomikoak ez ezik politikoak ere badira eta berezko instituzioak eskatzen dituen Euskal Herria bezalako herrialde baten irudia ematen dute. Globalizazio ekonomikoaren aitzaki berarekin, BBVA eta Iberdrola bezalako enpresa handien egoitza sozialak eraman litezke Madril edo Parisera. Iberdrolako presidentek ohartarazi zuen jada azken batzar nagusian ●

◆ DANIEL UDALAITZ

B A H E A

- Jose Mari Olarra, HBko Mahai Nazionaleko kide ohia: "Burujabetzarantzko akordio zabal batek amankomuneko puntuak lantzea exijitzen digu, horiek gauzatzea posible eginez eta beren sendotasunerako oinarriak jarritz".
- Gabi Basañez, Euskal Herriaren Euskarazeko kidea: "Hortaz, fase batean lege horiek aprobetxatzen ibili gara, baina horrek goia jo duela uste dugu (...) Hor egiten duzu topo ofizialtasunarekin: itxurazko ofizialtasuna badago, baina edukirik ez".

Eskubide guztiak, euskaldun guztiontzat

Munduko bazter guztietan, ondorio samingariak dituzten gatazka politikoak soluziobide politikoak aurkitzen ari dira, herriek beren kabuz inongo mugarik gabe erabakitzeko duten eskubidean oinarrituta. Horrela jaso-tzen dute nazioarteko oinarritzko itunek; giza-eskubideen eta herrien eskubideen inguruko itunak, elkar ulertzea eta elkarren errespetuaren oinarri direnak, nahiz eta estatu moderno askok ez dituzten berretsi. Ez da Estatu espainiar zein frantsesaren kasua; batak zein besteak sinatu dituzte gizabanakoen eskubideak zein eskubide kolektiboekiko errespetua, oinarritzko eskaera baita nazioarteko komunitatearen aurrean homologazio demokratikoa lortu ahal izateko. Gizabanakoenak zein kolektiboak diren eskubide demokratikoak eskubideak dira "per se", ez dira bozketapean irabazten ala galtzen, ez dira gehien-go zein gutxiengoen arabera bermatzen ala baztertzen. Erljio baten kide edota sinesmen baten aldekoa izateko eskubidea ez da bozkatzen; modu berean, herri bati dagokion autodeterminazio eskubidea ez da bozkatzen; berez dagokio, eta kitto.

MUNDUKO herriak dira eskubide horien subjektua, eta horrelaxe jasotzen du Nazio Batuen Batzar Orokorraren 1.514 ebazpenak. Euskal herritzat hartuko genuke bere existentziaren jabe den euskal komunitatea, berezkoak dituen eskubideak eragin-kortasun betean jartzeko prest dagoena. Komunitate horrek Euskal Herriko lurraldeetan du kokaleku eta erabakitzeko eskubidea du gutxiengo-gehiengo joko guztien gainetik. Gauza bat baita euskal herri edo komunitate horri dagozkion berezko eskubideak, eta beste bat zein elkarbizitza eredu emanen lioketen Euskal Herriko biztanleek euren buruari eskubide guztiak bermatuta egon daitezen. Logikoki, behar-beharrezkoa da prozesu horretan kanpo-injerentziek ez baldintzatzea euskal herritarren erabakiak, horrela eskubide guztiak eraginkorrak zein gauzagarriak izan daitezen.

Inposaketa Estatu espainiar eta frantsesarengandik jaiotzen da beraiek sinatutako nazioarteko itunen betetzeari uko egiten diotenean (ikus. Helsinkiko Ituna, 1975; VIII. titulua). Espainiako Konstituzioak berak armadari ematen dio enkargua bere 8. artikuluan. Horrek herrien eskubideen kontrako eraso zuzena izateaz gain, gizabanakoen eskubideen kontrako eraso garbia suposatzen du, hain zuzen, Eus-

kal Herriak libre izateko duen eskubideen aldekoak fisikoki mehatxatzen dituelako. Egungo marko juridiko-politikoak gureak ez diren hizkuntzak, kulturak, kirol-selekzioak, justizia administrazioak, nortasun agiriak, zerga ordainketa eta hemengoak ez diren polizien inposaketa bermatzen ditu. Aukeratu ez ditugun eredu frantses zentralista edota erregimen espainiar monarkikoaren menpe izatera behartu nahi gaituzte.

ESTATU horiek esan dute ez dutela aitortuko gatazka politikoa dagoela, ez autodeterminazio eskubidea. Euskal kulturaren gutxiagoratzeari mugimendu espansionista eta kolonizatzaile espainiar eta frantsesaren ondorioz eman da; hori da inposaketaren jatorria.

Autodeterminazio eskubidearen aitortzak ez du suposatzen

eskubide hori automatikoki ejerzitatuko denik. Areago, eskubidearen aitortza izan daiteke hainbat abertzale epelek behar duten aitzaki erraza eraikuntza nazionalen dinamikei muzin egiteko. Zentzu horretan, Estatu espainiar eta frantsesak autodeterminazio eskubidea ukatzen jarraitu izanak ez du zertan mugatu behar ezker abertzalearen iniziatiba politikoa eskubide horren aldarrikapenari dagokionean. Aitzitik, lehentasunezkoa da subjektu, foro eta instituzio nazionalen eraikuntza euskal herria den eskubide-subjektu komunitatearen eskabideei egoki erantzun ahal izateko.

Autodeterminazio eskubidearen aldarrikapenak ezin gaitu gure lan nagusitik aldentu: harreman, instituzio, foro eta subjektu nazionalen eraikitzea euskal herriari berezko neurri kolektiboa eta lurralde aldetikoa eman ahal izateko. Lan hori beharrezkoa da Euskal Herriari zor zaion burujabetzaren eskenatokira eramateko eta mundu globalizatu batean bizirauteko.

Beraz, etorkizun hurbilari begira hortxe daude gako politiko nagusiak.

Nekez espero dezakegu aurrerapausorik Gobernu espainiar eta frantsesaren aldetik Euskal Herriaren autodeterminazio eskubidearen aitortzaren bidetik. Hori dela-eta, ardura berezia izaten jarraitzen dugu konponbide demokratikoan sinesten eta eskubide guztien aldarrikapenean eta beren aitortzaren erdiestean gure lana ikusten dugunok. Eskubideen aitortza eta errespetuak ezinbestekoa jarraitzen du izaten gatazkaren irtenbide demokratikoari begira eta beraz, hortxe dugu erronka euskal demokratok: eskubide guztiak, euskaldun guztiontzat, Euskal Herri osoan ●

Pernando Barrena
Nafarroako EHko eledunaa

"Egungo marko juridiko-politikoak gureak ez diren hizkuntzak, kulturak, kirol-selekzioak, justizia administrazioak, nortasun agiriak, zerga ordainketa eta hemengoak ez diren polizien inposaketa bermatzen ditu"

Europarlamentaria izatetik legebiltzarkide izatera pasa da Gorka Knörr. EAko idazkari nagusiak Europako Parlamentuko monologoak burutu eta entzun orde, legebiltzarreko alderdiburuen arteko eztabaida zuzenak entzutea espero du legealdi berrian.

“ESTATUKO ITUNA APURTU ARTEAN PSOE-REKIN EZ DA EZER EGITERIK”

Eusko Legebiltzarreko Juan-Maria Atutxa lehendakariaren hurrengo zara, lehen lehendakariordea. Alderdiek legebiltzarreko mahaiaetik baztertu duzuela kritikatu du EHk.

Baztertu dugula? Ez. Beraiek baztertu dute euren burua. Mahaiaren osaketa bitxia izan da, eta EHk eman azalpena gezurrezkoa. Lehenik, EHk mahaian egon nahi badu gainontzeko alderdiekin hitz egin behar du, besteok elkarrekin egiten dugun bezala. Bere botoekin kontatzea nahi badu alderdiekin hitz egin behar du. Bigarrenik, EHk besteekin hitz egin nahi badu legebiltzarra instituzio iraunkor bat dela kontuan hartu behar du eta mahaian egoteak egunero lan egitea eskatzen duela. Hau da, EHk segurtasun bat eman behar du. Ez dadila gerta aurreko legealdian bezala: agur banoa, eta hor konpon! EHk hori ez badu ulertzen...

■ “EHrekin hausteak kalte egingo lioke bake prozesuari” esan zenuen orriotan duela urte bat. Beraz, EHrekin loturarik ez duzue gaur egun?

Guk betiko jarrera mantentzen dugu, EAK ez du inoiz esan EHrekiko zituen loturak hautsi dituenik. Akordio politikoa lortu ahal izateko EHk biolentziaren mundutik aldendu egin behar duela esaten dugu. Areago, nik ez dut behin ere biolentzia “kondenatu” behar duela esan. Hori maiz komunikabideetatik ematen den bertsioa da. Bada, ez, biolentziaren mundutik “aldendu” diot nik.

■ Zer da aldentzea?

Aldentzea, esaterako, azken egunotan EHN biolentziarekiko burutzen ari diren erreflexioak egitea da. Arnaldo Otegia eginiko azalpenak oso positiboak dira, aldaketa bat da. Arnaldo Otegia aitortu duenez kale borroka delakoarekiko nola-

JOSEBA OLALDE

■ “Ajuria Enea kito da. Mahaia PPK hautsi zuela esan zuen ere PSOEek”.

baiteko itzala dute. Pribatuan mila bider esan dute hori, publikoan esatea beste gauza bat da, ordea. Pribatuan, kultura politiko militarretatik datozela esanez desenkusutzen dira. Konprenitzen dugu hori, baina aurrera egiteko EHk beste testuinguru batera pasa behar du, erreflexio hori egunero politikan gauzatu behar du. EHko militante, ordezkari eta hainbat alkaterekin hitz egiten dugunean jasotzen dugun erreflexioa da. Areago, batzuk haratago joaten dira. Ez ditugu harremanak hautsi, besteak beste, erantzukizun politikoari zor diogun begirunearengatik.

■ Bake mahai berri bat osatzeko Ajuria Enekoa hobetsi du Javier Rojo sozialistak oraindik orain, Lizarrakoa desastrea izan delakoan.

Bada, nire aldetik Ajuria Enea kito da. Eta alderdi sozialistak berak ere Ajuria Eneko mahaia PPK hautsi zuela esan zuen bere garaian; Ramon Jauregik berak publikoki salatu zuenez. Ajuria Eneko mahaira itzultzeko nahi horretan, “nosotros los democratas” ari dira esaten. Baina, ez gaituzte eramango esparru horretara, sakoneko aldaketarik egon ezean ez gara inolako hitzarmen batera helduko. Bestela esanda, PSOEek estatu ituna -“Askatasunaren aldeko eta terrorismoaren aurkako” ituna deitzen den hori- apurtzen ez duen bitartean oso urrun dago guregandik.

■ Nondik abiatu behar da, orduan?

Hasteko abertzaleok egindako hutseetatik abiatu behar dugu, gure aldean akatsak izan direlako. Baina ez haiek dioten

bezala Lizarra-Garazi desastre bat izan delako. Lizarran gure frakaso propioa egongo da, baina haiek -Xavier Rubert de Ventos pentsalari sozialistak dioten bezala- ez ziren bildu Lizarrara Madrileko boteretik arriskutsutzat jo zutelako, Madrilek sekulako izualdia hartu zuen Lizarrarekin.

Edonola ere, beste nonbaitean berriz ere topatu beharko dugu, eta denok. Eta ez, abertzaleak batetik eta ez-abertzaleak bestetik. Ez ditugu egindako akatsak berak berritu behar. Bakegintza eta erainkuntza nazionala, bi plano ezberdinetan daudela ikasi dugu. Bakegintzarako alderdi guztiekin kontatu behar da, guztiekin. Eraikuntza nazionala beste dinamika batean sartu behar da. Proietuak hor daude, mahai gainean. ETAk berriki emandako elkarrizketan ez du ezer esan EAJk, EHk, ABk eta EAK mahai gainean ipinitako proiektuez. Zergatik ezin dugu prozesu nazional bat aurrera eraman? Hor dago koxka. EHk Lizarra-Garazi biolentzia zegoen garai batean gauzatu zela dioenean, tranpa egiten du. Lizarrako Akordioak dioten bezala, fase erabakitzailea biolentziarik gabe eman behar da. Urte bat eta erdiz, politikan biolentziarik gabe aurrera egitea posible dela ikasi dugu. Horrexegatik, batetik, alderdiek normalizazio prozesuaz eztabaidatuko duten biolentziarik gabeko eszenatoki bat behar dugu, eta bestetik, abertzaleok minimo batzuk adostu beharko ditugu eraikuntza nazionalaren bidean aurrera egiteko.

■ **Beste gaietara etorritz. Azken hauteskundeek aro politiko berri bat ekarri al dute?**

Denok espero genuen aldaketa bat. Ordea, EHk horren galera handia izatea sorpresa izan da guztiontzat. EHk 9-10 parlamentari izatea espero genuen, eta alderdi politikoen jardura (abertzaleena bereziki) baldintza zezakeela. EHk, berak espero baino gutxiago eskuratu duenez, alderdi giltza izatearen aukera galdu du. Baina gure irakurketa ez da haiek galdu dute, kanpo dira eta hor konpon! Ez. EHrengana iristeko zubigintza lana egiteko prest gaude. Orain beren ardura da positiboki erantzutea.

■ **EHk oraintsu arte esan duenez, EAJ-EA koalizioa ez da gauza trantsizioa aurrera eramateko Gasteizko par-**

lamentuan. Gainera, ezker abertzalearen botoak dituzuela diote.

Botoak ez dira presatuak, herritarrek emandako botoak baizik. EAJ-EA koalizioarentzako botoak, kanpainan esan genuena esanda etorri dira. Hau da, ez dugula EHrekin akordioak gauzatu ez bada ETArekin biolentziatik aldentzen. Beraz, botoak etorri dira hori entzunda ere. EHk bere irakurketa egin behar du, eta itsuarena egin nahi badu, bada egin dezala. Alderdi espainolistek hauteskundeetara inoiz aurkeztu ez dugun programa abertzale batekin aurkeztu gine-la egotzi ziguten, hau da, autodeterminazioa aipatu dugu argi eta garbi. EHk trantsizio politikoa lideratuko duela, nola?

Guk gobernu berria bake eta normalizaziorako prozesua bideratzen hastea nahi dugu, eta lehenik besteek beren kokapena argitu behar dute. Aurreneko betebeharra bake giroa sortzea da, horretarako gobernuak gure jarrera irmoak berretsiko dituelarik. Hau da, gizartearen nahiarekin beste eszenategi batera joan nahi dugu herri bezala ditugun eskubide-

JOSEBA OLALDE

■ **“EAK ez luke arazorik izango oposizioan egoteko. Hori tinko erabakita dago gure proposamenean”.**

den diskrezioarekin- honek berdin balio du gaineratiko alderdientzako-, areago Madrileko Itun baztertzalea sinatu dutenengandik etorritako. Itun hori indarrean duten bitartean ez dugu ezer egiterik, ituna hautsi dezatela lehenik.

■ **Aurrera egin beharrez amore eman behar da politikan. EA ziur al dago koalizioan?**

EAJ-EA koalizioa legebiltzarrerako osatu zen. Geroak esango du berrituko den edo ez, Euskal Herria zein egoeran egongo den ere ikusi behar baita. Lau urte ditugu ekarrekin lan egiteko. Gobernu osatu

aurretik eta gero ere: EA alderdia gara. Badakigu batzuk jarrita daudela udal eta diputazioei begira. Baina, Ibarretxek esan bezala, ez dezala inork pentsa gobernuarekin konpontzea. Aldaketa sakona izan ezean ez da sozialistekin ezer hitzartuko, ez EAJn ez EAn. Eta baten bat tentatua baldin bada, EA ez da hor izango. EAK ez luke inolako arazorik izango oposizioan egoteko. Hori tinko erabakita dago gure programan eta proposamenean ●

◆ MIKEL ASURMENDI

□ **“ETAk berriki emandako elkarrizketan ez du ezer esan EAJk, EHk, ABk eta EAK mahai gainean ipinitako proiektuez”**

ak geure egiteko.

■ **PSE-EEk udal nahiz diputazioetan akordioetara iristeko proposamen bat egin dizue. Eman dizkiozuen erantzunen arabera deskalifikatuak sentitu direla esan du Javier Rojok.**

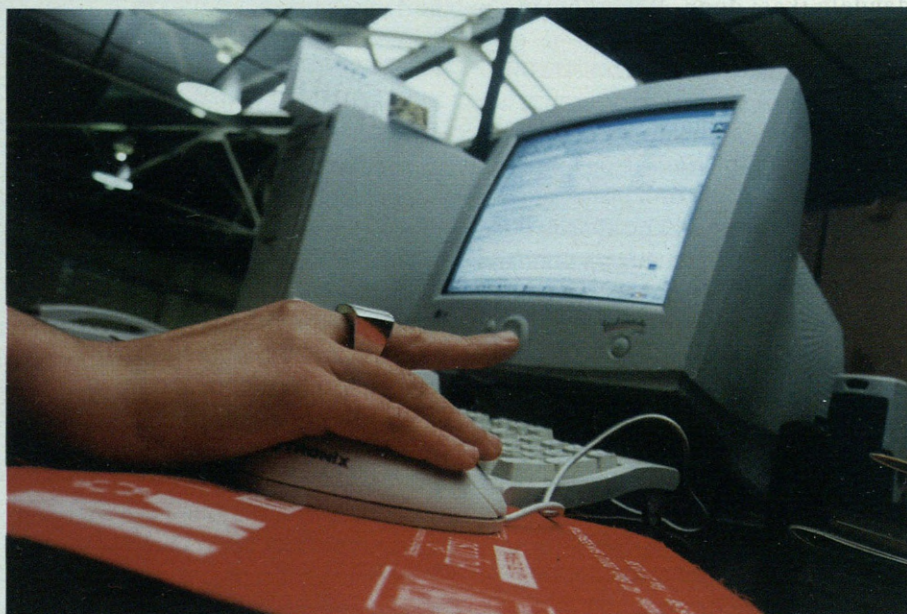
Rojok berak deskalifikatu du bere burua, Elorrioko PSE-EEko zinegotzi bat udal batzordean zegoela jakin zutenean dimitituaraziz. PSEri, hasteko, komunikabideen bidez ez garelako eztabaidan hasiko esan diogu. Proposamen bat baldin badute eseri daitezen gurekin mahai batean behar

Lanpostuetan egiten den posta elektronikoaren erabilera gero eta handiagoa da eta arazo juridikoak eragiten ari da. Baina oraindik jurisprudentzia nahikorik ez dagoenez ez dago irtenbide garbirik. Bitartean, mugatu al dezakete enpresek langileen e-mailaren erabilera?

DIGITALIZAZIOAK LAN ARAZO BERRIAK ERAGITEN DITU

Digitalizazio prozesua gaur egungo legerian jasotzen ez diren arazoak edo lan-gatazka berriak ari da sortzen enprestan. Lantegietako hitzarmenetan ere ez dira kontuan hartu izan orain artean. Espainiako Estatuan bi epai eman dira enpresetako langileek beren komunikazioetarako posta elektronikoa erabili izanagatik jarritako salaketen ondorioz; baina bietako inork ez dio gaiari bere sakontasun osoan erantzun. Espainiako Entzutegi Nazionalak joan den otsailean eman zuen bere iritzia Banco Bilbao Vizcaya Argentaria BBVA-ko zuzendaritzaren eta CCOO sindikatuaren artean lantokian posta elektronikoa erabiltzearen inguruan sortutako auzi batean. Sindikatu honek 1999az geroztik “e-maila” erabiltzen zuen bere komunikaziorako, baina bankuak filtro bat jarri zuen, sistema informatikoa gaindituta utzi zuelako. Entzutegiak erabaki zuenaren arabera “enpresak badu eskubidea sindikatuari e-mailaren erabilera kaltegarri ez egiteko eskatzeko”, baina ez du sindikatuaren eskubidea aitortzen; eskubideak indarrean jarraitzen duela eta muga batzuk dituela egiaztatzen du, aldiz.

Bada beste epai bat Epaitegi Gorenak emana 1995ko urrian. IBMko sindikatu batek bere komunikazioetarako e-maila erabiltzen uzteko eta bere WEB orrian leku bat emateko eskatuzion zuzendaritzari. Auzian aritu ondoren, Epaitegi Gorenak ez zuen onartu sindikatuak horretarako eskubiderik zuenik eta gaur egungo legeriak horrelakorik aurreikusten ez zuela esan zuen. Beraz, langileek enpresako e-maila erabiltzeko eskubideari dagokionez, arau-hutsune baten aurrean gaude, eta ez dago horri buruzko nahiko jurisprudentzia.

■ BBVA eta IBM auziek ez diote gaiari bere sakontasun osoan erantzun.

POSTA ELEKTRONIKOAREN ARAZOAK. Enpresen digitalizazioak arazo berriak sortzen ditu langileen komunikazioan. Arazo gehienak lau esparrutan biltzen dira eta honako galderi erantzungo liekete: enpresariak ba al du eskubiderik langile baten e-maila ire-

□ **Langileen %74k enpresako posta elektronikoa erabiltzen du eta sarean nabigatzen du bere betebeharrak pertsonaletarako**

kitzeko? Enpresariak ba al du eskubiderik langile baten ordenagailuan sartzeko? Enpresak ba al du eskubiderik langile batek egiten duen Interneten erabilera kontrolatzeko? Sindikatuak bere komunikazioak egiteko e-maila erabiltzeko eskubiderik ba al dute?

Gai hauek orain artean ez dira ia batere aztertu izan. Nolanahi ere, martxoan El-labor izeneko topaketa batzuk izan ziren Cuatrecasas.com enpresak antolatuturik. Arazo horiek landu dituzten topaketa horren berri luze eta zabal eman dute ekonomiko gaiei buruzko “Expansión” egunkari madrildarrean. Bertako hizlarietako bat Pompeu Fabra Unibertsitateko Lan Zuzenbide eta Gizarte Segurantzako katedraduna eta Cuatrecasas.com-eko aholkulari Salvador Del Rey izan zen, eta “komunikazio telematikoen erabateko iraultza” azpimarratu zuen. Bere iritziz, orain artean jende gutxi erabiltzen zuen telefonoa lanerako tresna gisa, baina orain PCa, hardwarea eta softwarea edozeinek erabiltzen ditu bere lanerako. Erabateko “jauzi kualitatiboa” egin da.

Enpresatan gertatzen den e-mailari

buruzko arazoa aztertzeke garaian, Del Rey-ren ustetan, e-maila irakurtzen eman daitekeen denbora da benetako arazoa. Katedradunak emandako datuen arabera, langile batek hogeita hamar e-mail inguru jaso ditzake egun batean, eta bi ordu behar ditu horiek irakurtzeko, bideratzeko eta erantzuteko. Bide horretatik jarraituz gero, 2002. urterako lau ordu beharko ditu.

ERANTZUN LEGALIK GABEKO GALDERAK. Enpresariak langilearen e-maila irekitzeko zenbaterainoko eskubidea duen zalantzan jartzen duen lehenengo galderari dagokionez, Del Rey-k dioenez, Justiziako Epaitegi Gorenaren hainbat epaitan onartu egiten da eskubide hori. Posta elektronikoa enpresarena denez, enpresariaren esku dago hor sartzea. Nolanahi ere, katedradunaren esanetan, enpresak gutxienezko interes bat bederen behar du e-mail horietan begiratzeko, baldin eta delitu zantzurik ez badago. Del Rey-k gomendatzen duenez, enpresak jokabide-arauak eduki behar ditu, eta arau horien artean garbi adierazi behar du e-maila lantokiaren tresna bat dela eta bertako gai profesionaletarako soilik erabil daitekeela.

Langilearen ordenagailuan sar daitekeen galderari dagokionez, Langileen Estatutuak langileen armairu pertsonalari buruz ezarritakoak balio dezake Del Rey-ren ustetan. Enpresako titularrak badu horretarako eskubidea, baina baldintza jakin batzuk betetzea ziurtatu beharko du beti, esate baterako langilearen duintasunarekiko begirune osoa eta sindikatuen ordezkari bat aurrean egotea.

Hirugarren galdera Interneten erabilerari buruzko enpresaren kontrolari dagokio. Langileak Interneten egiten duen ibilbidea eta bisitatzen dituen web orriak enpresariak kontrola ditzakeen jartzen da zalantzan. Katedradunaren ustez, Internet norberaren gauzetarako erabiltzea zigortzeko moduko jokabidea da, nahiz eta, bere iritziz, enpresak argi adierazi beharko lukeen Interneten erabilerak beti laneko gaiei loturik egon behar duela. Enpresariak ez badu aurrez adierazpen argi bat egiten, pribatasun irudipen bat sor daiteke langileen artean, eta horiek esan dezakete inork ez diela inoiz jakinarazi ezin zutela Internet bere gauzetarako erabili. Aurrez

■ Ekonomia berriak lan antolamendua irauli du

Ekonomia berriak informazioaren autobideekin, sare globalekin eta sareetako teknologiarekin erabateko iraultza ekarri du lanaren antolamenduan, eta hainbat sindikatu hasiak dira baliabide hauek guztiek lan munduan izan dezaketen eragina aztertzen eta horri buruzko gogoeta egiten. Iraultza honen eraginik handienetakoa, inolako zalantzarik gabe, orain arte enpresek zekarten langileen kontzentrazio handi horiek hautsi eta langileen sakabanaketa eta isolamendua ekartzean datza. Lehenengo industri iraultzak sakabanaturik zeuden langileak lantegi handietan biltzea eragin zuen, eta orain, atzera, aurkako bideari ekin zaio lanaren antolamendua hankaz gora jarritz.

Enpresarietzat antolamendu berri hau askoz errentagarriagoa da, lantegi handi batean biltzen aritu gabe, bulego txikietan sakabanatuz; norberaren etxebizitzetan isolatzeraino ere hel daiteke. Horrela, lehen telelangileak sortu dira. Hori dela eta lan arloko

gatazka berriak sor daitezke, baina askoz ere banakakoagoak izango dira, eta gatazka kolektiboak desagertu daitezke. Gainera, horrelako lan antolamendu batean sindikatuen lana ere zailagoa gertatzen da, eta pixkanaka desagertu egingo litzateke enpresetako sindikatuen burokrazia, gaur egun zenbait ordezkari sindikalek duten ia erabateko liberazio egoera ere desagertaraziz.

Lan antolamendu hori langileen arteko elkartasunerako ere kaltegarri izango litzateke. Langile bat bere testuingurutik ateratzen denean, isolamendurako eta bakardaderako bidean jartzen da. Etxetik lanean aritzen den langileak gizartearekiko loturak galtzen ditu, eta, horren ondorioz, gaitasuna galtzen du behar lukeen garaian bere aldarrikapenak modu kolektiboa bideratzeko. Testuinguru horretan askoz zailago gertatuko lirateke langileen edo sindikatuen edozein erako mobilizazioak. Hala, enpresariak gizartearen presio txikiagoa erdiesten dute ●

adieraziz gero berriz, nahiz eta legezko arau garbirik ez egon, enpresariak, enpresaren ikuspegitik nolabaiteko interesen bat baduela frogatuz gero, aukera izango luke e-mailak begiratzeko eta Interneteko ibilerak kontrolatzeko, betiere langilearen duintasuna errespetatzen duela ziurtatuz.

Laugarren galdera sindikatuak beren komunikazioetarako posta elektronikoa erabiltzearen eskubideari atxikita dago. Del Rey katedradunak erreportaje honen hasieran aipatu ditugun BBVA eta IBM-ren epaiak aipatzen ditu. Bere ustez, bi epai horiek ez diote sindikatuen eskubide horri buruzko arazoari irtenbide garbirik eman. Hala ere, bere iritziz, epai horiek adierazten dutenaren arabera, sindikatuak e-maila erabiltzen dutenean muga nabarmen bat izango dute: konpainiaren zerbitzariak gainezka egin ez dezan saiatu beharra daukate.

Ikusten denez, enpresen digitalizazioak, lan arazo berriak eragiteaz gainera, zalantza ugari sortzen du. Eta horrek, batetik, arautze bat eskatzen du enpresa-

ren aldetik eta, bestetik, hitzarmen kolektiboetan horrelako egoerak aurreikustea.

INKESTA BAT. Azken asteotan eza-gutu da Kataluniako Domeus.es enpresak egindako inkestaren emaitza. Horren arabera, langileen %74k bere betebeharrak pertsonaletarako erabiltzen du posta elektronikoa, eta %95ek telefonoa erabiltzen du zentzu berean. Inkestari erantzun dioten %59k, bere mezu pribatuetarako eta sarean nabigatzeko, astean 30 minutu inguru erabiltzen duela aitortzen du; %37,1ek 30 minututik ordubetera bitartean; eta %4,8k astean bi ordutara ino.

Inkestari erantzun dioten gehienek ustez, enpresak ez luke langileen posta elektronikoa begiratu behar. Enpresa askoren ustetan, ezinbestekoa da posta elektronikoa erabilerara arautzea, eta sindikatuak, berriz, hortaz baliatzeko eskubidea aldarrikatzen dute. Hainbat elkarte horri buruzko kode etikoa bultzatu nahi du ●

◆ DANIEL UDALAITZ

Deba ibarreko euskalkia aztertzea, jorratzea, herritarren artean zabaltzea, eta, bide batez, euskara batua aberastea du helburu Badihardugu elkarteak. Halaber, euskalkien erabilera eguneroko bizitzan esparru guztietara hedatu daitekeela erakutsi nahi du.

EUSKALKIAREN GALERA SAIHESTEN

BADIHARDUGU ELKARTEA

■ Deba arroko Badihardugu elkarteak kideak bailarako euskalkiaren alde lanean ari dira.

Badihardugu, Deba bailarako euskara elkarte da, eta inguruko euskalkia sustatzea du helburu. Bertako herri-hizkera aztertu eta indartzeak, euskara bera aberastuko duela dio elkarteak.

Badihardugu elkarte 80-90 bat lagunek osatzen dute, Mutrikutik hasi eta Gatzaga bitarteko hamazazpi herritako (Bergara, Eibar, Oñati, Arrasate eta Antzuola, besteak beste) hainbat kultur eta euskara elkartetik, idazlek, filologok

eta euskaltzalek.

Elkartearen sortze batzarra azaroaren 25ean izan zen, eta bertan elkartearen eginbeharrak finkatu ostean, zuzendaritza batzarra izendatu zen.

Lehendakaritzat, Serafin Basauri eibartarra izendatu zuten, eta lehendakari ordeko bezala Juan Martin Elexpuru idazle bergararra.

ELKARTEAREN EGINBEHARRAK. Bailarako euskalkia indartzeko,

elkarteak garrantzia ematen dio gurasoek seme-alabei txikitatik beren euskalkian hitz egiteari, herri-hizkera familian, etxean, sendotu dadin.

Halaber, herri komunikabideek bertako euskalkia jorratzea garrantzizkotzat dute. Informazioa sinesgarria izan dadin, beharrezkoa baita hizkuntza hurbila, afektiboa eta beroa erabiltzea. Serafin Basauri elkarteak lehendakariaren ustetan, "garrantziztua da ahozkotatzen indartzea, eta herriko hizkerari buruz dauden konplexuak uxatzea, eta euskalkiak txisteak kontatzeko balio digun moduan, artikulo bat idazteko erabiltzea". Horretarako, Deba arroko euskalkiaren idaztarau komunak ezarri dituzte, ahoskera jorratu dute

eta hiztegiaren ehuneko larogei jada osatu dute. Deba ibarreko berezko diren hitzak mantenduz. Esate baterako, trikuharriari "perikuxia" esaten diote.

Badihardugu elkarteak, ez du euskara batuaren kontra egin nahi, euskara batuak bere funtzioak eta esparrua baitaizka elkartearen ustetan. Euren ustez, garrantzitsua da euskara batua eta euskalkia uztartzea; izan ere, azkena menperatzeak batua menperatzea baitakarki. Fernando Muniozguren elkarteak kideak zera adierazi du: "Gu ez gabilta nostalgiaz, bizitza arruntari eta egunerokotasunari euskalkian erantzun nahi diogulako eta euskara ona, jatorra eta bizia nahi dugulako baizik. Badakigu, zuberotarrek eta lapurtarrek minizatzeak, eta ulertzeko euskara batua ezinbestekoa dela".

Elkartearen sorreraren nondik norakoak ezagutzeko denboran atzeruntz jo

Euskara sailaren babeslea:

**Pausoz pauso, egunez egun
etorkizuna argituz**

behar dugu. Duela hamar bat urte, Deba bailarako euskaltzaleak beren euskalkia indartzeko helburuarekin eta idazketarako ortografia arau komunak, zehazteko bildu ziren. Lehen txostenak Juan Martin

□ "Garrantzitsua da ahozotasuna indartzea eta herriko hizkerari buruz dauden konplexuak uxatzea" SERAFIN BASAURI

Elxpuru idazlearenak dira, eta ondoren etorri dira, batetik, aipatu elkartearentzat giltzarri izan den Koldo Zuazoren "Deba Ibarreko Euskeria" liburua, eta bestetik, herri komunikabideei buruzko Fernando Muniozgueren idazlanak. Garai hartan ordea, heldutasun eta gaitasun eza gailendu zen eta ez zen deus mamitzerik izan. Eta, gaurdaino, herri bakoitzak bere bideari ekin dio.

Etorkizunean, Badiharduguk eskualdeko udalekin, ikastetxeekin eta aisialdi taldeekin hitzarmenak sinatu nahi ditu: "Asmoa udalekin, eskolekin, hitzarmen bat egitea da eta elkarlan bat bultzatzea, herriarrendandik oso gertu dauden erakundeak direlako eta euskalkiaren erabileraren inguruan zeresan handia daukagutela iruditzen zaigulako"; aipatu digu elkarteo Serafin Basauri lehendakariak.

EKIMEN ETA AURKEZPEN ZABALA. Sortarazten zaizkien arazo eta kezak, herri komunikabideekin, beste herri eta eskualdeekin, euskara elkarteekin eztabaidatu eta elkartrukatu nahi dituzte. Horregatik, Badihardugu elkarteak Euskal Herri osoak ezagutu dezan, eta ekimena gizarteratzeko, aurtien elkartearen aurkezpena Bilbon egingo dute.

Badihardugu Elkartek Deba bailaran berezko diren hitzak eta esapideak erabiltzea nahi du, igelari "ugarixoa" esatea, edota elkartearen izenak dioen legez, euskara batuan "ari izan" erabiltzen den lekuan badihardut edota badihardugu erabiltzea. Euskalkia baita, herri bakoitzaren nortasunaren islada eta aldi berean euskaldunok desberdintzen eta batzen gaituena ●

◆BERONIKA GOITIA

Arturoren kaiera

AEK-RI SOSTENGUA

Euskal Herriko euskara eta kultura mailako pertsona ugari atxikimendua adierazi dio AEKri, Entzutegi Nazionalako epailea den Baltasar Garzonek Alfabetatze Euskalduntze Koordinakundearen aurka abiatutako prozesua dela eta. Sinatzaileen artean, LABeko idazkari nagusi Rafa Díez, Jabier Muguruza abeslaria, Joxe Austin Arrieta idazlea, Pello Zubiria ARGIAko zuzendaria eta Kike Amonarriz umorista daude.

EUSKARA NAFARROAN ZABALTZEKO

Nafarroako seiehundik gora hautetsik euskara Nafarroan zabal dadin neurriak hartzeko eta oroimen historikoa berreskuratzeko konpromisoa hartu dute. Ekimena Oinarriak plataformarena da eta hainbat herritako hamabi alkate eta zinegotzik bultzatu dute. Hautetsien idazkia sinatu dutenen artean, PSN eta UPNkoak izan ezik, beste alderdi politikoetako ordezkariak daude.

121 ENGAIAMENDU IPARRALDEAN

Bai Euskarari akordioa Iparraldean izenpetu zuten gizarte eragileetatik 121ek konpromisoak hartu dituzte eta horren berri emateko ekainaren 20an Miarritzeko udal kasinoan ia hirurehun lagun bildu ziren. Denera 1.300 engaiamendu hartu dituzte. Hurrengo pausoa herrietako akordioa lantzea izango da. Sarako herriak dagoeneko izenpetu du akordio hori.

GU BE BAI HITZARMENAREN ZERBITZUAK

Horiexek biltzen dira Arrasateko Udaleko Euskara Zerbitzuak kaleratutako liburuan. Gu Be Bai hitzarmenak hamaika urtetan 122 erakunderen atxikimendua erdietsi du. Erakunde horiek hitzarmenak eskaintzen dituen zerbitzuak kontsulta ahal ditzaten kaleratu da oraintsu liburuxka.

Urrea

■ Urretxu eta Zumarragako Bi-Tartean merkatarik elkartek duela gutxi bi herrietako euskaltzaleak biltzen dituen Zintzo-Mintzo elkartearekin sinatu zuen akordioa. Emaizak ikusi dira jada. Elkartearen barne komunikazioa euskaldundu dute eta 20 merkatarik inguruk euskaraz ipini dituzte euren kartelak.

■ Luis Mariano kantari irundarrari omenaldi ekitaldea egingo diote Biarritzten uztailaren hamahiruan eta Pauen uztailaren hamalauan. Gure herriko pertsonaia garrantzitsu eta famatuek gogoratzea ondo dago beti baina informazio guztia frantsesez idatzia egotea kritikatzekoa da.

Ikatz

31ème ANNIVERSAIRE DU BASQUE CHANTANT
JIS MARIANO et FRANCIS LOPEZ UNIS DANS LE MEME HOMMAGE
BIARRITZ 13 JUILLET - PAU 14 JUILLET
REPRESENTATIONS - 17 H et 22 H
MARIANO MON PRINCE
AVEC
JIS ANGELO - Luis GONZALES GARCIA - Michel TELI
"Il nous a quitté, le même soir que le GENERAL DE GAULLE ou encore"

Udak dakarrena urak da

Uda, beroa, eguzki kixkalgarria... itzal bila gabiltza baina aurkitzen garen parajeen ez dugu horretarako aukerarik. Ez litzai-guke hori gertatuko ordea, gure atsedeen egunak ibaian edo ibaiertzean igaroko bagenitu. Hortxe bai aurkituko genukeela bilatzen gabiltzana, freskotasuna, ura eta lasaitasuna. Ez dugu urrutira joan beharrik, Euskal Herrian ibai ugari baitugu, baina bila gabiltzana etxetik aldentzea bada, hemen, abentura kitzikagarriak bizitzeko moduko zenbait proposamen. Errusiako Volga ibaiaren iruzurak ezagutuz hasiko gara, Coloradoko Arroil Handia, Ganges, Ebro... eta gure inguruko ibaien aberastasun geografiko eta biologikoa ezagutuko ditugu, hori bai, kirola eginez, bizikletan, piraguan edo igerian. Merezi du oraintxe bertan uretan murgiltzea.

Testua eta argazkiak:
Ander Izagirre.
Pangea Espedizioa

Igande arratsaldeak arintzeko, Astrakan hiri errusiarreko biztanleak itsasontziz paseatzen dira Volgan gora eta behera. Merkea da, ordubeteko txangoa sei errubloren truke (35 pezeta inguru) eta Europako ibai luzeenari arreta eskaintzea ere ez da derrigorrezkoa. Barkuaren barnealdeko mahai bakoitzaren inguruan familia bat dago, edo gazte talde bat, edo bikote isil bat. Familiek saskietan dakartzate patata eta arrautz egosiak, arrain lehorra, pepinotoak, vodka botilak. Gazteek garagardoa edaten dute, zigarroa itzali eta zigarroa piztu. Bikoteak aspertu egiten dira.

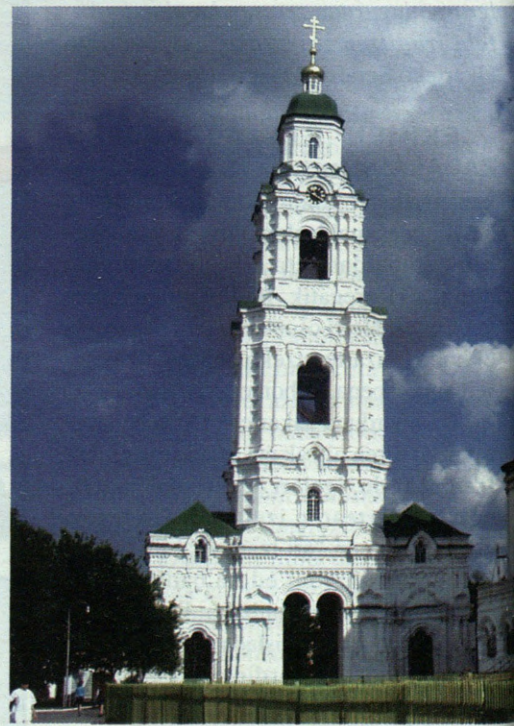
Volgari ez dio ia inork jaramonik egiten. Urruti utzi dugu, irla nagusian, Astrakango Kremlin panpoxa -tarta txuri-berdea osatzen dute gotorleku, jau-regi, elizek- eta periferiako auzo zatarren parean nabigatzen dugu. Porlanezko blokeak -hogeita hamar solairu-, domino-fitxa sobietarren moduan lerrokatu zituzten. Armiarma erraldoien hankak diruditen garabiak kai ertzetan; fabrika herdoilduak ilunpetan; plastikoak eta gasoilaren ostadar puskak urazalean. Itsasontziaren goiko kubiartatik tabako paketeak eta vodka botila hutsak botatzen dituzte, pluf, Volgara.

Europako ibairik luzeenaz ez dakigu ezer, agian bere 3.688 kilometroak txintxo-txintxo betetzen dituelako Errusiako mugen barruan kaiolaturik. Horixe diote atlasek, Volga ez dela sekula Errusiatik ateratzen, baina ibaiak baditu bere ihesbideak: kanal sistema korapilotsu batek itsaso Baltikoraino eraman gaitzake Volgaren iparraldetik, eta beste ubide batek Don ibai anaiarekin lotzen du Volga, elkarren arteko zilborrestea balitz bezala. Vodka ale jakintsuenek diotenez, Volga beti Kaspion itsasoratzeaz aspertzen denean, eta Don ibaiaren itsaso Beltzarekin eta Mediterraneoarekin bat egiteaz nazkatzen denean, ubide horren bitartez urak trukutzen dituzte bi ibaiak isilpean. Eta Errusiako erakunde hidrologikoeta-

ko agintariek ezer ez dakitela, Volgak ihes egiten du Mediterraneora, eta haren ordeez Donen urak iristen dira Kaspio itsasora.

Agintari hidrologikoek zerbait susmatuko balute ere, ezinezkoa litzaike Volga kontrolpean mantentzea: Astrakandik aurrera, urak izkin egiten dio bide markatuari eta ibaia mila adarretan zatitzen da, itsasoratu aurretik delta handi bat sortuz. Ur eta lurrezko labirinto honek Nafarroaren tamaina dauka, eta 150 kilometro bete behar ditugu padurak zeharkatu eta Kaspiar itsasora iristeko.

Volgaren delta nahaspilatsuan galdutako herrixka da Olya. Ibai ondoko aterpean jarri dugu gure kanpamentutxo, eta bisitan etorri zaizkigu aitona mozkortiak, txalupaz vodka eroatera iristen diren soldaduak, lotsa gutxiko haurrak... Alona, Raia, Tania eta Fatima neskek 8 urte dauzkate; Pasha mutilak, 10, eta mimika bidez elkar ezagutzen ibili gara. Laster ikusi dugu, hizkerarengatik eta

ABERASTASUNA. Astrakango Kremlinan t

azal ilunarengatik, errusiarrak ez direla. Ijituen itxura hartu diegu, baina kalmikiarrak dira, inguru hauek puzzlearen beste zati bat: Astrakango probintzian, errusiarrak, ukrainarrak, kazakiarrak, tartariarrak, kalmikiarrak, nogaitziarrak, txetxeniarrak eta turkmeniarrak bizi dira. Volgaren itsasoratzeria ez da ia inoiz kanpotarrik iristen, eta motxildun estralurtarrei bezala begiratu gaituzte Vishkako kaian. Militar harroputz batek etxola batean sartu gaitu eta pasaporteak eskatu dizkigu. Gure izenak hartu ondoren, itsasora sartzeko txalupa bat alokatzeko asmoa dugula esan diogu, eta 100 dolar eskatu dizkigu (20.000 pezeta inguru). Diru gehiegi dela erantzun, eta militarrek vodka botila bat ireki du gure ohoretan. Txaluparen kontua alde batera utzita, vodka ekin dio, hizketan hasi da, eta gero eta gehiago hurbildu zaie neskei. Ordubetik pasa dugu militarren ezkontza proposamenak entzuten, solasaldia txalupa-

ARRANTZA. Gaizkata desagertzeko zorian dago.

ren gaira eramatea lortu dugun arte. Oraingoan 30 dolar eskatu dizkigu eta baiezkoa eman diogu, haren ondotik alde egiteagatik batez ere.

Denis arrantzale gazteak gidatu du txalupa, Volgaren deltatik Kaspion barrena. Itsasoko fauna eta flora aberatsak baditu espezie ugari, militar gogaikarriez gain: ur gaineko irla flotanteetan loto landarea da nagusi, eta han ibiltzen dira kastorak, mapatxeak, azeriak... Airean, kaioak, enarak, lertxunak eta flamingoak ikusi ditugu. Uretan ez ditugu sumatu, baina hortxe dabilta igerian gaizkata (esturión) arrai preziatuak.

KABIARRAREN ETORKIZUN BELTZA

Kaspiar itsasoko bi aberastasun iturri nagusiei deitzen diete "urre beltza": petrolioari eta kabiarrari. Kabiarrak -gaizkata arrainaren arrautzak- izugarriko estimazioa du; Europan eta Amerikan 600.000 peze- ta ordaindu daitezke beluga kabiarr kilo batengatik, Astrakanen milaka peze- ta batzuren truke eros badaiteke ere.

Gaizkata Kaspiar itsasoan bakarrik bizi da, eta kutsadurak eta gehiegizko arrantzak desagertzeko zorian utzi dute. Mijail eta Nikolai militarrek txalupan bigarren eraman gaituzte, gaizkatakaren arrantza ikustera. Karrera elkarrekin egin zuten biek, baina Sobiet Batasuna desegin zenetik,

Mijail Ukrainiako armadan gelditu zen eta Nikolai Errusiakoan. Nikolai Vishkako portu txikiko agintaria da, vodka zale harroputza, mafioso tankerakoa: inguruotako gaizkata arrantzaleek arauak bete ditzaten zaindu beharko luke, baina haiekin azpijokotan ibili da etengabe. Gaizkata osoei argazkiak ateratzeko baimena eman digu, baina tripak kabiarrak hustuta daukan bati atera diogunean, sutan jarri zaigu. Berak ere ez du inondik inora argazkitan atera nahi.

Volga ibaiaren ertzean, 270 metroko sareak zabaltzen dituzte. Gu heldu garenean, hamabost arrantzale gerri- raino sartu dira ibaian: motor batek sareak mantso-mantso biltzen du eta arrantzaleek jasotzen laguntzen dute, korapildu ez dadin. Sareetan metro eta erdiko gaizkatak trabatu dira dozenaka, 10-15 kilokoak, eta denak bildu ondoren lehorrera itzuli dira arrantzaleak. Tea edaten eta zigarroak erretzen utzi ditugu, Vishkara itzuli garenean.

1980 inguruan, urtero 25.000 tona gaizkata arrantzatzen ziren Kaspion. 1998.ean, 3.000 besterik ez. Desagertzeko arriskua larria da, baina itsasertzeko herrialdeak oso behartsuak dira eta biztanleek badakite gaizkata eme erraldoienak 600 kiloko pisua izan dezakeela, eta bere barruko kabiarrak 40 milioi peze- ta balio ditzakeela. Araudiek gaizkata babesten dute... teoriarik: Nikolai, legearen ustezko zaindaria, arrantzaleekin bildu da txoko batean eta baimena eman die gaizkatak eramateko. Ordainetan, arrantzaleek metro eta erdiko gaizkata oparitu diote eta Nikolaik isilpean sartu du bere furgonetan. Denak pozik ■

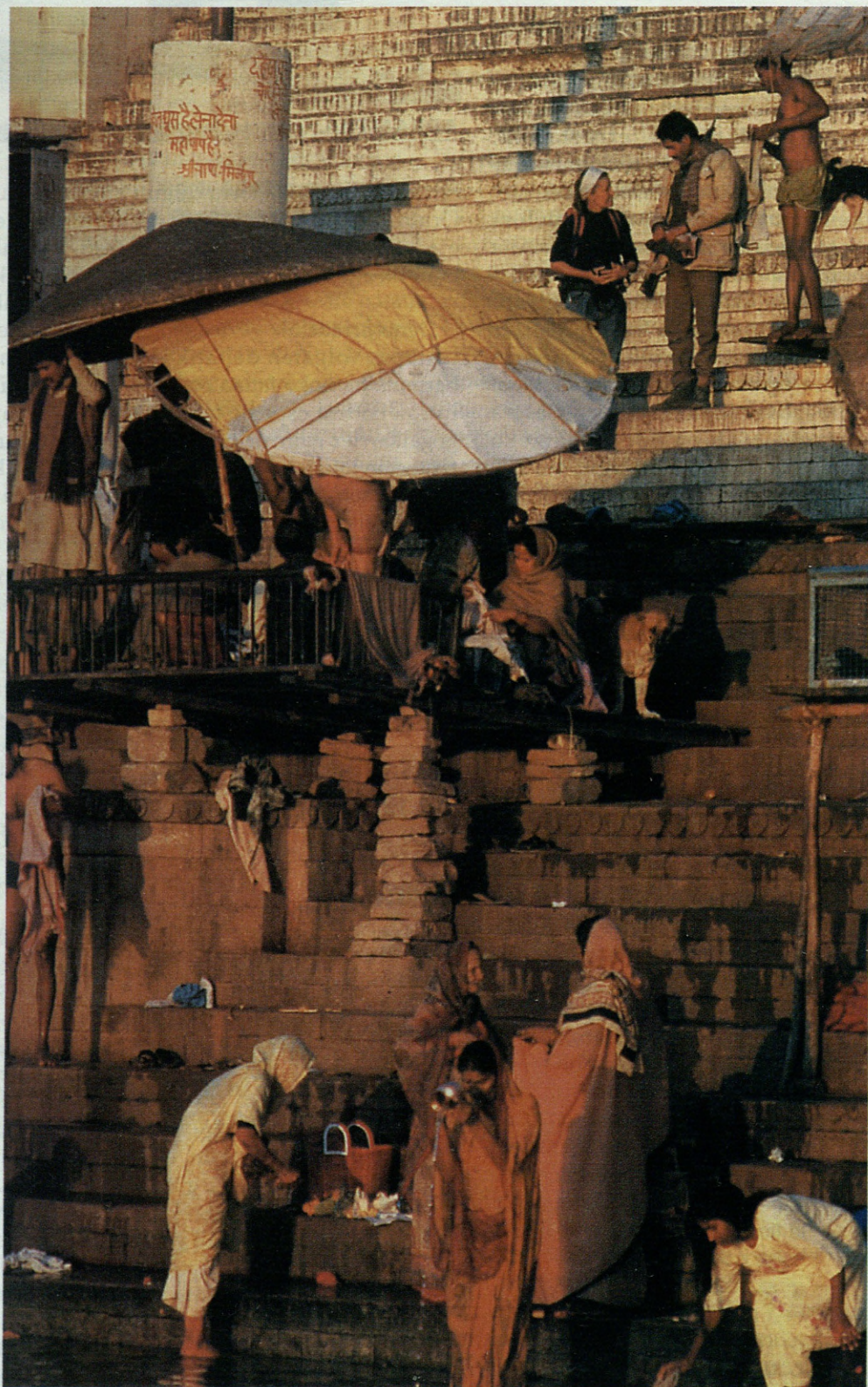
eta berdea osatzen dute gotorleku, jauregi eta elizek.

Munduko ibai sakratuen artean sakratuena da Ganges. Eta Himalayatik Bengalara zeharkatzen dituen 2.506 kilometrotan dauden gune sakratuen artean sakratuena, Varanasi. Hinduistentzat behintzat. Goizero jende andana biltzen da ghat izeneko eskaileratan bekatuak (eta bide batez, hortzak, arropa, ilea...) garbitzera. Bitartean, turistok ur zikin horietan ezer garbi daitekeenik sinetsi ezinik, argazkiak atera eta atera ari gara. Espiritualtasun bila etorri gara kaos honetara. Eta heriotza topatu dugu. Eta heriotzak oilasoko errearen usaina du Gangeseko bailaran.

Nagore Irazustabarrena

Varanasi:

GHAT. Goizero, Gangeseko uretaraino jaisten diren ghat-etan garbiketa errituala egiten da.

heriotza uretan

Varanasi historia bera baino zaharragoa da, tradizioa baino zaharragoa, baita legenda baino zaharragoa ere, eta hau guztia batera baino bi aldiz zaharragoa dirudi". Mark Twainek 1896an idatzitako hitz hauek irakurtzean, batek baino gehia-

ALONA SORALUZE

JAUREGIA. Ibai ertzean ugari daude.

gok Varanasin zibilizazio zahar baten arrasto hilen lasaitasuna esperoko du. Alferrik.

Milioi bat biztanle ditu Varanasik. Ehunka tenplu. Laurogeita hamarretik gora kremazio eta bainu gune. Milioi erdi jainko irudi. Eta izenak ere, mordoxka bat baditu; sorreran Avimukta zena, Benares izan zen ondoren eta hortik dator Varanasi egungo izena. Kashi ere esaten zaio, Argiaren hiria. Baita Mahashamshana ere, kremazio gune handia, alegia. Ugartasunaren hirian koloreak ere ugariak dira, baita kontraesanak ere: zaharra eta berria, zikinkeria eta garbitasuna, miseria eta irribarrea, bizitza eta heriotza.

Edo agian irudimen urriko turista

ustez orojakileon begietan dago soilik kontraesana.

Goizeko laueta abiatu gara ontzi txiki batean purifikazio bila. Edo bueltan lagunei erakusteko postal bukolikoaren bila. Zetazko sariz jantzitako emakumeak imajinatu ditugu Gangeseko ur gardenetan Shiva jain-

Esaten dutena baino askoz gehiago

Gertaera historikoen gune dela esaten dute: wolframio metala hemen aurkitu zen eta bertan berretsi Lehenengo Karlitadari amaiera eman zion hitzarmena. Gainera, bertako Santo Kristo Hilzorikoaren imajina Barroko garaia Europar eman duen maisulanik handiena dela esaten dute eta bertan paseatzean erai-kuntza bikain eta jauregi zoragarriak miresten direla. Eta hemengo errellenu eta tostoi zapore ezitia gogoangarria dela ere esaten dute. Hori guztia egia da. Baina bertaratu gabe ez dago jabetzerik. Zatoz.

Esaten dutena da gutxienekoa.

Arantzazutik 20 km.ra eta

Loiolatik 26ra

duzu:

Bergara.

BERGARAKO
UDALA

Gidatutako bisitaldiak **doan** Aste Santuan eta udan.
Turismo Bulegoa - tf. 943- 77 91 28.

Oporrak ibaian

Ganges

ALONA SORALUIZE

ALONA SORALUIZE

ALONA SORALUIZE

ALONA SORALUIZE

Goian, gizonezko zein emakumezkoak Gangeseko uretan errezoan. Tartean, jainko hinduen irudiak uretan. Behean, ezkerretan, ondasunei muzin egiten dieten *sadhu*etako bat. Lerro hauen alboan Varanasiko merkatua.

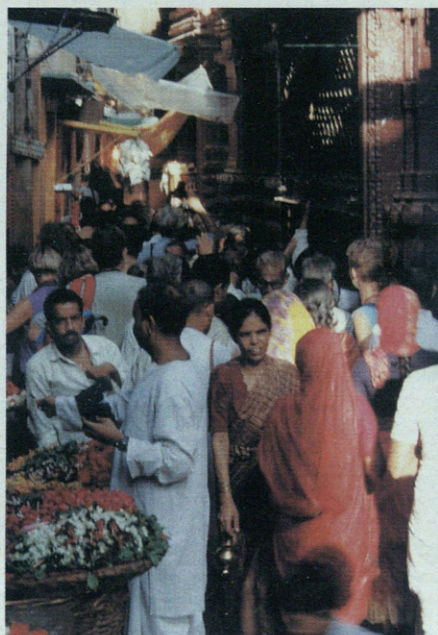
koaren presentziaz gozatzen (elefante zerutiarra ez baita inon Varanasin bezain gertu sentitu ahal), kremazioen suak irudikatu ditugu eguzki anitzeko egunsenti ederrean eta gure burua plisti-plasta ikusi dugu, hinduismoaz zipitzik ere ez ulertu arren, hinduisten jainko talde zabaletik bateren batek mesedetxoren bat egin digun digun itxaropenez.

Azken ideia berehala baztertu dugu; Gangeseko ur santu garbitzailea kaki kolorekoa da. Egia da sariz jantzitako emakumeak badirela ghatetan bekatuak garbitzeko erritualean. Baita gizonezko mordoxka ere. Baina garbiketa ez da soilik espiritual, eta han eta hemen ikus daiteke bat hortzak garbitzen, bestea txanpua eskutan edo arroparen jatorrizko koloreak berreskuratu nahian.

Gangeseko urek ez dute soilik eguneroko kanpo eta barne garbiketarako balio. Varanasi Yama heriotzaren jainko beldurgarriaren jurisdikziotik kanpo dago. Hiri honetan heriotza ezaguna eta onartua da. Bertan hil edo krematua izateak moksha ziurtatzen baitu, hots, jaiotza, heriotza eta birjaiotza ziklo etengabea aurrera egin eta azkenik infinituan arima

askatzea. Horrek zer esan nahi du praktikan? Varanasi hildakoz, hil zorian daudenez, gaixotasunez beteta dagoela. Gorpuak sandalo egurrez erre behar dira eta horrek arazo bat dakar, egur hau urria eta garestia baita. Horrek esan nahi du askotan gorpuak ez direla guztiz erretzen Gangeseko uretara bota baino lehen. Batzuetan gorpu osoak ere topatuko

ditu bisitariak. Izan ere, zazpi urtez azpiko haurrak, emakume ezkongabeak edo pozoiturik hildako emakumeak ezin dira krematu. Behi sakratuak ere bere horretan botatzen dira ibaira hildakoan. Horrelakoren bat tolatuz gero haren kiratsa oilasko errearen usainarekin nahastuko da une batez. Kremazioetatik oilasko errearen usaina baitator. Ikuskizun danteskoa. Baina baita zirrargarria ere. Batzuk errezoan ari dira extasi-raino, beste batzuk euren burua hiru aldiz murgiltzen dute uretan, beste batzuk geldirik daude yoga postura sinestezinean eta mantraren errepikapenaren oihartzuna ere iristen da.

LABIRINTOA. Varanasiko kale jendetsua, ibai sakratura bidean.

Hinduen ustez mundu honek eskain dezakeen guztia topa daiteke hiri honetan. Eta arrazoi dute, baina zentzurik onenean zein txarrean. Ibai bazterretako kale bizi eta koloretzuetan sarnaz gaixotutako haurrak, miseriaren irudi gordinena grabatu baitigu buruan. Eta hala ere irribarrea beti ahoan. Baina gure higienarako obsesioak ez digu gauza handirik ikasten utzi. Eta hegazkina Delhitik aireratu den uanean heriotzari betiko beldurra diogula konturatu gara. Berriro ere Kontxako ur zikinetan bainatu nahiko genukeela, alegia ■

Kayaren paradisu zuria

TXUS RUIZ DE ERENTXUN

Txus Ruiz de Erentxun 30 urteko durangarrak asfaltitik bere baitan gordetzen du erreka eta ibai urtsuetan barrena jaisteko gogo bizia. Zorteko pertsona dela onartzen du, zaletasuna eta bizi bidea uztartzea lortu baitu. Dena dela, horrek askotan lana eta aisialdiaren arteko muga ez ezagutera eramaten duela argudiatzen du. Uretan ibiltzeko erabili daitezkeen aparailu ia guztiak frogatu ditu, nahiz eta berarentzat gustukoenak kayaka den. Txusek garbi dauka kirol hori praktikatzeko munduko lekurik interesgarriena Nepal dela.

Testua: Aitzol Uriarte

Gaur egun Bilboko Ur enpresan ari da lanean. Izenak adierazi bezala, urarekin zer ikusia du aisialdirako enpresa honen eskaintzak. Horretaz aparte, "Al filo de lo imposible" telebista programarako emanaldiak grabatzen aritzen da. "Ez pentsa mauka denik hori, oso gogorra izaten da, leku beretik hamar-hamabost aldiz pasatu beharra izaten da, plano egokia grabatu arte".

"Kayakean joateko esperientzia behar da, raftarekin ez bezala, honek edonori ematen baitio aukera errekan behera abiatzeko". Errekan behera jaistearen kontua aspaldidaniko gauza dela gogoratzen du lehenik eta behin Txus Ruiz de Erentxunek, "begiratu bestela almadiak". Berrikuntza kayakak eta raftinak ekarri dute, zentzu horretan.

"Bisitatutako parajeak ikus-teak eskaintzen duen plazerraz gain, badago beste sentsazio izugarri bat: erreka bizi eta bortitzetan behar jaistek eskaintzen duena".

Txile, Maroko, Zimbabwe, Ekuador edo Errepublika Dominikarra bezalako tokietan ibili den arren, Nepalera eginiko bidaia izan du hizpide gurekin. Ura mendian behera datorren heinean, Nepal dugu mundu osoan kirol hau praktikatze tokirik gogoangarrienetakoa.

Ibaietara iritsi baino lehen, ordea, berak eta bidaian parte hartu zuten gai-nontzeko hiru lagunek, Edu, Jose Mari

eta Ramonek, hainbat zailtasun iragan behar izan zutela nabarmendu zuen Txusek. Nepaleko hiriburura, Katmandura, iristerakoan guztiz harrituta geratu ei ziren, "aduanan kayakengatik kobratu nahi ziguten!". Hara eta hona makina bat osteria eginez hiru egun pasatu eta kon-

TXUS RUIZ DE ERENTXUN

GOGORRA. Nepaleko ur zuriek indar handia dute.

pondu zuten azkenean arazoa. "Orduan hasi ginen benetan disfrutatzen, Nepaleko errekek barra-barra eramaten duten ur zurian". Behin hasitakoan, geratzerik ez omen zen izan momentu baten ere ez, "egun piloa egin genituen arraunei eragiten eta Annapurnako kanpo basean trekkinga egin eta Chitwaneko parke naturala bisitatu ahal izan genituen".

Mody Kolu, Kali Gandaki, Bothe Kosi,

Sun Kosi, Tamur edo Karnuli izeneko erreka izan zituzten helburu. Izenak ezberdinak dituzten moduan, zailtasunaren aldetik ere ezberdintasunak daude.

Behin Nepalen izanda, enpresa batean lanean hasi zen Txus bere bidai lagunekin batera. "Raftei jarraituz kayakean joaten ginen, jendearen segurtasuna zaintzeko. Trisuli ibaia Katmandutik Pokarara doan bide ondotik doa. Oso handia da eta egokia era honetako ibaiekin lehen harreman bat izateko". Bi egunetan Trisuli ibaiarekin bukatu zutenean, Mody Kola izan zen hurrengo ibaia eta hemen egun bat eman zuten uretan. "Pixkanaka egokitzzea nahi genuen, lasaiago ekin eta apurka-apurka gauza zailagoak egiten joateko". Eta aurkitzekotan, errazena gauza zailak aurkitzea denez, Marsiandy ibaira salto egitea ere egokitu zitzaion. "Marsiandy, Karnulirekin batera, gehien disfrutatu dudana ibaia da".

Disfrutatzea, tentsio uneak iragatearekin bat dator Txus Ruiz de Erentxunen kasuan. "Marsiandyren jaitsieraren lehenengo zatia V. graduakoa da. Ez dago lasaitasun momenturik eta burua beti adi-adi eduki behar duzu. Guztira 15 kilometro izan ziren eta kristoren satisfakzioa izan zen". Larrialdi uneak ere pasatu zituztela onartzen du, dena dela. "Ingeles bat eta japoniar bat elkartu zitzaizkigun eta momentu batzuetan liskarrak izan genituen. Japoniarrak Ari-kato zuen izena eta azkenean alde egin zuen, uretara erori osteko hirugarren igerialdian, neka-neka eginda amaitu zuen. Apur bat kamikazea bazela onartu beharra dago, bai". Marsiandy ibaia jaisten eman zituzten gainontzeko bost egunak lasaixeagoak izan ziren, "lehen egunean baino zailtasun gutxiago aurkitu genuen, baina hori bai, berdin-berdin disfrutatuz".

"Gainera, Marsiandy ibaia jaisteko egin beharreko bidaia oso polita da. Egun bat eman behar duzu autobusean eta kamioian. Hori bai dela tentsioz betetako bidaia! Gero, bi egun oinez egiten dira, zamaketariak kontratatatu eta herrixkak ikusiz, Annapurna ingurua bisitatzen duzu".

URA UTZI ETA LEHORRETIK, HOBETO

Hurrengo helburua Pokara herrian emandako atsedean egun batzuetan zehaztu zuten: Nepaleko ekialdeko ibaiak. "Gure asmoa laguntzarik gabe joatea zen. Horregatik, ekipajea xumea izan zen. Botikin txiki bat, kayakak, jantzi polarra, euritako bat, galtzerdi pare bat, mallak, kantinplora eta barra energetikoak. Horretaz aparte, lasaitasun momentuetarako liburu bat baino ez genuen eraman".

Modu honetan beste hamar egun eman zituzten, Bhote Kosi, Balepi Kola, Tamba, Tamur eta Sun Kosi ibaietan barrena. "Bhote Kosi V. gradu-ko ibaia da, nahiko zailtasun handikoa, beraz, baina guk egin genuenean zera-

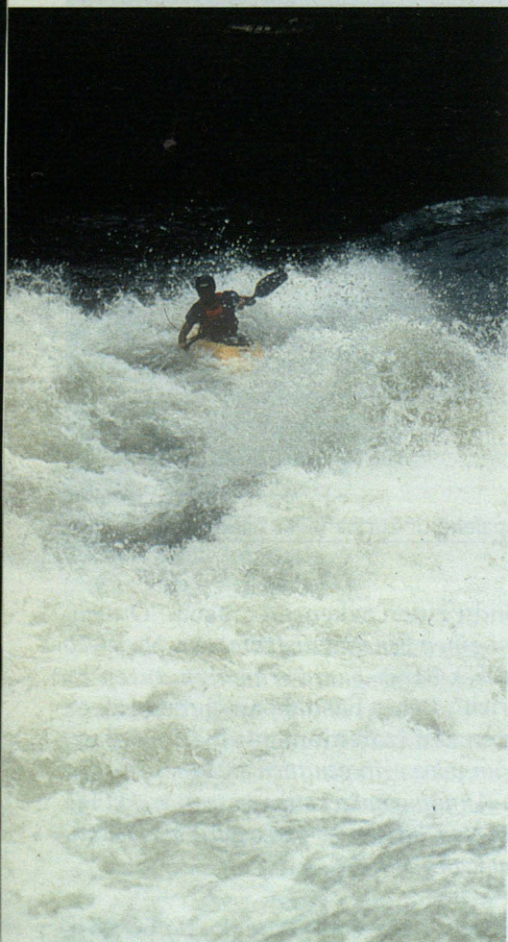

INDARRA. Erreka bizi eta bortitzetan behera jaistea

man ur piloagatik zailxeagoa iruditu zitzaigun. Bi egun egin genituen, arroila zuzen-zuzenak albo banatan eta parean Himalayako menditzarrak genituela".

Egin beharreko ibaien artean, denen gainera, Tamba Kosi zuten begiz jota, Everestetik jaisten den erreka. "Teknika aldetik asko eskatzen duen ibaia da, VI. gradu-ko pasarteak ditu eta zure kontura joan behar zara, ez da ibai komertziala. Kasu batzuetan, pasarte zail horietara iristerakoan bazterrerak joan eta oinez egin genituen, lehorretik, bada ezpada". Izan ere, larregizko arriskua hartu ordez hobe da, Txusen aburuz, behar den orduan gelditzea. "Ikusiz gero ezingo zarela ondo pasatu, ez du merezi zorakerietan ibiltzea. Arriskuan egoten gara askotan, baina hor ere neurriak daude". Bestela, ibai komertzialetan, arazorik ez dagoela dio, "kayakean zailagoa da, baina raftean ez pentsa, ibai komertzialak edonork jaisteko moduko ibaiak dira".

Erreka bazterrak izaten dituzte atsedeen leku ibai hauetan kayaklariek eta

TXUS RUIZ DE ERENTXUN

TXUS RUIZ DE ERENTXUN

ntzen duen plazerra izugarria da.

iruditu zitzagun". Bidaian parte hartu zuen taldeari egunak bukatzen ari zitzazkion, laster Euskal Herrira bueltatzeko garaia egokituko zitzaien. "Baina azken unera arte gure egonaldia aprobetxatu nahian, Tamur ibaira joan ginen. Kanchenjunga zortzi mila metroko menditik jaisten den ibaia da. Zati bat baino ez genuen egin ibai honetan, ez geneukan eta baimenik, oso zaila da baimena lortzea, agian dirua ordainduz gero lortuko genuen, baina nahiago izan genuen geure kontura sartzea. Dena dela, Kanchenjungatik datorren ibaia den arren, ez pentsa oso goitik hasten garenik jaisten, 2.000 metrora ez gara heltzen jaisten hasi aurretik".

Bertan zeudenez gero, zortzi mila metroko mendiak gertutik ikusteko tentazioa izan zuten, "askotan pentsatzen nuen igandez Anbotora bidean

nindoala, hura zen hura erromeria! Baina hori bai, inork ez dizu kentzen Himalayako mendiak ikusteak ematen duen plazerra, benetan plazerra baita".

Trekking laburra bukatu ostean, taldea banatu egin zen. Txus bakarrik geratu zen eta bere hiru lagunak Euskal Herrira itzuli ziren, Marsiandy ibaia errepikatu ostean. "Niretzako, berriz, Karnali ibaia erakar-garriagoa zen eta hara joan nintzen".

"Kayakean joateko esperientzia behar da, rafarekin ez bezala, honek edonori ematen baitio aukera errekan behera abiatzeko"
TXUS RUIZ DE ERENTXUN

Kailas mendiaren ondoan dagoen ibaia jaisten hasteko, hiru eguneko trekkinga egin zuen. "Berez lanean egon nintzen, kayakarekin erreka jaitsi behar nuen, zerbait gertatuz gero segurtasun neurri bezala. Bezero eta guzti 50 bat pertsona joan ginen". Jaitsiera 7 egunetan egin zuten. "Lanean zauden aldetik, adi joan behar duzu, nahiz eta uretan jolasteko parada izan genuen".

Baina une hauek guztiak pasatakoak dira Txus Ruiz de Erentxunen-tzat eta orain jada, hurrengo abenturak eta bidaiak prestatzen dihardu, "ez da garairik onena, erreka dakarren ura ez baitago momenturik altuenean, baina Turkia eta Irakera joatekotan nago uda partean. Baina kasu honetan ere lana egiteko aprobetxatuko dut egonaldia" ■

Tamba Kosin ere horrela egin zuten. "Apur bat irakurri, geneukan jateko apurra irentsi eta lotara. Sorpresa biharamonen hartu genuen, mutiko batzuk arrainak prestatu zizkiguten, eta guk egia esan behar bada, di-da batean irentsi genituen".

BAIMENIK GABEKO MURGIL-DUA

Hurrengo ibaia Sun Kosi izan zuten. "Aurrekoen aldean, lasaiegia

ORIOKO HONDARTZAN

- 360 partzela elektrizitatearekin
- 130 ura eta isurbidearekin
- Bi igerileku
- Taberna, Jatetxea, Supermerkatua
- Ur beroa dohainik
- Egutero mediku zerbitzua

URTARRILETIK URRIRA IREKITA

Tel.: 943 83 48 01 - Faxa: 943 13 34 33 • Camping Orio - 20810 ORIO
• E-posta: kanpina@terra.es

Arroil Handia ebaki zuen ibaia

2.250 kilometrotan zehar paraje ikusgarri eta beldurgarria sortzen du Colorado ibaiak. EEBBetako Mendi Harritsuetan jaio eta Kaliforniako golkoan itsasoratzen den ibai hau bereziki hain famatua den Arroil Handiagatik da ezaguna. Merezi du ahal izanez gero naturaren mirari hau ikustera joatea, baina horretarako lehena-go aholku batzuk kontuan hartzea beharrezkoa da.

Testua eta argazkiak:
Josu Izlueta.
Pangea Espedizioa

I baien neurriak aipatzerakoan luzerarena beti izaten da eztabaidagarria. EEBBetako Mendi Harritsuetan jaio eta Kaliforniako golkoan itsasoratzen den ibaiaren luzera 2.250 km da hainbat liburutan eta 2.750 km beste atlas batzutan... kontuak kontu uraren koloreak ibai honi izena ematen diola behintzat garbi dago.

Ziurrenik ez zarete inor abiatuko ibaiaren sorrera bila, iturburua zein ibaiadarretan dagoen ikustera edo Colorado estatuko zein txokoetan jaiotzen den aztertzeraz. Dena den ezbairik gabe ibai hau ezaguna egin duen fenomeno geologiko ikusgarria da aipatzekoa, Arroil Handia.

HISTORIA PIXKA BAT

Parajea denboran kokatzea geologoen zeregina litzateke, beraz, badakizue milioika urtetako eskala hartu beharko zenukete. Ipar Amerikako Hopi indioak bizi ziren (eta dira) inguruotan eta 1540. urtean gizaki zuriak ikusi zuen lehen aldiz Arroil Handia.

Leku honen ezaugarri nagusia zera da: laban zorrotz batek bezala ireki du ibaiak lurra eta 350 km luze eta 20 km zabal ditu. Ibai bazterrak uretatik oso urruti, oso goian daude, ia 2.000 m gorago.

1869an, Jhon Wesley Powell izeneko esploratzaile ausartak arroila osoa jaitsi zuen beste bederatzi gizonekin batera, lau txalupatan... beraiek bakarrik jakindako arrisku eta miseriak pasa ondoren irten ziren hiru hilabete beranduago.

XX. mendean gizakiak dozena erdi bat urtegi erraldoi eraiki arte, Colorado ibaia basatia, indartsua eta beldurgarria izan zen. Naturaren eta gizakiaren lanak bertan elkartu dira. Urak milaka urtetan egindakoa ikusgarria suertatzen bada, ingenieritzak ur horiek gelditzeko diseinatu dituen hormatzarrak ez dira txantxetakoak. Ondorioz, ibai bokalera iristen diren alubioiak ez dira lehen adinakoa eta beste kasu askotan gertatzen den bezalaxe delta txikituz doa.

Urak argindarra sortzeko eta lurra ureztatzeko erabiltzen dira. Los Angeles, Kaliforniako hiri handiena eta Las Vegas, Nevadako basamortu erdialdean dagoen hiri fantasma egarriak hilko lirateke Colorado ibairik gabe.

ZER EGIN ETA NOLA IBILI

Ez dugu inor beldurtu nahi, alderantziz, animatu nahi zaituztegu baino... Arroil Handia udan bisitatu nahi duzenok bero kixkalgarria eta egarria pasatzeko prest egon beharko duzue, hala ere ez zarete damutuko, merezi du!

Bost milioi bisitari ditu Parke Nazional honek urtero, eta guztia arautua dago. Denen gusturako erabakirik existitzen ez duenez hemen aholku batzuk besterik ez ditugu emango.

HANDITASUNA. Colorado Arroil Handia hegaldetik ikusita.

✓ North Rim edo South Rim-etik (Ipar edo hegotik) iritsi daiteke ingurura. Kanpinak gainezka egoten dira, erreserbak gainezka, halere saiatu, edo parkera sartu aurretik lo egin.

✓ Ibilaldi labur zoragarriak badaude, ilunabarra eta egunsentia ahaztezinak goza ditzakezu, baina ez pen-tsatu zuek bakarrik egongo zaretenik!

✓ Oinez luze ibiltzekotan, eguerdiko ordu beroak saihestu. Ibilbidea ondo aukeratu, indarrak ongi neurtu eta Ranger-ei (Parke Zaintzaileei) galdetu. Eskarmentu handia dute, exageratzen dutela irudituko zaizue, baina hainbat gauza oso kontuan hartzeakoak dira.

✓ Mendi irteeratan ohituak gaude goizean behetik gora egiten eta gero goitik behera jaisten, kontuz hemen, alderantzizkoa gertatzen da eta, freskuran jaitsi eta gero igoera gogorra egiten da benetan. Ondorioz ura eruz eraman.

✓ Gaua Arroilan bertan pasatzeko baimen berezia eskatzen da eta eskaera hori aldeztu aurretik (hiru hilabete uda sasoirako) egin behar da. Iparretik Hegora egun batetan zeharkatzea posible da, baina oso ongi prestatuta dagoen jendearentzat... 12-14 orduko txangoa, 2.000 metrotako desnibela beherantz eta ia beste hainbeste gorantz, eguerdian 40 gradutako beroa, hautsa, eltxoak...

✓ Uretako rafting aukerak gutxi dira, egun askotakoak eta oso garestiak. Colorado ibaiak eskaintzen ditu uretan goatzeko beste aukera batzuk, Powel izeneko erreserba Glen Arroilan dago, ehunka kilometro paisaje zoragarria goatzeko. Txalupa, barkuetxe, piragua eta beste hainbat ontzi alokairuan.

✓ Azken bi aholku: Alde batetik, Colorado ibaian eguzkiak azkar gorritu eta erreko zaitu eta bestetik, kontu izan, dolar billete berdeak, gorriak pasaraziko dizkizu... garesti dago eta ■

ITZULPEN ZERBITZUA

eskura

SERVICIO DE TRADUCCION

EUSKARA - GAZTELANIA
GAZTELANIA - EUSKARA

Bezeroen beharretara egokituz,
Ingelesa, Frantsesa, Alemaniera, Italiara,
Katalana, Portugesa, Galegoa...

1985EAN SORTUA

JOSÉ ARANA, 15 BEHEGAINA • 20001 DONOSTIA
TEL.: 943 29 18 30 • FAXA: 943 27 58 69
eskura@eskura.com • www.eskura.com

Pedalei eraginez oina

Tokia bera baino gehiago bidea bera izaten da askotan bidaien helburua. Horretarako aitzakia bilatzean eta asmatzean datza bidaiaren arrakasta. Hemen proposatuko dizkizugun aitzakiak ibai baten ibilbidea, Ebrorena, jarraitzea eta garraiobide jakin bat, bizikleta, erabiltzea izango dira. Ebro ibaiak Kantabriar mendikatean jaio ondoren 928 kilometroko ibilbidea egiten du Mediterraneo itsasoraino. Kantabria, Gaztela, Euskal Herria, Errioxa, Aragoi eta Katalunia zeharkatzen ditu eta horregatik badu erakargarritasun berezia eta bizikletaz bere ertzak ezagutzeak ere bai. Hartu txirrinda eta zatoz gurekin.

Testua: Joxemi Saizar

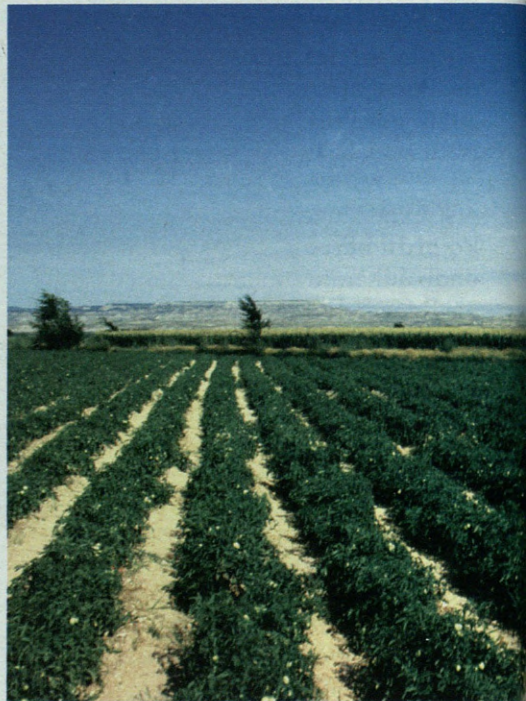

ARMANDO HERNANDEZ

Ebro ibaia historikoki Euskal Herriaren hegoaldeko mugatzat hartu izan da: erromatarren inbasioan, mairuen erasoan, eta abar. Antzinan nabigaziorako erabili zela zioen Pliniok. Erdi Aroan berriz, presak eraiki eta aukera hori galdu zen, baina ez erabat. Geroztik ere ibai hori garraiobide izan da: zerealak Aragoitik Kataluniara, enborrak almadietan Piriniotatik hirietara... Pixkanaka ibai-trafikoa desagertu egin da trena eta errepideen konpetentziaren aurrean. Oraingoan ibaia bidaide izatea proposatzen dugu, bere bi ertzetatik bizikletaz korritzea Fontibretik Ampostaraino.

Kantabriar mendikatean jaio ondoren, 928 kilometroko ibilbidea egin du Ebrok Mediterraneo itsasoan bere urak isurtzeraino. Kantabria, Gaztela, Euskal Herria, Errioxa, Aragoi eta Katalunia zeharkatzen ditu. Kilometro horietako 207 Euskal Herrian egiten ditu, 100 Arabako Errioxan eta 107 Nafarroan. Mediterraneoara isurtzen diren Euskal Herriko ur guztiak biltzen ditu Ebrok bere ibaiadarretatik. Emari handiko ibaia da eta ureztapenerako erabiltzen da. Oraitxe bertan hizpide da Plan Hidrologikoa dela eta. XIII. mendean eraikitako kanalei esker (Aragoiko kanal inperiala, Lodosako kanala, Tausteko kanala) oso lurralde emankor bilakatu dira Logroño, Kalagorri, Tuter, Zaragoza eta Caspeko labore lur idorrak. Energia elektrikoak lortzeko ere erabiltzen da, horretarako behe-ibilguan presa hidroelektrikoak eraiki dira.

Zergatik bizikletan? Arrazoi asko daude. Kirola egiteko modu erraza da, norberaren erritmoa jarraituz egin daitekeena. Astebete neurri polita da, gehiegi ez nekatu eta aspertzeko. Garraiobide merkea eta naturala da. Bisitatzen

LABORANTZA. Arabako Errioxan eta Nafarroan

diren tokietako jendearekiko harremana errazago sortzeko aukera ematen du. Gainera txirrindak udarako direla dio esaerak. Oraitxe da garaia!

Bizikleta aukeratzerakoan, errepidekoa edo mendikoa hauta daiteke gaur egun dagoen aukera zabalaren artean. Edozein kasutan komenigarria da arina izatea, eta mendikoa izanez gero gurpil estukoa, ibilbide gehiena errepidea izango delako. Entrenamenduaz gain (komeni da aurretik zerbait prestatzea), abiatu aurretik alderdi teknikoan erreparatzea ere komeni izaten da: bizikletaren azterketa (balaztak, kanbioak, kamarak eta kubiartak begiratu) eta koipeztatu, beharrezko ordezkioak (kamara, petatxuak) eta erremintak eramane eta... kaskoa, derrigorrez. Ibilgailurik ahulena dela eta bere arriskuak ere badituela ez dugu ahaztu behar. Beraz, era berean, osagai minimo batzuk dituen botikina eramatea ere ez dago soberan.

busti gabe

ribieran mahasti eta barazki ederrak daude.

ARMANDO HERNANDEZ

Aurrekari hauek prestatu ondoren, abiatzeko garaia iritsi da. Ibilbidea astebetean egitea planteatzen dugu, batez beste egun osoan 80-100 km lasai eginez. Abiapuntua gertu dago Euskal Herriatik: Fontibre, Reinosa inguruan. Bertara iristeko garraiobide publikoa erabil daiteke edo bestela, haraino eramateko prest agertuko den lagun jatorren bat bilatu dezakegu, duela zortzi urte gure kasuan izan zen bezala.

Fontibretik abiatu eta lehen etapako lehen aldapa Montesclaros monasterioan dago, 26. kilometroan. Lasai hartu eta segi aurrera. Villanueva de la Nian siesta ederra egin genuen indarrak berreskuratzeko eta Polientesen (60. km) bainu aparta. Cadalso eta San Martín de Elines pasa ondoren, mendi azpian dagoen eta Erdi Aroko itxura duen Orbaneja del Castillora iritsi ginen. Jaiak ziren. Abuztua zen eta ibilbidean jai gehiago ere topatu genituen. Escaladan akanpatu genuen etapa amaieran. Santander, Palencia eta Burgos probintzietan zehar ibili ginen Ebro indartsu eta bizi korritzen duen lehen etapa honetan.

KOTXEAREN LAGUNTZAREKIN EDO GABE

Lotarako eta jateko guztia gainean eramanez gero pisua ondo neurtu behar da, bestela aldapetan nabaritu da. Poltsak atzeko edota aurreko gurpilean jar daitezke (gero eta baxuago, egonkorragoa izango da) eta eskuera behar diren gauzak esku-lekuko poltsatxoan. Kanpin eta sukaldeko materiala ahalik eta gutxien eta arinen izatea komeni da. Beste aukera da ostatuak eta jatetxeak erabiltzea horretarako edo bestela laguntzako kotxea eramatea, pisu horiek eramateko. Une larrietan bizikletatik jaitsi eta erosoago joateko ez da gaizki etorriko azken aukera hau.

Jantzi aldetik, gauza berezirik ez da behar udan: kulotak, nikia edo elastikoa, kirol oinetakoak eta eguzkitarako txapela eta betaurrekoak. Badaezpada ere euritakoa ez dago soberan. Mapak eta gidak ez datoz gaizki.

**Bizikleta
aukeratzerakoan,
komenigarria da
arina izatea, eta
mendikoa izanez
gero gurpil
estukoa, ibilbide
gehiena errepidea
izango delako**

Bigarren egunean Burgoseko lurralde lehor eta beroak egokitzen dira gure planaren arabera. Hala ere etxean bezala sentituko zara, Bilbo eta Donostiako matrikuletako kotxez betea baitago udan (oraingo matrikula inpersonalekin ezin jakin nongoak diren). Sedano, Gredillo (hemen ere jaiak) eta Pesadas de Burgoseraino 45 km daude. Gero Puerto de la Mazorra igo genuen eguzkipean eta Valdenocedaraino jaitsiera gogorra izango duzue. Ondoren aldapa lasaiak eta hankak hausteko moduko zelaiak

JOXE LACALLE

URA. Mediterraneora isurtzen diren Euskal Herriko ur guztiak biltzen ditu Ebrok.

topatuko dituzue: Santa Olalla, Condado, Cereceda, Trespaderne, Palazuelos de Quintana, Quintana Martin Galindez... Frias herri monumentaleko kanpinean bukatzea proposatzen dizugu 92 km egin ondoren.

PISZINA ETA SIESTA EDERRAK

Hirugarren etapan Eboko urek bainatzen dituzten ardo-lurretan sartuko gara, Errioxa inguruan. Barcina eta Garoñako zentral nuklearra pasa ondoren, Fontetxa, Zubillaga eta Miranda de Ebro iritsiko zara 43 km eginda. Ondoren Briones, Haro (63 km) eta Ceniceron (85 km) tobogan ugari topatuko dituzu, baina hogei kilometro besterik ez dira faltako Logroño helmugaraino, Fuenmayor pasata. Hiriburuko kanpinaren ondoren piszinak eta atsedenera ederrak topa daitezke. Eta La Redonda katedrala eta Espolon pasealekuak gain, mahastien zukuak dastatzeko aukera paregabea duzu Laurel kalean. Hasierako indarrak baretu zaizkio ibaiari.

Nafarroako Mendabian lau garren etapako 25. kilometroan sartuko zara. Lodosako igeritegirako bideko zuhaitzian bazkaltzea proposatzen dizugu. Urte hauetan Carcar eta

Andosilla arteko bide txarra konponduko zutela espero dut. Segidan Erriberako San Adrian eta Azagra siestan topatuko dituzu. Bide ertzeetan mahastiak, esparragoak, piperrak, melokotoiak, sagarrak, olibondoak ez dira faltako. Milagron, 78 km egin ondoren bainua hartu igeritegian eta

Ibilbidea astebetean egiteko pentsatua dago, batez beste egun osoan 80- 100 km lasai eginez

Ebro ibaiaren ertzeko makaldian akitu daiteke.

Erriberako azken herriak pasa (Kadereita, Balterra kobazuloak, Tuter, Cabanillas, Fustiñana, hemen ere jaiak dira) eta Aragoi sartuko gara bostgarren egunean. Beroak

metrotako zona industrialeko trafikoa adibidez. Eskerrak haizea alde dugun eta trago txarra lehenbailehen pasa dugun. Logroñoren kasuan bezala, kanpin eskaintza bikaina du eta erretiratzeko asmotan bazabiltza, lagun bat topatzeko aukera (gure kasuan horrelaxe izan zen).

Handik aurrera Ebro ibaiaren urek beste patxada bat hartzen dute eta bihurtu luzeak egiten dituzela. Bukatu dira mendiak eta ibaiak ere siestarako eskubidea hartzen du itsasorako bidean, Mediterraneoaren bila. Katalunia bitarte El Burgo de Ebro, Cartuja de Miraflores, Fuentes de Ebro, Pina de Ebro, Canal Imperial de Aragon, Sastago, Caspe herriak pasako dituzu. Hiruzpalau urtegi topa daitezke zati honetan.

Azken etapa Katalunian egiten du ibaiak, Tarragona probintzian: Fayon, Riba-roja d'Ebre, Flix, Asco, Mora d'Ebre, Ginestar, Rasquera, Benifallet, Tivenys, Tortosa, Amposta eta azken txanpan Deltebre, ibaiak sortzen duen padura zabala, Ebroren ur gozoak eta Mediterraneoaren ur gaziak elkarlotzen diren puntua. Edozein padura bezala, fauna eta flora aldetik oso interesgarria. Biologoen festa.

EGUZKIA. Bizikleta udan bidaiatzeko garraiobide egokia da.

jarraitzen du errepidea kiskaltzen Tausten, Remolinos ez dago inolr kalean eta Alagon siestan dago. Hemen bukatuko litzateke etapa, baina Zaragozaraino jarraitzea erabaki genuen, hiriak eskaintzen dituen abantailak profitatzeko. Baina desabantailak ere baditu: azken 20 kilo-

Etterako itzulera dator ondoren. Hori ere modu desberdinetara egin daiteke: garraio publikoak erabiliz, lagun baten oporraldia aprobetxatuz edo erratzkamioi gisa erabili dugun kotxez. Aurretik Mediterraneo hondartzetan merezitako atsedena hartzea ez da aukera txarra ■

Korrontearen atzetik

Karlos eta Iñaki Peña anaiak tolosarrak dira. Herriak ez du hondartzarik, baina Peñatarrek oso ondo egiten dute igerian. Ondo eta asko, kilometro asko. Pizinan aurrera eta atzera aspertu egiten dira nonbait, eta 1989ko abenduaz geroztik ibaietan, urtegietan, lakuetan eta itsasoan egin dute igeri. Miño, Ebro, Sil, Bosnia-Herzegovinakoa Neretva ibaia gerra garaian... Nafarroako Esa urtegia, Eskoziako Ness laku famatua, Peru eta Boliviako Titicaca lakua, Donostia eta Bilbo arteko itsasertza... Ia bustialdi hauek guztiak elkarrekin hartu dituzte. Orain lehorrean dira biak; bata Tolosan eta bestea Lodosan.

Testuak: Onintza Irurela

Prestaketa izugarria beharko duzue bada hainbeste kilometrotan igerian aritzeko?". "Prestaketa fisiko berezirik ez da behar, beti, eten handirik gabe igerian egitea nahikoa da", erantzun digu Iñakik. "Eta ez al zarete hoztu?". "Bai. Saio asko gainera neguan egin ditugu bi anaiok, abuztuan uretan edozein sartzen dela uste genuen-eta".

Horregatik agertzen dira igeri saio guztietan mozorrotuta. Burutik behe-ra beltzez (buzoa jantzita), oinetan hegatsak eta eskuetan palak; epelago eta azkarrago joan nahian-edo. Mozorro beltzaren urratuak saihesteko berriz, baselina igurzten dute gorputzean. Noizbait gehiegitxo ere eman dute. Eskoziako lakuan ura 5 gradutan zegoen eta egunetan iletik baselina kendu ezinik egon ziren.

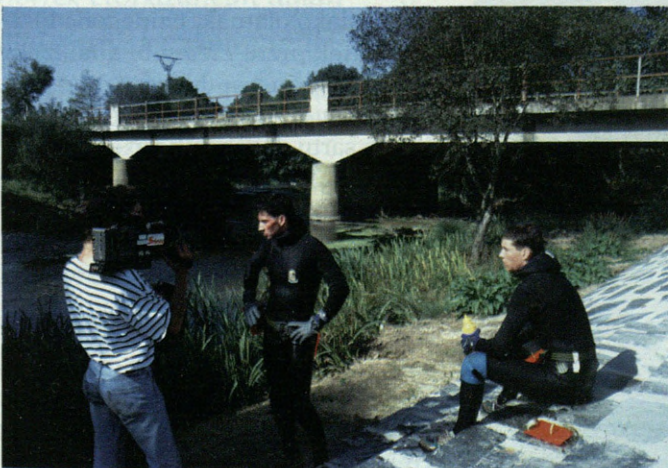
Buzoa, hegatsak, palak, baselina... mapa falta da. Bai, mapa. Uretara sartu aurretik mapari begirada bota ohi diote, gutxi gora-behera non dabilen jakiteko. Iñaki Peñak aitortu digu mapan ikusitakoarekin konformatu behar izaten dutela uretara sartu aurretik, ez dute bazterrak ezagutzeko espediziorik muntatzen. "Mapatxo baten laguntzaz eta atzeraka igerian eginez, ez dituzue ibai bazterrak jotzen?". "Buruz behera hasi ginen igerian.

PEÑA ANAIK. Mapari begira.

Ur garbian hainbestean moldatzen ginen, baina ur zikinetan norabidea galtzen genuen". Beraz, hobe ahoz gora. Mendi tontor edo antzerakoren bat erreferentzia puntu gisa hartu eta aurrera!

Aurrera bai baina, igerian bizkarka eginez hasi zuten Logroño eta Zaragoza bitarteko Ebro ibaiaren zatia. 1989ko abenduaren 26tik 31ra bitartean 200 kilometro egin zituzten sei egunetan. Lehen saiakera izan zen hau, "esperientzia pilotua". Egunean 42-45 bat kilometro ibaian behera. Korronte gutxi zegoen eta ondo moldatu ziren.

GAURKOZ NAHIKOA. Zubipean egun horretako lana amaituta. Eskuinean mozorroa jantzita: buzoa eta hegatsak.

PENA ANAIAK

PENA ANAIAK

UREZ INGURATUTA ETA EGARRIAK. Eskuinean anaia tolosarrak Donostiako portura heltzen.

Hurrengo urtean Miño osoa egitera Galiziara abiatu ziren. 340 kilometro 14 egunetan, Meiratik Laguardiara. Momentu onak baino txarrak gehiago izan omen ziren. Kristoren hotza pasa zuten, baina ibaia oso garbia denez eta urtegi asko dituenez, pisizinan bezala egin zuten igeri. Egunean 40 kilometro egiteko kalkulua egiten zuten, baina abiadura kalkuluak ez zuen balio hainbeste urtegi zegoen tokian. Ez zuten arazo larrik izan. Hala ere, Iñakik adibidez, 10 kilo galdu zituen. Laguntzaileak eraman zituzten: furgoneta bat eta mendiko bizikletan lagun bat. Baina ibai ertzetara beti gerturatzerik ez zegoen. Mendia, mendia eta mendia zegoen. Egardia zutenean, nola edo hala edan egin behar eta inguruko baserrietara ere joan izan ziren ur eske.

Bai Miñon eta baita beste igeri saioetan ere, biak batera egiten zuten ibilbidea, bakarrik egitea arriskutsuegia zelako. Behin, zubi azpi batera heldu behar zuten eta zubi hori ez zen agertzen. Urtegi batera heldu eta iluntzen ari zela konturatu ziren. Uretatik atera eta inguruko harri artean lo egin beharko zutelakoan zeuden. Azkenean aurrera jarraitzea erabaki eta zubiraino heldu ziren, ilunpean eta han ziren laguntzaileak beren zain. Ordurako laguntzaileek Guardia Zibilari deitu zioten. Hurrengo egunean 8:00etan uretan ziren berriz.

340 kilometro nahikoa ez nonbait eta Sil eta Miño ibaietan sartu ziren 1991n 400 kilometro 17 egunetan egiteko asmoz.

Aurrekoaren antzekoa izan zen esperientzia. Bidaia honetan ibaiak ur gutxi zeraman eta urtegietatik ateratzeko nahiko komeri ibili zuten ibai bazterretako lokatza zela-eta. Adar jotze moduan galdetu diot Iñakiri ea badaezpada helikopteroa jakinaren gainean zegoen, eta erantzuna serio-serio: "Bai, helikopteroa tartearen zen".

PENA ANAIAK

BESAZPIA. Igeriaren urradurak.

Zer egin behar zuten bi igerilariak gizakia oinez iritsi ezin zen ibai zati batean nekatuta aurrera segi ezinik geratuko balira? Bada, azken espedizio honetan helikopteroari deitu zioten esanez helmugara heltzen ez baziren bila joateko uretatik ateratzera. Zorionez ez zen horren beharrik izan.

Bustialdiak eta hoztu aldiak ez dituzte ibaietan soilik jasan. Lehenago esan dugu ibaiez gain lakuak, urtegiak eta itsasoa bera ere gogoko dutela atzeraka igeri egiteko.

1993ko abuztuan Eskoziako Ness laku famatura joan ziren. Lakuak berak igeri egiteko ezustekorik ez omen zuen: 42 kilometro luzeran, 2 eguneko lana, abuztuan, ura bost gradutan eta haizearen eraginez ia itsasoa bezalako olatuak. Ezinegona bizidun batek piztu zieten bi anaiei eta beraiekin joan zen taldeari: munstroak. "Agertuko al da, ala ez?". Lehen aldiz uretan sartu zirenean horixe pentsatu omen zuten Peñatarrek, baina nekatzen eta hozten hasi zirenean munstroaren kezka azkar uxatu zuten. Hori bai, munstroa inguruan ibili bazen ere, ikusteko nahikoa lan izango zuten, lakuko urak kolore iluna baitu. Nonbait, bertako zuhaitzek substantzia bereziren bat botatzen dute eta urak Coca Cola kolorea hartzen du. Ibaietako uretan konformatu ez eta Coca-Colatan plisti-plasta... ■

Ibai biziak ala garbiak?

Ibaiak uraren garraiatzaile hutsak baino askoz gehiago dira. Ibaiak azken finean ekosistema konplexuak eta aberatsak dira, hainbat elementuk bat egiten baitute naturak eraikitako ingurune orekatu batean: landareak, hegaztiak, ugaztun desberdinak, arrainak... Oreka hori hautsiz gero, gehienetan gizakiok sortutako komunikazio bide, industria eta abarregatik, arazoak sortzen dira: uraren kutsadura, ibaiertzen degradazioa, arrainen heriotz masiboa... Hala ere, gaur egun aurrera eramaten diren politikak ur kutsaduraren arazoa konpontzera soilik zuzentzen dira, eta horrek etorkizunean agian ibai garbiak, zikinkeriarik gabeak, izatea lor dezake, baina, beste neurriak hartu ezean, nekez lortuko dira guztion mesederako eta probetxurako izango liratekeen ibai biziak.

Testua eta argazkiak:
Mikel Estonba

OREKA. Ekosistemako erlazioen konplexutasuna ez da berdina ibaiaren zati guztietan.

Ibaiak, beste batean, itsasoan edo lakuetan amaitzen diren ur-korronte natural eta jarraiak bezala definitzen dira. Baina ekologia ikuspegitik, ibaiak hori baino askoz gehiago dira. Ibaiak ekosistema zabalak eta irekiak dira, zeintzuetan, bokalerantz hurbiltzen garen heinean garapen maila handiagoa azaltzen duten komunitate biologiko aberatsak eta interesgarriak aurkitzen baititugu.

Ekosistema konplexuak eta aberatsak dira eta hauen eragina ez da ibai-ubideetara mugatzen, ibaietan aldizka gertatzen diren uholdeek garraiatu eta ezartzen dituzten materialek eta ibaiaren hurbiltasunak eragindako lurtzoruaren hezetasun handiak ibaiertzetako berezko basoen garapenerako beharrezkoak diren ingurumen baldintzak sortzen baitituzte. Bere aldetik ere, ibaiertzeko basoek elikagaien iturri izateaz gain, urbazterrak finkatzen dituzte, tenperatura aldaketa bortitzak gerta ez daitezen urei itzala ematen diete eta ibaien heldutasun eta garapenean eragin handia dute. Ikus daitekeenez, ur-korronte eta ibiaertzen arteko erlazioa oso estua da,

ekologi ikuspegitik, biek unitate bakarra osatzen dutelarik. Horregatik bietako batek aldaketak jasanez gero, bestearen funtzionamenduarengan eragin zuzena izango duela ez dago zalantzarik, honek oreka ekologiko hauskorraren haustura ekar dezakeelarik.

IBAI ZATI DESBERDINAK

Hala eta guztiz ere, ibai-ekosistemaren barruko erlazioen konplexutasuna eta biodibertsitatea ez da berdina ibaiaren hedadura osoan. Goi-ibarretatik bokaleraino ibaiak garapen-aldi konplexuagotarantz eboluzionatzen du. Ur-korronte guztien konplexutasuna eta aberastasuna ere, ez dira konparagarriak, ibai edo erreken luzera eta emariaren arabera-koak baitira.

Goi-ibilguan, malkar handiko aldape-tatik jaisten diren ur-emari gutxi eta aldizkako mendi uharrak nagusi dira. Uhar horiek mendietatik jaisten diren heinean, elkartu eta mendiko erreka bihurtzen dira. Horietatik ura oso oxigenatua dago eta abiadura handiz mugitzen da, ur-jauzi txikietatik eroriz, eta horien azpian putzuetan motelduz.

Putzu horietan agertzen dira lehenengo bizidunak: algak, anfibioak, intsektu hegalariei larbak... Bizi-bal-dintzak gogorrek badira ere, lehenengo arrainak ikus daitezke aipatu putzuetan. Ur bazterretan ez dugu oraindik aurkitzen ertzetako baso bereizturik, ondoko basoak erreketaraino iristen dira.

Altitudean jaisten dugun neurrian, erdi-ibilgua aurkitzen dugu. Bertan, aldapa ez da hain handia eta haranak irekiagoak dira. Ibaia zabaldu egiten da eta sakontasuna lortzen du; berezko elementuak putzu, sakonuneak eta ur lasterrak dira. Horren ondorioz uraren tenperatura aldakor bihurtzen da urte sasoiaren arabera, eta oxigenoaren kontzentrazioa ere aldatu egiten da. Tarte horretan agertzen da ertzetako basoa, benetako galeria baso izatera pasatuz. Klima ozeaniko hezeaz baldintzaturiko eskualde eurosiberiarreko ibaiertzetan haltza da zuhaitzik ugariena eta horregatik baso horiek haltzadi izenez ezagunak dira. Uda elkor eta beroak dituen eskualde mediterraneoan, ordea, galeria-basoak nagusiki zurzuria eta makalez osatuta daude eta horregatik makaldi izenez ezagutzen dira.

Erdi-ibilguetako uraren kalitatea egokia bada, ornogabe fauna oso aberatsa izan daiteke: moluskuak, krustazeoak, anelidoak, intsektuak... Arrainak ere, ugariagoak dira eta goi-ibilguetan baino aniztasun askoz ere handiagoa azaltzen dute. Horrek guztiak, ibai eta ibaiertzen artean bizi

den ornodunen fauna aberatsa garatzea ahalbidetzen du.

Behe-ibilguan ibai lautadara iristen da, eta horrek heldutasun eta konplexutasun handiagoa ematen dio. Han, aldapa leunetatik iragaiten du, denborarekin baztertuko dituen meandro zabalak deskribatuz. Ubideak zabalak eta sakonak dira eta korronea motela izan ohi da, zenbait tokitan geratzera ere irits daitekeelarik. Ur geldiko alderdietan limo gehiago ageri da. Ibaiaren tarte horretan urte sasoi desberdinen artean hozbero aldaketa nabarmenak gertatzen dira eta disolbatutako oxigenoaren kontzentrazioak gorabehera handiak jasaten ditu. Oxigenoaren jatorria soilik fitoplankton eta uretako landareen fotosintesian bilatu behar da, aldapa-leuntasuna dela eta, uherdura eta ur lasterreier esker lor daitekeen oxigenoa hutsaren hurrengo baita. Horretan datza ertzetako basoak ongi mantentzearen arrazoi nagusietakoak: hauek ematen duten itzalak uraren tenperatura gehiegi ez igotzea ahalbidetzen du eta horrela oxigenoaren galera askoz ere txikiagoa da. Hala ere, gauetan, landareek fotosintesia egiten ez dutenean, oxigenoa eskasiak gerta ditezke, uda aldean batez ere.

Espero daitekeen modura, behe-ibilguan ibaiertzetako basoak garapen eta konplexutasunik goren lortzen ditu. Gizakiak oraindik eraldatu ez dituen ertzetan (baten bat gelditzen bada), eskualde eurosiberiarrean, haltzadien atzean, ibarretako lurzoru sakon, heze eta emankorretan garatzen den lizardi izeneko basoa agertzen da. Lizardiak baso itxi eta trinkoak dira eta bertan, lizarrez gainera, beste hainbat zuhaitz espezie bizi da: astigarrek, zuma-

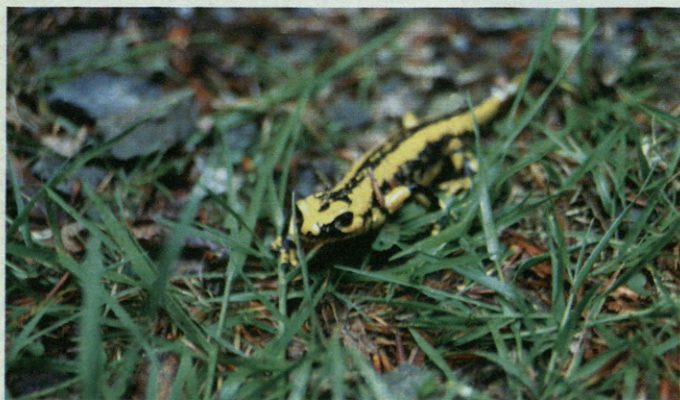
USTIAPENA. Gure orografia malkartsua da

rrak, ezkiak, haritzak... Eskualde mediterraneoan ibarbasoetan, makaldien atzean, zumardi izenez ezagunak diren baso jori eta hezeak aurkitzen ditugu. Bertan zumar hostotxikia da nagusi den zuhaitza, baina berarekin batera lizar hosto txikiak, elorri espezie desberdinak eta hainbat lahar eta arkarats bizi dira.

Bestaldetik, kutsadura handia ez bada, ornogabeen fauna aberatsa eta anitza izaten jarraitzen du. Ornodunak ere, geroz eta ugariagoak dira, iraungipen arriskuan dauden igaraba eta bisoi europarra bezalako espezieak leku horietan agertzen direlarik. Hauekin batera, hegazti komunitate ikusgarriak agertzen dira, batez ere, Euskal Herriko hegoaldeko ibaien ibarbasoetan.

IBAIK ETA GIZAKIA

Ibai eta ibaiertzen balio biologiko eta ekologiko handi hau ez da ustekabea igaro gizakiarentzat, antzinatik hauen baliabide naturalak ustiatzeaz gain, ibai-ibar emankorrek landu baititu. Baina bestaldetik, gure orografia malkartsua dela eta, giza-amentamenduak eta komunikazio-bideak haranetan kontzentratzen dira. Errealitate honek eta azken urtetako industria-garapen ikaragarriak

FAUNA. Oreka garrantzitsua da anfibioren ugalketarako.

de komunikazio bideak haranetan kokatzen dira.

eta honekin lotutako hazkunde demografikoak, gizakiaren aldetik ibaiak jasaten duten presioa pentsaezinezko mailetara iristea eragin dute. Uren kutsadura handia, ibaiertzen suntsidura eta kanalizazio basatiek gure ibai eta erreka gehienak benetako gandolak bihurtu dituzte.

Egoera larri honen aurrean, nagusiki, ur-kutsaduraren arazoa konpontzera zuzendutako neurriak hartzen hasi dira azken urteotan. Neurri hauek eta industria-krisiak eragindako hainbat enpresa kutsakorren itxierak bizitza gure ibaietara itzultzea lortu dute. Pozgarria dirudien errekupeazio honek, ordea, arazo larriago bat azaleratu du: gure ibaietako ubide eta ibaiertzen degradazio eta desnaturalizazio handiek errekupeatutako bizitza mantentzea ikaragarri zailtzen dute. Orain arte, ibaien bizitza errekupeatzera zuzendutako politikek, soilik ur kutsaduraren arazoa konpontzea izan dute helburu, baina ibaiertzak leheneratu eta bertako basoak errekupeatzen ez diren bitartean nekez lortuko dugu bizitza luzaroan irautea.

Testuinguru honetan kokatu behar dira udaro, gehien degradatutako ibaietan gertatzen diren arrainen

heriotz masiboak. Guztion atsekabea sortzen duten egoera tamalgarri hauen aurrean arduradun politikoen ahotan "arrazoi naturalak" esaera entzutea ohikoa bilakatu da. Ezin da ukatu, heriotz masibo hauetako gehienetan ez dagoela gizakiaren aldetiko ekintza zuzenik, baina egia da ere arrainen heriotza eragiten duten faktore "natural" horiek gizakiak ibai eta ibaiertzetan burututako eraldaketen ondorio direla. Lehenago aipatu den moduan, ibaien erdi eta behe ibilguetan, udan batez ere, oxigeno eskasiak gerta daitezke modu naturalean, baina egia da ere, ibaiak badutela egoera horiei aurre egiteko baliabiderik eta ongi kontserbaturiko ibaietan, egoera horiek ez direla kezkarri bihurtzera iristen. Hala ere, gure ibai gehienetan burutu diren kanalizazio basatiek, ibaiertzetako landaredia suntsitzeaz gain, kasu askotan ubideak ikaragarri zabaldu dute. Honi, zentral hidroelektrikoen ondoriozko ur-emariaren urritzea eta kutsadura organikoaren ondorioz, ibai-hondoak azaltzen duten elikagaien kontzentrazio handiak gehitzen bazaizkio, udan, uraren tenperatura ikaragarri igotzea eragiten duen eguzkitzaren handiko egunetan edo ekaitz gogor batek hondoak nahasten dituen egunetan, oxigenoaren gorabehera handiak gertatzen dira eta, zenbait kasutan, gauean, ura oxigenorik gabe gelditzera irits daiteke, honek arrain eta uretako gainontzeko faunaren heriotza eragiten duelarik.

Errealitate latz honen aurrean ibai eta ibaiertzetikiko politika ekologia parametroak kontuan hartuz diseinatu eta burutu behar dela aldarrikatzen duten aho-tsak geroz eta ugariagoak diren arren -azken hilabetetan baita administrazio hainbat ardura-

dunen aldetik ere, era honetako adierazpenak entzun ahal izan dira-, kanalizazioak eta ibaiertzen suntsidurak bultzatzen jarraitzen dute gure geografian zehar. Neurri hauek defendatzeko erabili ohi diren argudio nagusia, kanalizazioek uholdeetatik babestu egiten dutela dioena da. Baina beren ibaiak erabat kanalizatuak dituzten hainbat herrialdetan maiz gertatzen diren ur-gainezkatzeek errealitatea bestelakoa dela frogatu digute. Herrialde horietako zenbaitetan, kanalizazioak bota eta ibaiertzak leheneratzeko burututako esperientzia arrakastatsuak zeozer erakutsi beharko liguketelakoan nago.

Hala ere, gure arduradun politikoen buruetan ikuspegi ekologikoa sekulan kontuan hartu ez duen ingeniariaren mentalitatea nagusi da eta orain arte alferrikakoa izan da ibai-kanalizazioak baino modu originalagoak, eraginkorragoak eta ingurumenarekiko errespetu handiagoa erakusten dutenak erabiltzeko egingdako lana.

Komunikabideetan ere, ibaien errekupeazioaz hitz egiten denean, ura garbitzeko aurrera eraman diren eta eraman nahi diren egitasmoak baino ez dira aipatzen. Ibaiekiko politikak orain arteko dinamika jarraitzen badute, etorkizunean, agian, ibai garbiak izatea lortuko da, baina nekez lortuko dira ibai biziak ■

LANDAREAK. Fotosintesia garrantzitsua da oreka lortzeko.

Hormaz jositako urak

ALBERTO ELOSEGI

INDUSTRIALIZAZIOA. Nerbioi ibaiaren ezaugarri bihurtu da kutsadura.

Gizakion bizitza kalitate eta erosotasunaren mesedetan gure ingurunea kaltetu dugu pixkanaka-pixkanaka. Kanalizazio handiak eraiki ditugu, nekazaritza intentsibo gogorra daramagu aurrera eta lantegietako isurkinak mila motatakoak dira. Horrek guztiak gure ibaietako uraren kutsadura eta bertako habitataren galera bultzatu du. Nafarroako Arga ibaiko uraren zikintzea edo Nerbioi arroaren ezaugarri nagusia den industrializazioa adibide batzuk baino ez dira.

Testua:
Lierni Arrieta
Ainhoa Oiartzabal

E brotik beherantz oso ur gutxi jaisten da, lehor lehorra dago, kiratsa dario; aspaldi ez duela euririk egin. Txolarrerik ez dabil inguruan, hauek ere desagertu dira herritik. Bizilagunak urduri daude, ez dute ulertzen hegazti alai hauen desagertzea. Herriko zaharrenek diotenez, txolarreek zer edo zer gertatuko denaren abisua ematen dute beren ihesarekin: lurrikarak, ekaitza, kazkabarra... Honela deskribatzen zuten Nafarroako oinetan dagoen Korteseko biztanleek, Arga ibaia zikintzearen ondorioa. Gertaera hau, 1980an kontatutakoa da. Duela 21 urte. Kortesen, ureztapeneko laborantzatik bizi ziren, artoa, barazkiak, zuhaina... ekoizten zuten. Beraz, ez da harritzekoa ura bizirauteko beharrezkoa zuten nekazari hauek Argaren gaixotasunaz konturatzea. Baina zein egoeratan daude gaur egun Euskal Herriko ibaiak? Zeintzuk dira beraien arazo nagusiak?

KUTSADURA

Gizonak eragindako ur kalitatearen aldaketa dela kontuan hartuz, isurketa garrantzitsuenak hiri, industrialde eta nekazal guneean gertatzen dira. Hiriko gizaki pilaketa dela eta, berak sorturiko hondakinak ere ugaritu egiten dira. Fosfatoz gainezka datozen urak ibai eta erreketan amaitzen dira. Lantegien isurkinak

mila motatakoak izan daitezke: organikoak, paper-fabrikek isuritako zelulosa kasu, edo ezorganikoak, altzairugintzan askatutako metal astunak esaterako.

Arabako mendebaldeko bigarren arana itxuratzen du Baias ibaiak. Ibai hau, nekazal ingurune batean dago, industriaren eraginik gabe, uraren kalitatea ona da, baina Rivabellosa hiria zeharkatzen duenean bertako ur hondakinek ibaia kutsatzen dute, arrain motak murriztuz. Bestalde kutsadura hau nabarmendu egiten da uda partean ur emaria gutxitzen delako eta, euri gutxiago egiteaz gain ura desbideratu egiten delako.

Euskal Herrian industrializazioarekin garatu den gunea da, Nerbioi arroa. Azken urteetan Nerbioi ibaiaren ezaugarri bihurtu da kutsadura. Industriaren eraginez ibaiko ur kalitateak behera egin du. Industriako isurketei bertako langileen hiri hondakinak ere gehitu behar dizkiogu. Bertan nahasten dira hondakin organiko eta ezorganikoak. Uraren mineralizazioa altua da, baina ez soilik industriaren erruagatik, bere geologia dela eta gazitasun naturala inguruko ibaietan baino handiagoa da.

Hala ere, uraren kutsadura ez da hiri-guneen inguruko arazoa soilik, nekazal jarduerak ere hainbat kutsatzaile sortarazten ditu, herbizida, intsektizida eta ongarriek batez ere. Nekazaritza eta abeltzaintza jarduera nagusienak dituen arro bat aipatzerakoan, Karrantza adibide garbia da. Giza populazio txikia duen arren abere ugariaren zama jasaten du ibaiak. Urtean zehar ibaiak naturalki garbitzen ditu soberakin kutsatzaile horiek, baina udako lehorteetan eutrofizazioa agertzen da.

IBAIETAKO HABITATA

Ibaiak oso sistema ezegonkorak izanik beraien inguruan habitat heterogeneo eta konplexuak eratzen ditu mila motatako animalia eta landareen bizitza

baimenduz. Egoera natural hau eten-gabe suntsitzen ari gara bertako bizidunak akabatuaz. Arriskupeko animalia asko eta asko ibaiko ekosistemari lotuak daude. Esaera zaharrari kasu eginez, alferrikakoa da ura joan eta gero presa egitea. Giza beharrei erantzuteko, historian zehar askotan suntsitutako ekosistema da ibaia, errotez gain XVII. mendean Gipuzkoa eta Bizkaia artean 300 burdinola baino gehiago zenbatu ziren. Gerora, zentral hidroelektrikoak eraiki ziren ibaietan. Gaur egun suntsiketa nagusienak kanalizazio eta urtegiek burutzen dituzte.

1983ko uholdeak sorturiko ikara dela eta Oriako ibaiertzak kanalizatzeari ekin zitzaion. Ustez uholdeak saihesteko, baina kanalizazioaren eraginak ere ez dira urriak, ibai ertze-ko landare eta animaliak desagerrarazteaz gain uretako bizia ere kolokan jarri baita. 1999ko udan gertatu zen moduan; eutrofizazioak dakarren oxigeno eskasiari uraren tenperatura altua gehitu zitzaion, zegoen oxigeno apurra galduz. Arrainak hil egin ziren. Ibaiertzetako landarediak erregulatzen du uraren tenperatura.

Ura altxor preziatua izanik geureganatu nahian gabiltza eta urtegiak dira ura maneiatzeko asmatu dugun modu bat. Manipulazioaren adierazle Itoiz. Arroa urperatzearekin ibai eta ibaiertzeko ekosistemak apurtzen dira. Hain zuzen, Urrobi eta Irati ibaiak gaineztatuko dira bertako hiru erreserba naturalak ukituz. Jadanik obrek igaraba kanporatu dute. Honela jarraituz gero muturluze pirinearrari ere beste etxeren bat bilatu beharko diogu.

Esan dugun moduan hiri eta industrializazioa ez dira ibaien etsai bakarrak, nekazaritza intentsiboak ere gogorki zigortzen ditu ibaiak. Inglares arroan, Arabako gainontzeko beste arroetan bezala, nekazaritza intentsiboak ur bazterrak

aldatu ditu. Orokorrean uren kalitatea ona izan arren, agorraldietan eutrofizazio arazoak azaltzen dira. Eutrofizazio arazoak gainditzeko ibai ertze-ko basoak lagungarri lirateke.

Denok dakigunez izokina arrain migratzailea izaki, ibaian gora eta behera mugitzen da. Baina, zer gertatzen zaio metro askotako horma batekin topo egiten duenean? Hiru metro-tako pareta muga gaindiezina da izokinarentzat eta bere moduko arrain migratzaileentzat. Gure ibaiak oztopoz beterik daude, presa, kanalizazio, noria eta errotak ugari dira.

Euskal Herriko ibaiak faunaren bideak moztzen dituzten oztopoz beterik daude: presak, errotak...

Asko eta asko gaur egun erabiltzen ez diren arren uretako faunaren ibilbideak ebakitzen dituzte. Zadorra ibaian, anitzak dira oztopoak eta arrainak mosaiko moduan banaturik daude, Ullibarriko urtegitik behera izokindegiak daude, Gasteizetik behera ziprindoak Arceko zatian aldiz nahiz uren kalitatea hobetu kanpoko espe-

zie ugari dago. Ebro ibaian dauden presa ugariak eta kanpotik ekarritako karramarro gorri amerikarrak aingira desagerrarazi dute.

Oztoporik gabe, izokina gustura dabil Bidasoan gora eta behera, urak kalitate ekologiko ona du. Izokinez aparte bertan arrain asko daude, amuarrainak, piskardoak, loinak, lasunak eta plusasak.

Ura energia iturri eta lehengai garrantzitsua da. Aprobetxatze gune asko dago eta honek inguru batzuetan ur emari eskasia eragiten du. Esate baterako Gipuzkoan kasurik larrienak jauzi hidroelektrikoak dira, hauek ur emari handiak erabili behar izaten baitituzte. Gipuzkoa, Bizkaia eta Iparraldean uraren eskasia ez da larritzekoa, arazo batzuk sortu arren. Baina, Nafarroa eta Araban klima aldaketa dela eta, ura ezinbesteko bilakatzen da, batez ere nekazaritzatik bizi den biztanleentzat. Askotan ibaiak desbideratu egiten dira nekazal lurrak ureztatzeko. Ibaiak arro osoko jarduerak islatzen ditu. Honela, ondoen kontserbatzen den ibaietako bat Lea da, Munitibarretik Lekeitiora doan aranean dago, oso egoera onean. Populazioa urria sakabanatuta dago eta ez dago industriarik. Baina, euri asko egiten duen garaian burdin eta aluminio kontzentrazioak gora egiten dute. Gaur egungo basoen kudeaketak lurrak bilutzen ditu eta euriak berarekin lur sailak eramaten ditu, noski hau guztia ibaian garraiatzen da itsasoraino.

BISOI EUROPARRA. Agian berreskuratuko dugu berriro.

Euskal Herriko ibaietan aha-
legin handia egin da uren
kalitatea hobetzeko, baina
ibaiertzetako basoetaz aspal-
di ahaztu ginen. Udan gerta-
tzen diren arrainen heriotza
masiboei aurre egiteko eta
ibaietako bizitza mantentzea
nahi badugu, bertako landa-
redia berreskuratu beharko
dugu. Berriz ere bisoi europa-
rra, igaraba eta muturluze
pirinearra gure artean izango
ditugu ■

Antonio Carmona

“Lortu dudan guztia urte askotako lanaren saria da”

P E R F I L A

Bermeoko arrantzale baten seme izanda, odolean zekarren barkuko kapitaina, Alaveseko kapitaina eta Interneten sareak botatzen dituen informatikoa izatea; odolean, edo izerdian. Mutikotan Liverpoolen jarraitzaile, 31 urterekin kopa eskuartetik kentzera heldu da kasik. Arrakastaren sekretua ere esan digu: eguneroko lana, aldageletako giroa, ostiraletan patata tortila eta urtean behin Astigarragako sagardotegira. Famak kale-bazter guztietan jarraitzen dion honetan, Carmonak lepo gainean baloia baino zerbait borobilagoa behar dela badaki: burua.

Testuak: Estitxu Eizagirre / Ixiar Eizagirre Argazkiak: Dani Blanco

Bermeon aurrelari aritu zinen, orain Alaveseko atzelari zara. Zer alde nabaritu duzu batetik bestera?

Bermeon gazteagoa nintzen, azkarra-go. Partidak jokatu eta urteak pasa ahala eta talde ezberdinetan jokatu, ikasi egiten duzu, eta ahaleginak kontrolatzen hasten zara: korrika saioak ez ero moduan egiten, eta egin ditzakezun ibilbideak neurtzen. Horrela, pixkanaka postuak atzeratzen joan nintzen, erdilarira iritsi arte. Garai bakoitzera egokitzen eta errendimendua ateratzen jakin dut.

■ **Sestaon 16 eguneko itxialdia egin omen zenuten aldagelatan...**

Niretzat oso garrantzitsua izan zen. 16 egun entzerratuta egon ginen, kobratzen ez genuelako eta zuzendaritzak bizkarra eman zigulako. Hortik ikasten duzuna da, aldagelako elkartasunak egiten duela talde bat handi: 6 laguni bakarrik zor ziguten dirua, eta gainerantzeko lagunek gurekin bat egin zuten. Garai hartan talderik ahulena ginen, eta mailaz igotzea lortu genuen, nahiz eta batere ez kobratu.

■ **Lan asko egin behar izan duzu zauden tokira heltzeko. Nola baloratzen duzu zure ibilbidea?**

Lortu dudan guztia urte askotako lanaren saria izan da. Oso jokalaria langilea izan naiz, konstantea, momentu bakoitza bizitzen jakin dut eta ahalik eta gehien errenditzen, hurrengo urteei begira egon gabe. 2. Erregionaletik lehenengo mailaraino, 3. maila bakarrik falta izan zait probatzeko. Ez ditut lehen mailako sentsazio handiak bakarrik bizi izan. Ikasi eta heldu behar izan nuen, eta horri esker asimilatu dut lehenengo maila asimilatu dudan moduan: lasaitasun osoz, eta lehen bezalakoa izaten jarraituz. Ez dut nire bizimodua aldatu lehenengo mailara igota.

Aldea nabaritu dut futbol mailan, pre-sioan, prentsan... Baina gehien kostatzen

“Ni Alavesera heldu nintzenean, kalean ez zebilen Alaveseko txandala zuen umerik. Azken urteetan jende gazteena zaletzea lortu dugu”

CURRICULUM

• **Jaio:** Bermeon, 1968an.

• **Futbolaria.**

• **Ibilbidea:** Bermeon hasi zen, ondoren Sestaon jokatu zuen 1990etik 1995eko denboraldiak bitarte. Eibarren aritu zen 1995-1996 denboraldietan eta 5 urte daramatza Alavesen.

• **Debuta:** 30 urterekin debutatu zuen lehen mailan.

• **Lorpen nagusiak:** UEFAko finalera iritsi dira aurtan, eta Erregearen Kopako finalerdietara iritsi ziren 1997-1998 denboraldian. Euskal Selekzioarekin jokatu du Nigeria eta Marokoren aurka.

• **Ikasketak:** Ontziko Kapitain titulua atera du, eta Informatikako Teknikaria ere bada.

zaidana fama eramatea da. Fama gustura aldatuko nuke kafetegian kafea lasai harztearen truke!

■ **Eibarretik Alavesera. Zure ametsa Athleticera heltzea izango zen garai hartan...**

27 urterekin bigarren mailako ligan nengoen, eta lehen mailara igotzeko bai Sestao eta bai Eibar talde zailak dira. Athleticetik bertatik oso jokalaria gutxi fitxatzen ditu, eta horretarako gaztea izan beharra duzu. Banekien 27 urterekin ez nindutela Athleticetik deituko. Baina horregatik ere ez naiz inoiz arduratu. Alaves etorri zitzaidan, eta jada Alaves da nire taldea: 5 urte daramatzat bertan, kapitaina naiz, taldearekin hazi eta heldu egin nahiz, lehen mailara iritsi naiz, UEFAko final batera, Euskal Selekzioarekin jokatzeko aukera izan du... Hori dena Alavesi esker lortu dut, hori bai, ahaztu gabe honaino iristeko lehendik pasa ditudan talde guztiak.

■ **27 urteren ostean, Alavesek 3 denboraldi egin ditu (bi zentzutan) primeran. Zer aldatu da zaudeten tokira iristeko, zein da Maneren sekretua?**

Oso talde langilea osatu du, izen gutxiko jendearekin, baina hausteko eta

izena egiteko gogo asko duen jendearekin. Contra edo Javi Morenoren kasua da hori, hona etorri zirenean ezezagunak ziren eta oraintsu Milanek fitxatu ditu.

Arrisku bat da, ez dakizulako zer emango duten jokalariek. Emaizta onak ziurtatzeko idazkaritza teknikoak lan bikaina egin du, eta 11 laguneko taldea osatu du zelai barruan. 11 gara zelaian, baina 23 lagun geure artean oso ondo moldatzen garenak. Aldagela elkartu du, giro ona duena eta batez ere elkar errespetatzen duena.

■ **Tortilaren errezeta majikoa omen duzue...**

4 urte daramatzagu, ostiralero tortila jateko aitzakian lagun giroan biltzen. Partida baino 2 egun lehenago biltzen gara. Normala da, euskaldunon tradizioa da mahaiaren inguruan bildu eta jateko aitzakian berriketan egotea.

■ **Noraino sakrifikatu behar da protagonismo afana, taldeko jokoa egin ahal izateko?**

Lehen mailan 3-4 talde daude dena oinarritzen dutenak jokalaria bakoitzaren kalitate indibidualetan. Gainerantzekoetan, taldelana hobe egiten duena da ondoren funtzionatzen duena. Guk oso garbi dugu: elkarlanean aritu behar dugu, ez garelako talde handi bat eta ez dugulako jokalaria "idolorik" alde hori aterako digunik. Aurtan Jabi izan da, baina iaz sailkapenean bigarren gelditzeko zori zorian egon ginen eta ez genuen 22 gol sartu zituen jokalaririk taldean, aurtan bezala. Julio Salinasek sartu zituen golik gehien, eta 8 sartu zituen; Jabi, berriz, 7. Guk jokoa defentsan oinarritzen dugu, gero kontraerasoan irteteko. Baina jakinda gure arma taldeko jokoa dela.

■ **Aurtengo arrakasta ikusita, zer etorkizun du horrelako talde txiki batek?**

Beti daude club txikiak urte bat edo bitan nabarmentzen direnak, gu edo Mallorca bezalakoa, baina horiek epe motzerako pagotxa dute, jokalaria era-

“Gu Liverpoollekin obsesionatu ginen, ez genuen obsesio horrekin bukatzerik izan, eta nik uste obsesioak jarraituko duela!”

maten baitizkiëte. Epe luzera, diru gehien duena da talderik gogorrena: futbola indartsuenaren legea da.

■ **Kirol Hiriaren proiektuaz ere hitz egin izan da. Inbertsio handia egin nahi da etorkizunerako.**

Talde handi guztiek dute kirol hiri bat. Horrek arrobiko futbola ekarriko du. Proiektua polita dela uste dut. Ez dakit noizko izango den ordea, espero dut ez pasatzea futbol zelaia egiten adina denbora. 3 urte pasa genituen zapaltzerako!

“Aldagelako elkartasunak egiten du talde bat handi”

■ **Gasteizen saskibaloi tradizio handia dago. Umeak futbolera erakartzeko zailtasunik sortzen dizue horrek?**

Ez. Guk zerbait lortu badugu, zaletuak egitea izan da. Ni Alavesera heldu nintzenean, dela 5 denboraldi, kalean ez zebilen Alaveseko txandala zuen umerik: denek Realeko, Athleticeko edo Bartzelonako kamisetak zituzten. Eta aldiz, azken urteotan jende gazteena zalezteaz lortu dugu, eta horrek oinarri bat sortzen du hurrengo urteetarako. Gasteizek oso ongi uztartzen ditu saskibaloi eta futbol zaletasunak, badira bi kiroltako taldeen jarraitzaileak direnak: bi kirolentzat tokia badago Gasteizen.

■ **UEFAn Alavesek arazo bat baino gehiago izan omen ditu, bere izen txikia dela eta...**

Gu talde ezezaguna, berria izanik, ez zizkiguten baldintza onenak ematen entrenatzeko. UEFAko finaleko kasua nabarmena izan zen: Europako finala izanda egon behar zuen entrenatzeko leku hoberik! Baina tira, ez zaio buelta gehiegirik eman behar, hortik ere zerbait ikasten da.

■ **Finaleko presioak zenbateraino eragotzi zizuen errendimendua?**

Ondo eraman genuen, partidaren ordura arte. Bazkalostean inork ez zuen siestarik egin, ezinezkoa zen, tentsio handia genuen. Partidan ere nabaritu zen, batez ere lehenengo 20 minutuetan, eta 2 gol sartu zizkiguten, partida prestatzeko generaman sistema guztia goitik behera apurtuz. Jokoz aldatu behar izan genuen, jokalariz ere bai, baina dagoeneko 2 gol atzetik gindoazen. Pentsa liteke presioak ez zigula hainbeste eragin behar, gazteak gara eta azken batean partida bat gehiago da. Baina noski eragiten zigula, zelaia jendez gainezka, Liverpool aurrean... horrek hankak dudak jartzen dizkizu. Onena izan zen taldea burua zut atera zela zelaitik, jokoz aldatzen jakin zuela, eta nik uste Europako Kopa Alavesena pixka bat ere izan zela.

■ **Presio horretan zenbateraino eragiten du prentsak?**

Prentsak ez die jokalaria denei berdin eragiten. Bakoitzak jakin behar du era-

maten. Prentsa oso kritikoa da, eta gorai-pamenak eta kritika negatiboak eramaten jakin behar dira. Kritikek eragin dezakete errendimenduan, batez ere nortasun sendorik ez baduzu. Nik partiden ostean beti irakurtzen dut prentsak dioena, baina jokalaria askori izugarri eragiten die eta beti aholkatzen diet ez irakurtzeko!

■ **Finalera begira zer tratu eman dizuete bertako prentsak eta kanpokoak?**

Kaiserlauten-eko finalerdiaz geroztik, ligan Racing, Depor, Athletic eta Malagaren aurkako partidak gelditzen zitzaizkigun oraindik jokatzeke. Eta ez dugu horietako partida bat bera ere irabazi, burua Liverpoolengana jarria genuela-

ko. Atzerriko prentsa zetorrenean, nor ginen galdetzen ziguten eta nolatan lortu genuen arrakasta. Etxeko prentsak, berriz, Liverpoolekin konparatzen gintuen etengabe. Sahiestezina zen burua finaleko partidaren izatea, galdu egin genuen, eta hor bukatu zen denboraldia guretzat. Beraz, argi dago beti gaitan bueltan hitz egiteak eragiten duela, eta momentu batean obsesio bihurtzen da. Gu Liverpoolekin obsesionatu ginen, ez genuen obsesio horrekin bukatzerik izan (partida galdu

genuen eta), eta nik uste obsesioak jarraituko duela!

■ **Txikitan Liverpoolen jarraitzaile zinen. Zer sentitu zenuen bere aurrean?**

Benetako futbolista sentitu nintzen: estadioa bete ikustea, 60.000 ikusle, haurrekin irtetea eta Liverpoolen aldamean... Sentsazio horrek esaten dizu: egin dudana lan guztiak, preferenteko eta segundako zelaietan jokatu izana... mere-

zi izan du. Pribilegiatua sentitu nintzen. Oso jende gutxi edukitu du aukera final horretan Euskal Herria ordezkatzeko. Aparteko aukera bat galdu dut kopa altxatzeko eta Euskal Herrira ekartzeko. Pena doblea nuen partida bukaer-

an, kapitaina izanda nik altxa behar nuelako kopa eta herrira ekarri.

■ **Txikitan imaginatzen zenuen Liverpool hura aurkitu zenuen?**

Beti izan dut eredu futbol ingelesa: noblea, indartsua, dinamikoa, erasokorra. Sarrera oso gogorak egiten dituzte, eta bi jokalarietako inor ez da kexatzen, arbitroari ez diote hitzik egiten... Nik uste euskal jokalariek ere halakoxeak garela: nobleak eta langileak gara berez. Baina espainiar ligako futboleko kultura oso ezberdina da. Liverpool erreferentzia

“Beti izan dut eredu futbol ingelesa: noblea, indartsua, dinamikoa, erasokorra. Nik uste euskal jokalariek ere halakoxeak garela”

BERE HITZETAN

“Finalak irabazteko galtzen jakin behar da.”

Gara, 2001-05-17

“Taldeetan, izarrak ez ezik, langileak ere ezinbestekoak dira garaipenak lortzeko.”

Euskaldunon Egunkaria, 2001-05-20

“Ez genuen horrelakorik merezi, baina nik final hau ez dut sekula ahaztuko, ez baitut horrelakorik gehiago jokatu.”

Euskaldunon Egunkaria, 2001-05-17

“Beste behin erakutsi du futbolak zein kapritxosoa izan daitekeen: presiorik gabeko talde bat, partidetan ikastea beste esperantzarik ez duena eta emaitza duinaren bila joan dena, jota finalean sartu da. Berrit ere agerian geratzen da ez duela indartsuenak irabazten, argienak baizik.”

Gara, 2001-05-16

“Bizitzan gehiegikeriarik egin ez baduzu, lasai aski joki dezakezu 33 urterekin, bai eta gehiagorekin ere.”

Euskaldunon Egunkaria, 2001-05-20

“Gelditzen zaidan gauza bakarra, euskal herritarra izanik, Euskal Selektzioan jokatzea da. Futbola utzi baino lehen, Euskal Selektzioan aritzea da nire ametsa.”

FIA (jarraitzaileen web orria)

“Geu gara onenak”

Euskal Herriko maparekin, UEFAko finalean erakutsi zuen kamiseta.

BIZITZAREN PASARTEA

Sestao utzi eta Eibarrera joatea oso erabaki gogorra izan zen: Sestaok baino gutxiago eskaintzen zidan. Baina egonkortasun deportiboa bilatu nuen, ez ekonomikoa. Eta horrela aurkitu nuen, nagoen tokira iristeko nigan eragin gehien izan duen pertsona: Blas Ziarreta, Eibarko entrenatzailea. Bera izan da gehien exigitu didana, eta nire buruari neronek exigitzen erakutsi didana. Nire buruan sinestarazi dit. 3 urte eman nituen berarekin, eta ordutik bere filosofia jarraitu dut: dena eman eta taldekideei laguntzea. Oso lan gogorra zen, baina berarekin urte batzuk pasa beharra dago jakiteko zer den futbolaria izatea: sufritzen jakitea, futbol zelai barruan gauzak ikastea, dena ematea eta ez inoiz etsitzea... Gaur ere bera dut gogoan, berak eman zidalako arrakastarako giltza, ez gauetik egunera lortzen den arrakasta, epe luzera eta eguneroko lanaz baizik.

izan da beti guretzat, Europako onenak ziren. Hango jokalaria handiak miresten genituen. Noski, geroztik jokalariaik aldatu dira, baina Liverpool izaten jarraitzen du. Eta euren kontra jokatzeko esperientzia bakarra da, pribilegiatua naiz benetan.

■ Zer ikasi zenuen final hartan?

Ez da erraza final bat jokatzeko, are zailagoa da talde txiki batentzat. Baina final bat galtzeko ere han egon beharra dago, eta esperientzia horretatik asko ikasi genuen: lehen 20 minutu haiek, talde hasiberria izatea, giroarekin ikaratzeko, gu jatera atera zen taldearekin beldurtzea...

Eta izan zuen bere alde ona: aurpegia eman genuen eta partida irabaztera joan ginen. Baina finalak askoz lasaia-go hartu behar dira.

■ Euskal Selekzioaren kontua nola ikusten duzu?

Gaia politikoa da, eta ematen zaion lehentasunaren arabera Euskal Selekzioa izango da edo ez. Baina badakigu politikak nola funtzionatzen duen: interesatzen ez bada luzerako kontua

izango da, eta ez dut uste interesatzen zaienik Euskal Selekzio bat egotea. Oraingo urtean behin partida bat gozatzeko gelditzen zaigu, eta San Mamesen eskainitako partidetan jendearen erantzuna oso ona izan da, zelaia bete da. Oso sentsazio polita izan da, esatea: "ño! Jende askok defendatzen du proiektu hau". Nahiago nuke epe motzean Euskal Selekziorik balego.

■ Aurrera begira zer helburu dituzu?

Urtebeteko kontratua gelditzen zait

BERTSOA

Doinua: Ari naizela

**Proletario denak ez dira
izaten klasegabeak
Liverpooleko hooligan txiki
hor egin zuen zureak
Bermeo-Gasteiz-Dormunt ta etxera
mikatz gozo bideak
ametsa zeinek lapurtuko ta
ametsetak taldeak**

Jexux Mari Irazu

**"Fama aldatuko nuke
kafetegian kafea lasai
hartzearen truke"**

**"Zelaia jendez
gainezka, Liverpool
aurrean... horrek
hankak dudak jartzen
dizkizu"**

eta betetzea espero dut, gorputzak uzten badit (oraingo indarra badut). Ondoren, clubak behin eskaini zidan karguren batean gelditu nahi nuke, ez dakit zer funtziotan, baina hemen. Baina ez dut pentsatu ere egin nahi zer kargutan jarraituko dudak, pentsatzeak esan nahi baitu futbola utziko dudala...

■ Futbolagatik ez zenion ikasteari utzi.

Nire gurasoek, zorionez, sekula ez zidaten futboleko jokatzeko debekatu, baina ikasteko esaten zidaten. Eibar taldea utzi arte ikasten jarraitu nuen (29 urtera arte), futbola eta ikasketak uztartuz. Eguneroko borroka izan da. Sestao jokatzeko ari nintzela egin nituen Ontziko Kapitain ikasketak, egunero Pasaia joan etorria eginez. Gero informatikan sartu nintzen, eta gaur arte, ikastaroak egin ditut. Inoiz ez dudanez epe luzerako helbururik markatu beti kezkatu izan nau pentsatzeak: futbola bukatzen bazait zer gertatuko da? Beti izan dut garbi futbola bukatzerako oinarri bat beharko nuela.

■ Atzerriko klubek mutikoak hartu eta internatuta izaten dituzte. Zer iruditzen?

Niri ideia bikaina iruditzen zait. Behin Jordi Cruyffek Ajax-eko eskolaz hitz egin zigun. Begiraleek mutikoei esaten dieten lehen gauza da: "Guk ez dizuegu ziurtatzen futbolari profesional aterako zaretenik, baina bai hemen-dik ikasketak batzurekin aterako zarete-la". Horixe da gakoa, mutikoei ez sekula ikasketak uztea. Hartara, profesional izateko zortea izan edo ez, oinarriko kultura bat behintzat edukiko dute. Gainera futboleko, gehiago dira bide bazterrean gelditzen direnak profesionala izateko zortea izan edo ez, oinarriko kultura bat behintzat edukiko dute. Gainera futboleko, gehiago dira bide bazterrean gelditzen direnak profesionala izateko zortea izan edo ez, oinarriko kultura bat behintzat edukiko dute. Hori da hain zuzen kirolarioi, eta bereziki futbolarioi leporatzen zaiguna: ez dugula irakurtzen, ez dugula ikasten, eta ez dugula kulturarik. Tira, errealitatean beti dago halakoren bat... ●

E Z P A L A K

■ Goian, Uztapide eta Basarri.

UZTAPIDEREN OROIMENA

BI liburukitan bildu ditu Sendoak Manuel Olaizola Uztapide bertsolariaren bertso eta bizi-penak. "Uztapide, berriz plazara" lana hiru ataletan dago banaturik: "Lagunen oroitzapenak" atalean, besteak beste, Imanol Lazkanok, Joxe Agirrek eta Rufino Iraolak Uztapideren berri ematen dute; "Lagunen aitorenak" izenekoan berriz, hainbat bertsolarik "Uztapide"ri jarritako bertsoak biltzen dira; azkenik, "Aldizkari eta abarretan bildutako bertsoak" atalak "Boga Boga", "Anaitasuna" edota "Zeruko argia" bezalako aldizkarietan argitaratuak izan diren bertsolari zestoarraren saioak jaso dira.

JUAN ANTXIETATIK ARTEBI-RA

ORAIN gutxi itxi zen Bilboko Juan Antxieta zentroa, arazo ekonomikoak zirela-eta. Bertan arte eszenikoak ikasten zituzten 800 ikasleak kalean geratzeko arriskua ikusirik, ikasleen gurasoek kudeatu eta zuzenduko duten Artebi izeneko zentro berria jarri da martxan. Arte eszenikoak eta musika irakatsiko dira Deustuko Jon Arrospide kalean kokatuko den zentro honetan.

EZAGUTU ETA EZAGUTARAZI

NAFARROAKO Unibertsitate Publikoko ikerlari talde batek Nafarroako ondare musikala

berreskuratzeko lanean dihardu. Taldeak garai guztietako musika dokumentuak ezagutu eta ezagutarazteko xedea du. Lanaren lehen emaitza, "Música y tradición en Estella. El canto de la Aurora y la marcha de San Andrés" liburua da.

GETXOKO JAZZA

HOGEITA bost urte beteko ditu aurten uztailaren 4tik 8ra burutuko den Getxoko Jazzaldiak. Guztira, 14 talde igaroko dira bi eszenatokietatik. Bihotz Alai enparantzan eta lehiaketan Alemaniako Symbiosis eta Tetrachord, Ukrainako Du Cha, eta Finlandiako U-Street All Stars izango dira. Eta Getxo antzokiko plazan, "Hirugarren milurtekoa" ekitaldiaren baitan, doaneko kontzertuak eskainiko dira. Gainera, Branford Marsalis saxo jolea gonbidatu du Jazzaldiak.

ANTZERKIAREN FERIA

UZTAILAREN 11tik 14ra bitartean egingo da Donostian VIII. Antzerki Feria. Guztira, hogeita bost ikuskizun eskainiko dira, horietatik bederatzik, estreinaldiak. Besteak beste, Trapu Zaharrak taldearen "Pan con pan" lana eta Tricycle eta Nearco ekoiztetxearen "Familia" antzezlanak estreinatuko dira jaialdian.

■ Tanttakak "Hor dago koxka" eskainiko du.

■ L. M. Mujika.

IZENAK

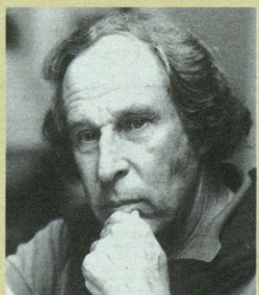
Luis Mari Mujikak "Barne ibilerak" izeneko poema bilduma kaleratu berri du Hiria argitaletxearen eskutik. Bertan idazleak 1985etik 1996ra idatzi dituen sei olerki lan biltzen ditu.

Panteras Negras talde txiletarraren disko berria aurkeztu zuen Oihuka diskoetxeak joan den astean. "Hip-hop combatiendo" da taldearen bosgarren lanaren izenburua.

Asier Ena eta **Maite Lazkano** suertatu ziren Segurako XXV. Sultoko Dantza Txapelketaren irabazle.

Pablo Antoñana idazle nafarrak "Último viaje y otras fábulas" izeneko liburua kaleratu du Tartalo argitaletxearen eskutik.

Alberto Schommerrek Txinako Shangai hirian eta inguruan ateratako 60 argazkiz osatutako erakusketa dago ikusgai Donostiako Kutxa erakusketa aretoan uztailaren 8a arte.

■ Alberto Schommer.

H I T Z B I T A N

• Urtzi Urrutikoetxeak "Gara"n literatur lehiaketei buruz: "Zilegi ote da udal baten dirua jaso duen idazleak lana halabeharrez argitaletxe jakin batekin garatu beharra?"

• Imanol abeslariak "irunero" aldizkarian adierazitakoa da honakoa: "Nik beti euskal poesia eredutzat izan dut, izan ere eta Koldo Mitxelena esaten zuen bezalaxe, zorionez euskaraz erditu gaituzte. Baina aldi berean ere gaztelania eta frantsesa hor ditugu eta horrek aberats egiten gaitu. Lope de Vega, Machado, Neruda... oso gustuko ditudan poetak dira".

Euskal Unibertsitatearen arrastoan

Joa den urtean Martin Orberi, UEUko aurreneko zuzendarietarikoa, galdetu nionean zelan ikusten zuen UEU. “Ondo”, esan zidan, baina gero horrela segitu zuen: “*Baina UEU ondo egoteak bere helburua urrun dagoela esan nahi du, ez horren ondo beraz*”. Jakina, nire hitzetara ekarri dut aspaldiko UEUko zuzendari ohiaren esana, baina, ulertu nion ideia, funtsean, hori zen; alegia UEU zenbat eta indartsuagoa izan “Euskal Unibertsitatea” lortzetik orduan eta urrunago geundela.

UEUren xedea “Euskal Unibertsitatea” da, bere jardura “Euskal Unibertsitatea lortzen laguntzea” da, hain zuzen.

Horrela erabaki zuen 1995ean eginko bere lehenengo kongresuan. 1973. urtean, UEUren abiaburuan, Euskal Herriko unibertsitateen egoera oso bestelakoa zen gaurko egoerarekin alderaturik, artean, unibertsitate mailako prestakuntza lortu nahi zuten Euskal Herriko unibertsitateetako gehien-gehienek kanpoko unibertsitateetan ikasi behar zuten. Aukera ez zen oso zabala; Deustuko Unibertsitatearekin batera Nafarroako Unibertsitatea (OPUS), Industri Ingeniaritza Goi mailako Eskola eta “Bilboko Unibertsitatea” zeuden. Frankismoaren amaierako urte horietan ikasleen mugimenduak “euskal barruti unibertsitarioa” zuen aldarri nagusia, Hegoaldeko Euskal Herrian Valladolid eta Zaragozako unibertsitate barrutietako menpekotasuna gainetik kentzeko.

GARAI horietan sortu zen UEU, hain justu. Geroago, berriz, Universidad del Pais Vasco/Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU), Universidad Pública de Navarra/Nafarroako Unibertsitate Publikoa (UPNA/NUP) eta azkenik, Mondragon Unibertsitatea (MU) sortu ziren. “Euskal Unibertsitatea”, ostera, ez. Bien bitartean, urte horietan UEUk bere udako ikastaldiak antolatu izan ditu, Ipar Euskal Herrian eta Iruñean. Beti “Euskal Unibertsitatea sortzen laguntzeko” ahaleginetan eta, beti ere, irakasleen prestakuntzan, materialen sorkuntzan eta euskararen normalkuntzaren alde lanean, hogeita hamar urte hauetan milaka pertsona igaro da UEUren ikasgeletatik eta ehunka batzuk dira UEUk argitaratutako liburuak eta ikasmaterialak “Uztaro” Giza eta Gizarte Zientzietako Aldizkaria barne.

UPV/EHU sortu eta gerora, batez ere unibertsitate horrek

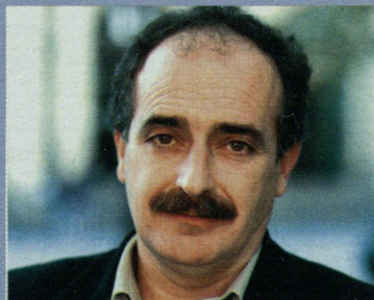
bere udako ikastaroak antolatu zituenean, zalantzan jarri zen UEUren jarraipena. Hala ere, Euskal Herrian unibertsitateak zabaldu eta ugalduta, UEUk gero eta unibertsitario gehiago biltzen zuen bere ingurura. Izan ere, Euskal Herrian sortutako unibertsitateek ez baitute bideratu “Euskal Unibertsitatearen” aldarria. Kontuak kontu, UEU indartu egin da azken urteotan. Indartze horren arrazoiak aztertzerakoan Euskal Herriko unibertsitateetako egoerak badu eduki zer azaldu, ez dena ordea. UEU ez da inoiz izan beste unibertsitateen “gabezien alternatiba”, ez da hori inondik inora UEUren asmoa. UEUren eginkizunik behinena, hain zuzen ere, unibertsitate mailako jardura

oro, irakaskuntzakoak zein ikerkuntzakoak, euskaraz burutu daitezkeela erakustea da.

Horretan dihardu UEUk. Hogeita bederatzirteetan, ibilian-ibilian, Iruñean 25 udako ikastaldi antolatu ditugu, beti bezala, berrikuntzak eta ohiko gaiak uztartuz. Urte asko, UEU ezagutzen ez zuen Iruñeko kultura zinegotzia harritzeko adina urte kopurua, *entrañable* zela esan zigun, jarraian, laguntza eta babesa guztia ukatzeko. UEUk gonbidatu ditu udaleko eta gobernuko agintariak gure 25.eko ikastaldietara, haiek nahi ez badute ere, ordezkatzeko duten instituzioak UEUre urteetan lagundu diolako. Nafarroako agintarien itxikeria politikoak kalte egiten digula ukatzerik ez dago, euskalgintzari eta Nafarroako herriari egiten dien neurri berean beste alderditik. Gauzak horrela, bada, Iruñeko ikastaldien 25. urteurrena dakigun moduan ospatuko dugu: Nafarroako euskaltzaleen elkartasun beroan lanean.

Beren herriko hizkuntza eta

kultura baztertzeko duen agintariengandik, boterea interes partikular eta arrotzen esanetara darabilenarengandik, deus gutxi espero dezakegu. Okerragoak bizi izan ditugu baina. Geureari eutsiko diogu, nola ez! Unibertsitario euskaldunen ekarpena metatu nahi dugu, unibertsitate guztietan euskara sarbidea izateko baldintzak sortu, euskarak, unibertsitatean, ikerkuntzan, mugarik ez duela erakutsi nahi dugu. Agian, Martin Orbe lagunak arrazoi dauka, euskararen kontra jotzen dutenean, Euskal Herriko unibertsitateetan euskara ahuldu ahala UEU indartu egiten dela esaterakoan. Alabaina, UEUren inguruan gertatzen den metaketak “Euskal Unibertsitaterantz” hurbiltzen gaituelakoan nago ●

DANI BLANCO

Xabier Isasi
UEUko zuzendaria

“Unibertsitateko ikasleen ekarpena metatu nahi dugu, unibertsitate guztietan euskara sarbidea izateko baldintzak sortu, euskarak, unibertsitatean, ikerkuntzan, mugarik ez duela erakutsi nahi dugu”

“Sigue la tormenta” estreinatu berri du Errenteriako Ur antzerki taldeak. Bi urteko atsedenaldi baten ostean, bi pertsonaiaiko antzezlan sakon batekin itzuli da eszenatokietara. II. Mundu Gerrako holokaustoa du hizpide poroetatik antzerkia jariatzen duen lanak.

ERRUAREN ZAMA EZ DA BESTEENA BAKARRIK

Antzerkira joaten garenean barre egiteko asmoz joaten gara askotan, baina gogoeta egiteko mediorik egokieneetakoa ere bada. Kontatzen diguten istorioa entzun, asimilatu eta gure ondorioak ateratzen ditugu beste askotan. Horixe da Enzo Cormann dramaturgo frantsesaren “Sigue la tormenta” antzezlanarekin gertatzen dena.

Ekaitza hastear dago Ur taldearen “Sigue la tormenta” antzezlanaren hasieran. Nathan Goldring Berlineko Neue Bühne antzokiko zuzendaria Theo Steiner aktore ohiaren bizilekura joan da. 1996. urte du gu eta Steiner antzerkitik eta bizitzatik aldendurik egon da hogeitertan. Nathan Goldringek William Shakespeareren “Lear erregea” taularatzea du buruan eta Steinerrek erregearen papera joka dezan, jo du berarengana. Goldringek 15 urte zituenean, Steiner ikusi zuen antzoki batean eta liluratuta geratu zen. Goldring gazteak ez du bere nahia betekiko ordea. Izan ere, Theo Steinerrentzat antzerkia bi ahoko arma baita.

Jose Tomek jokatzeko Nathan Goldring zuzendari gazte austriarraren papera. Theo Steinerren larrutan, aldiz, Walter Vidarte urguaitarra sartu da. Tome Ur

ten jarraitzen badu ere, eszenografia xume batean, bi pertsonaia daude aurrez aurre eta hitza da nagusi.

Steinerrek badu arrazoirik “Lear erregea”-ri uko egiteko. Hogeita bi urte zituela, II. Mundu Gerra betean, bere guraso musikariekin batera, Terezineko kontzentrazio esparrura eraman zuten. Esaten zuten, Hitlerrek juduentzako hiri bat eraiki zuen Praga iparraldean gerraz babesteko: Terezin. Arte eta kulturako pertsonaia ugari deportatu zituzten hara, eta bertan kontzertu, antzezlan eta bestelako ekitaldi ugari egin ziren. Propaganda pelikula bat eta guzti filmatu zen: “Hitlerrek hiri bat oparitu die juduei”. Bertan hasi zen Theo Steiner antzeztan eta horrexek salbatu zuen heriotzetik. Terezinetik judu ugari, Steinerren gurasoak tartean, Auschwitzeko gas ganberetara eramanez izan ziren. Esparruko Karl Rahm komandantea liluratuta geratu zen Steiner “Lear erregea”-n Edgardoren paperean ikusi zutenean eta horrek heriotzetik libratu zuen.

taldean aritu izan da haren sorreratik. Vidarterentzat Ur taldearekin lan egiten duen lehen aldia da.

Ez gaude ohituta “Sigue la tormenta” bezalako obra bat ikustera Ur taldearen eskutik. Izan ere, azken hamarkadan Shakespeareren antzezlanak taularatu ditu, “Sueño de una noche de verano”, “Romeo y Julieta” eta “Trabajos de amor perdidos”, hain zuzen. Obra hauekin arrakasta handia lortu du Ur taldeak Euskal Herrian nahiz atzerrian. Horren adierazgarri dira Espainiako Antzerki Sari Nazionala (1993), eta El Cairoko Nazioarteko Antzerki Jaialdian (1993) nahiz Habanako Arteen Jaialdian (1995) jasotako sariak. Aipatu ikuskizunak pertsonaia ugariko lanak ziren, akzio gehiago zegoen. Oraingo proposamena ezberdina da, obra garaikidea da eta testu antzerkia iza-

**EDERTASUNA ETA
IZUGARRIKERIA.** Terezinetik alde egin zutenean, aktore lanetan jarraitu zuen Steinerrek. 1976an “Macbeth”-en muntaiari hartu zuen parte Vienen.

■ Helena Pimenta

“Holokaustoa egiteko gai den zibilizazioaz etengabe berpentsatu behar da”

Azken muntaiarako autore garaikide baten lana aukeratu duzue. Aurretik egin duzue narekiko ezberdina da.

Formatuari dagokionez aurrekoen antzekoa da, baina oraingoan beste erregistroak aztertu eta bilatu nahi izan ditugu. Ez da hain obra korala, handietakoa ez den autore garaikide bat hautatu dugu, hainbesteko bermea ez duena, eta beste antzeppen mota berri bat ezagutu nahi izan dugu, aktore helduago batekin, gure estiloarekin nahasteko eta elkarri kutsatzeko. Ez genuen lokartu nahi, sorkuntzak arriskuak hartzea behartzen du.

■ Ur eta Shakespeareren harremanak jarraitzen du dena den, “Lear erregea”k elkartzen ditu bi pertsonaiak.

Ur ez da inoiz Shakespeareren tragediekin ausartu. Bere azken garaiko tragediek, “Lear erregea” kasu, bizitzaren ezagupen handia eskatzen dute. Nik uste “Macbeth” edo “Lear erregea” bezalako obra gogorrei hurbiltzeko aitzakia inkontzientea izan dela, zuzen jo gabe. Autore garaikide baten bitartez inguratzeari izan da. Beste begi batzuen bitartez bilatzeari.

■ Antzezlanen antzerkiaz hitz egiten da, egia eta gezurraz. Holokausto judua da obraren oinarria, epe historiko hori aztertu nahi zenuten?

Sorkuntzan, antzerkian konkretuki, lan egiten duenak

nekez saihas dezake gizakia. Norberak zein zibilizazioaren parte den galdetzen dio bere buruari eta holokaustoa bezalako irrazionalitatea egiteko gai den zibilizazioaz etengabe berpentsatu behar dela iruditzen zait. Gainera garai hartan propagandak mundu guztia hartu zuen mendea. Elementu horiek erabiltzen ziren lehen aldia zen, egun menderatuta gaude erabat. Dena desitxuratu zen, gauzen ikuspegia manipulatu zen, eta min asko egin zen. Terezinen itxuraz gertatu zenak galdera bat eragiten du: noraino artea batzuetan izan daitekeen okerrenaren konplizea. Eta honetan aritzen garenontzat galdera ona da.

■ Taldekideek hausnarketarako beta hartu zenuten 1998an eta bakoitza bere aldetik ibili da lanean. Krisian al zeundeten?

Aldaketaren zentzuan bai, krisia zen. Denak ere pertsonalki eta profesionalki hazten ari ginen eta taldeak bakoitzaren nahiei eta ez bakarrik kolektiboaren abiadurari erantzun zion irtenbideak arbitratu behar zituen. Jendea nekatua zegoen beti etxetik kanpo, biran eta zuzenean egoteaz eta hori higadura emozional eta estres handia da. Gauzak lasaia go hartzea planteatu zenean, nik kanpoan zuzentzea erabaki nuen.

■ Valle Inclanen obra bat egingo duzue.

Obra honen produkzioa eta biraren antolaketarekin bukatzean Valle Inclanen zein obra muntatuko dugun erabakiko dugu. Zalantzan gaude aktore askoko obra bat, aktore helduagoekin edo aktore gazteagoak dituen beste bat hartu. Askok interesatzen zaizkigun hiru edo lau obra ditugu mahai gainean ●

Laugarren emanaldia egin ondoren, antzerkia uztea erabaki zuen. Egun hartan Rahm komandantearen bisita jaso zuen, egindako emanaldiagatik zoriontzeko. Eta gertakari hark antzerkia uztea eragin zion Steinerri. Errudun sentitzen zen eta sentimendu hura gogorregia zen berarentzat. Horrek dena uztea eragingo dio eta baserri batera joango da, bakarrik eta pintatzen emango ditu orduak.

Aurrez aurreko antzezlan honetan holokaustoa da hizpide eta ez da saihas- ten gizakiak historiaren atal ilunenetan duen erantzukizuna. Bai Goldring bai Steiner juduak dira, baina bi belaunaldi ezberdinetakoak eta euren bizipenak ezberdinak dira. Halaber, ikuskizunak antzerkiaz dihardu, zuzendari eta aktoreen gatazkaz, eta antzerkiaren beraren edertasun eta izugarrikeriaz. Hori guztia esaldi erabatekoek eta Tome eta Vidarteren aktuazio intentsoez lagunduta. Dena den, aktoreen indarra nolabait

galduta ikusten da, gogoeta eginarazten digun arren, ikuslea hotz uzten duelako, ez dio barrua mugitzen. Lehen emanaldiak direlako izango da segur aski.

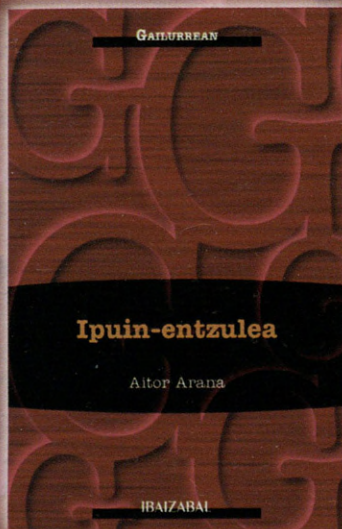
Estreinaldia Donostiako Antzokij Zaharrean izan zen ekainaren 14 eta 17a

bitartean, eta ondoren Alcala de Henaresen izan da taldea. Irailean berriz ere ekingo diote birari eta Gasteizen, Iruñean eta Santurtzin izango da ikuskizun gogor eta sakon honetaz gozatzeko parada ●

◆ KATIXA GARATE

GAILURREAN

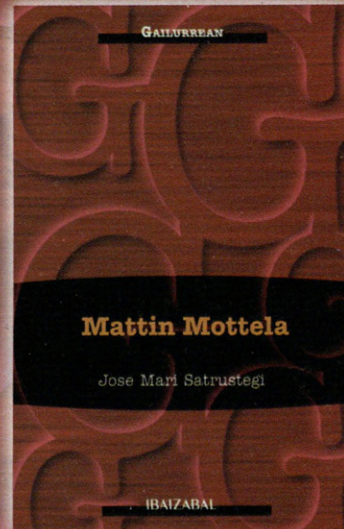
Mara-mara goi elurra
zuri-zuriz janzten lurra,
liburuotan eskura duzu
gure euskararen gailurra.

1. Ipuin-entzulea
Aitor Arana

2. Biziak bizilan
Juan Manuel Etxebarria

3. Mattin Mottela
Jose Mari Satrustegi

Maila goreneko literatura

Euskal idazleen eskutik

IBAIZABAL

IBAIZABAL argitaletxea

Orue auzoa z/g

Tel.: 94 630 80 36 • Faxa: 94 630 80 28

48290 AMOREBIETA-ETXANO (BIZKAIA)

EDELVIVES

EDELVIVES banatzailea

Txori-Erri Etorbidea, 46 - 4. modulua - E letra

Tel.: 94 453 20 09 • Faxa: 94 453 20 91

48150 SONDIKA (BIZKAIA)

Euskal errealitatearen analisi sakon baten hutsunea nabari zuen Jorge Oteiza eskultoreak. Hala zioen 1971ko ekainean argitaratutako elkarrizketan.

Quosque tandem, Jorge Oteiza!

Luis Haranburu-Altuna. Izan ere, gizon hura profeta bat zen, Koldo Mitxelenak zioenez 1963ko ekaineko "Egan" aldizkarian: "Profeten antzera, badu Oteizak ere garra eta etorria, badu deadarka *opportune et importune* mintzatzeko deia. Eztio ajolakaberaren pake gozoan denari pake gozorik utzi nai eta pakearen -besteak beste- jabe direnek eztiote berrari ere barkatuko. Gerra badakar, gerra gorria izango du berak ere. Esan deza-dan, bada, aurrera jo baiño leen, biziro gogoko dudala Oteiza eta Oteiza'ren jokabidea. Orrelako akullaitzailleren baten premian geunden, gure buruari ederretsiz lizunduko ezpagiñan. Aruntzago, gorago, bulkatu nai ginduzke, eta bulztada gogorren bearrean gera lozorrotik irten eta norabait mugitzeko. Argi eta garbi mintzatzea -gerta ala gerta- zer da ere erakusten digu eta ezta ori irakaspen makala izkuntza gogoeten estalki biurtu dugun frankorentzat".

Zer ote zioen Oteizak Euskal Herriaren egoeraz 1971n? "Bakoitza bere alderditik dabil. Euskal errealitatearen bene-

tazko analiza sakon baten faltan gaude. Taldetxoetako ekin-tza arruntetan gelditzen gara. Ez dakigu Euskal Herria zer dan. Helbururik ezean galduta gabiltza. Bata-sunaren beharrean arkitzen gara! Bakoitzaren ideologi estu eta ttipiak baztertuta, batu egin behar dugu. Lanean, helburuan, bat izan behar dugu. Geure lanak batasun begiaz

ikuspegitu behar ditugu. Eta analiza jator batek eraginda arduratu behar dugu. Ni aspertu naiz. Neure itxaropen bakarra zeuok, gazteok, zinatzen, baina gazteriak huts egin du. Eta orain norengan itxaron

■ Utopia

I. Bujanda, 1971-VI-20

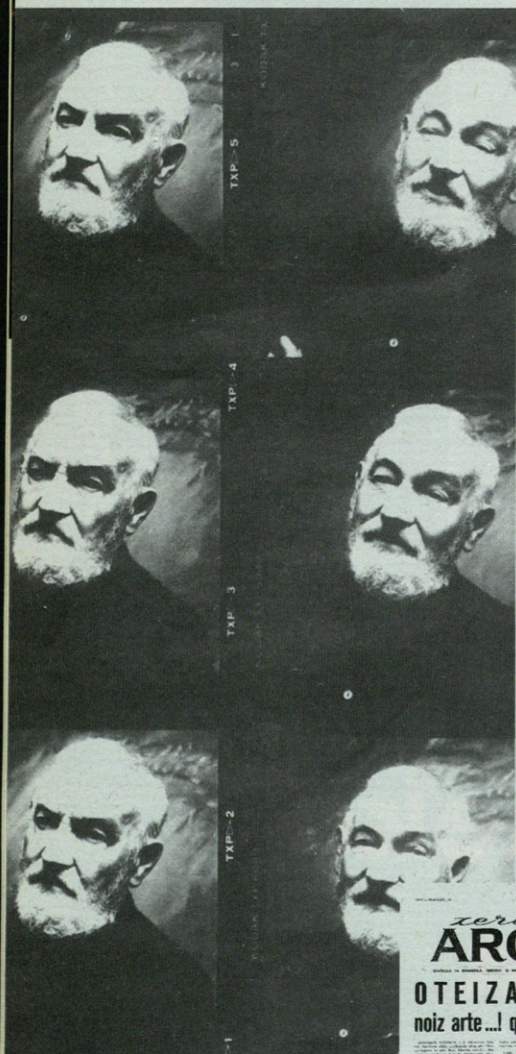
Trajedia askoren ama da, iraultza frankoren azi indartsua. Platon baiño lehenagokoa da. Morok izena eman aurretik millaka urtez bizitu zen giza-emakumeen bihotzetan. (...) Utopia aipatu berri du Aita Santuak. Ideolojiak beherakada dutela dirudi. Eta Utopiak, berriz, indarraldia, piztuera. Utopiak, Janok bezala, bi aurpegi ditu. Batetik, alferkerirako tentaldia izan diteke. Bestetik, gizartearen kritika molde bat da, irudimenari zirikatzen dio, etorkizun berria billatzeko laguntza da, irikitasuna baldin badu kristau-deia aurki lezake. Pentsatzekoa da Aita Santua, ori esatean, Frantzian orain iru urte izandako gertaerei, eta auen antzekoei, begira egon dela, eta ez Utopia klasikoei begira ●

behar dut? Zaharrengan? Utikan!".

SENA BERPIZTEAREN BEHARRA

Ilun zegoen Oteiza. Euskal sena berpiztu nahi zuen, baina lokartuxegi egoki, dirudienez. "Ni, pertsonalismo ororen aurka borrokatzen naiz", erantzuten zion. "Pertsonalismoak izan dira izan, gure Herriko politika egoeraren ondamendia sortu dutenak. Sena, instinto bat falta zaigu. Azkarrak izan behar dugu. Gure sena, berritu behar dugu, eta agian artegintzatik berritu ere dezakegu. Sena honek emanen die gure erabakiei bizitasun eta sakontasuna. Animalia batek borrokarako, lanerako, mugitzeko, saltatzeko eta aukeratzeko duen bizkortasunaren gisako sena berbiztu behar dugu".

Senarekin politika egiterik al zegoen, galdetzen zion Haranburu-Altunak orduan. Eta Oteizak: "Neure liburuan euskaldunon berezko sena eta berezitasun bat esna arazitzen ahalegindu naiz. Egun-

zeruko
ARGIA
OTEIZAREKIN
noiz arte...! quosque tandem...! noiz arte...!

Noiz arte, galde-tzen zion latinez, euskaldun onon patuari-edo, Jorge Oteizak bere "Quosque tandem..." liburu ospetsuan. 1963an argitaratu zuen lehen aldiz, orduko gazteen gidaliburu bilakatuko zen "Ensayo de interpretación estética del alma vasca con breve diccionario crítico comparado del arte prehistórico y el arte actual" gogoangarri hura. 1971n berrargitaratzeko aukera izan zuen, eta hori aitzaki, Jorge Oteiza bisitatzen joan zen

go estetika zentzuna eta senak, arte bera du iturburu. Euskaldunen berezko imajinazioa, hots irudimena, munduko aberatsenetakoa dugu. Gure irudimena sakona eta praktikoa da. Logikaz eta fantasiaz oretua eta jantzia. Baina ez norbaitzuek uste duten bezala, irudimenik gabeko zentzun praktikoa, ustel eta tontoa (Adibidez gure industrial handi eta herri gizon ospetsu eta inportanteena). Egun, ikastolek, ez dute geure berezko irudimenik haurraren-gan pizten. Gure andereñoek ere ezer gutti dakite, gure irudimen jatorraz".

Nola taju zitekeen, beharrezko euskal heziketa? Hura ere pentsatua zeukan Oteizak: "Loiolako Inazioren gogo-jardunen gisako zerbaite moldatu behar dugu. Gogo-jardun sekular eta estetikoak. Geure jokaerak aztertuz eta geure nortasunaren analisa eginaz. Mendietan, herrietan, hondartzetan... bildu behar dugu, talde ttipietan, gure barne muinari

so eginaz. Baina heziketa hau aurrerat eramateko gizon askatuak behar ditugu, diruz eta berez askatuak. Diru kontuan nik azti jokatu dut eta hontaz jabetu naiz: Diruak ez duela dirurik balio. Dirua irabazteko gutiziak denbora galarazten du. Ni askatuta natza eta besteekin harreman

■ Edonon gure jokaerak aztertu behar direla zioen Oteizak.

nean hasteko prest. Baina inor gutti arkituko duzu, besteentzat denbora duenik. Bereko bihurtu gara. Politikarako gen-

duen sena bizia, bizkortasuna eta irudimena, galdurik ditugu".

Ondorioz, honela zekusan Oteizak Euskal Herriaren etorkizuna: "Argi dakusat geure geroa, baina hobe dut ez esatea, zeren oso iluna deritzat... Bart gauean ez nau loak hartu, esnai egon naiz kezkatu eta triste. Felipe IIz gero Euskal Herria lotan datza. Erderaz edo euskeraz zurrunka ari gara. Geure Herria miseria espiritual gorrian bizi da. Nor gelditzen da Euskal Herrian besteak direla ta, esnai? Ondo ezagutzen dut nire Herria, barrendikan, Jonasek balea bezala, nazka eta mespretxuraino ezagutzen dut nire Herria. Geure kupidarik handiena ere, denok euskeraz zurrunka egitea da... Ni federik gabe borrokatzen naiz, eta hau gauza ederra, zaila eta handia da. Fededun banitz bezala jarduten dut. Ni haur bat naiz, eta geure Herria ere, oraindik kozkortu gabeko mutikoa da" ●

◆ PILAR IPARRAGIRRE

■ Joy Bangla!

Larresoro, 1971-VI-20

Joy Bangla! Alegia: Gora Bengala Askatuta. Horixe da Awami-Elkartaren gudu-deia, aurtan Pakistanen harmada sartu aurretik Ekialdeko Banglan maiz entzuna eta egun hauetantxe genozidio betean itoazia. (...) Ba genekigun jakin, 1947an Breña Nagusiak Indiako inperioa gaitza uzterakoan, bertako etsaigoak pizturik utzi zuela. Gandhiren kontra "divide ut vinces" jokabidea gidaritzat harturik britaindarrek goritu zituzten hindutarren eta mahomatarren arteko herriak; eta, jakina denez, horretara sortu zen Pakistan erresuma artifizia.

Erljio-gudua hasi zen, eta Gandhik berak ordaindu behar izan zuen bere biziak gudu-sari hitsa. Pakistan sortuta, laster, horrela, haren erresuma mahomatar "fededunismoa"n barrera abiatu zen: mahomatarasuna Erresumako oinarri, hindutarren zampaketa, eta abar. (...) Pakistandarrek kolonia gisa jokatu dute Ekialdeko Banglari dagokionez; eta oso zorrozki. Bangla erosle-eskualdetzat hartu dute. Banglatar burgesia "nazional" bat sor dedin bildurrez, Pakistanen politika hau izan da hitz gutxitan: Banglatar herria agintari klaserik gabe uztea: ez

burgesiarik, ez teknikorik, ez inolako bururik. (...) Banglako nazio-nahia indartzen ari da. Eta nazio pizkunde horren neurri ona izan da Awami-Elkarte aberzalearen arrakasta harrigarria: 1949an sortu, 1970eko hauteskundeetan 162 parlamentu-postutarik 151 irabazi ditu! Pakistanen erantzuna oso demokratiko eta sozialista izan da: Ayub Khan jeneralar, Yahya Khan jenerala nagusitu zaio; eta honek Lege Martziala jarri du Banglan. Geroztik 400.000 banglatar garbitu ditu, eta bospasei milioi iritxi dira ihesi Indiaren menpeko Banglara (...) ●

Bizkaiko Foru Aldundia

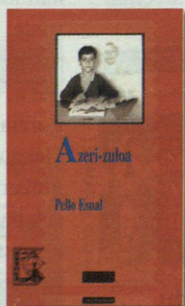
Euskararen alde hizkuntzen urte europarrean

Bizkaiko Foru Aldundia
Kultura Sella

Diputación Foral de Bizkaia
Departamento de Cultura

A S T E K O L I B U R U A

PELLO ESNAL, JOSEBA JAKA II. BEKAKO SARIDUNA

AZERI-ZULOA**Pello Esnal****ELKARLANEAN**

223 orrialde

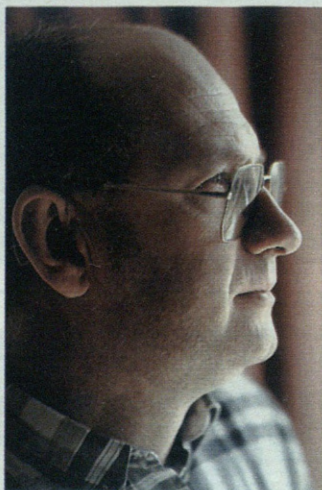
1.750 pezeta

72 libera

Euskaigintza Elkarlanean Fundazioaren Joseba Jaka Literatur Bekak bere bigarren edizioan saritutako lana dugu Pello Esnalek idatzitako hau, "Azeri-zuloa", adin txikiko-ek erreformatorio bezala ezagutzen diren askatasunik gabeko etxe horietan bizi eta jasan behar izaten dutena gaitzat daukan eleberria. Andoni, hamar bat urteko mutikoa da narrazioaren protagonista nagusia, eta bere ahotik eza-gutu ahal izango du irakurleak Rokerfort ezizenez ezagutua den fraideak gobernatutako etxe itxi horretan giltzaperatua izatearen zergatia, eta nolako bizitza eraman behar izaten duen bertan.

Bere herritik indarrez atera eta gero mutiko nafar horrek dauzkan galera guztiak islatzen ditu Pello Esnalek nobela hunkigarri honetan. Izan ere, askatasuna ez ezik, guraso eta senideak ere galduko ditu umeak, bera bezalako mutil zigortuak eta zaintzaile dauzkaten fraideak besterik ez dauden erreformatorioan. Galtze-agatik, izena ere galdu behar izango du, agintedunek Antonio deitura ofiziala ematen diotelako eta bere kideek Chacharolas izen mingarria. Eta hala ere, azpikerietan dabilzanak bezala, irribarra eta laguntza emateko prest dauden lagunak ere aurkitu ahal izango ditu bertan.

▼ Egileari Galdezka

"Lau aldiz idatzi behar izan dudan liburua da hauxe"**Pello Esnal**

EUSKAL KULTURA GAUR/ATOR BAYO

■ Askokosta omen zaizu "Azeri-zuloa" idaztea...

Lau aldiz idatzita dago nire liburu hau! Hasieran, orain dela zortzi urte, irakaslearen ikuspegitik idatzi nuen. Lagun bati eman nion irakurtzeko eta hark esan zidan ondo zegoela, baina ea zergatik ez nuen istorioa kontatzen umearen ikuspegitik. Gero, Euskaigintza Fundazioaren beka honek aukera eman zidan berriz idatzi eta istorio guztia osatzeko. Baina jada bukatzen ari nintzela konturatu nintzen, hala ere, istorioa pixka bat eskuetatik joan egin zitzaidal-a, eta berriro ere berregin behar izan nuen. Dena dela, oraindik ere ez nengoen erabat konforme, eta Andu Lertxundik, epaimahaian parte hartu zuenez, bere laguntza eskaini zidan. Eta benetan estimatzen diot, ni bertso mundutik iritsi naizelako prosara.

■ Alde handia al dago batetik bestera?

Bada alderik. Bertsoak idaztean, dantza lotuan bezala jarduten zara hizkuntzarekin, neurtuz silaba bakoitza, hitz bakoitza... Eta prosan hasi nintzenean, eskumuturra joan egiten zitzaidan, errazegi idazten nuen, neure burua bertsoan bezain gozo aurkitu nahi nuelako idazterakoan, hau da, dantza lotua prosan ere egin, eta ez nuen lortzen. Azkenean, Anduk eman zidan horretarako giltza.

■ Jakin al daiteke zein den giltza hori?

Sentsazio mundua nola adierazi. Izan ere, Anduk esaten zidan: bai, hik oso ondo ikusten duk liburuan agertzen den guztia. Gerta-kizunak, pasadizoak, baita oroitzapenen azpian dagoen ikuspegia. Hitz bakoitzak ikaragarritzko esanahia zeukak hirtzat... Baina irakurlearen lekuan jarri behar haiz, jakiteko ea hari ere sortzen dion hiri sortzen dian sentsazio bera. Hor dago gakoa.

L I B U R U A K

**XX. MENDEKO
POESIA
KAIERAK:
LAUAXETA**

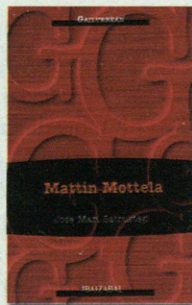
Antologia egilea,
Koldo Izagirre
SUSA
58 orrialde
700 pezeta
28 libera

ESTEPAN URKIAGA, LAUAXETA

Euskal poeten gorazarre izan nahi duen "XX. mendeko poesia kaierak" bildumaren hirugarren argitaldia aurkeztua du dagoeneko Susa argitaletxeak. Aurrekoetan bezala, Koldo Izagirrek egina da poeta bakoitzaren antologia, bibliografia, diskografia eta haren lanari buruzko gogoeta. Lauaxeta handia dugu sorta berri honetan agertzen diren olerkarietatik bat. Eta ofizioiko lehen idazle euskalduna, gure aurreneko balada modernoaren egile, Europako lan-kideen duintasun literario berdinean bizi izan zen poeta dugu, besteak beste, Lauaxeta, Koldo Izagirreren hitzetan. Bere lana ezaguna da gure artean, batik bat Antton Valverde, Imanol, Hibai Rekondo eta beste abeslariak eskaini dizkiguten bertsioengatik. Baina asko izan dira baita haren figura eta heriotza tragikoa kantatu duten poetak.

MATTIN MOTTELA

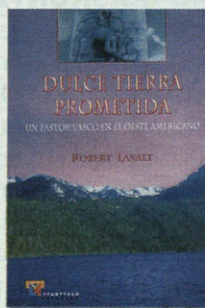
Jose Mari Satrustegi
IBAIZABAL
132 orrialde
1.450 pezeta
58 libera

JOSE MARI SATRUSTEGI, "GAILURREAN" BILDUMAN

Nafarroako Sakana bailaran ahoz aho aspaldi batez kontatu ei ziren ipuinak jasotzen ditu Jose Mari Satrustegik "Martin Mottela" liburuan, Ibaizabal argitaletxean plazaratu duen honetan. Ipuin horiek denek dute puntu amankomun bat, alegia norgehiagokan apalak, haundi-maundiak edota ahulak indartsuena garaitzen duela beti, eta bistan da, oso atseginak suertatzen zaizkio edonori, irakurleak bere ezintasun eta gabeziak uxatzen dituelako pertsonaiaren garaipean bere ametsak txertatuaz. Ama gabeko haur tentel antzeko bat dugu Martin Mottela, eta halere agintedunei, elizgizonei zein lapur ankerrei irabazten daki. Bere antzekoa da Joan Soldadu, beste ipuin sortaren protagonista. Elezuri, berriz, baserritar alfer handi bezain azkarra dugu. "Burundako sei gizon" deitu atalak eta "Emakume indardunak" osatzen dute liburua.

**DULCE TIERRA
PROMETIDA. UN
PASTOR VASCO
EN EL OESTE
AMERICANO**

Robert Laxalt
TTARTTALO
188 orrialde
2.500 pezeta
100 libera

ARTZAIN EUSKALDUN BATEN BIZITZA AMERIKETAN

Nevada estatura etorkin gisa joandako artzain euskaldun batek bizi behar izaten dituen gorabeheretan oinarriturik dago Robert Laxalt idazle ospetsuak jadanik duela hogeitau urte ingelesez argitaratutako nobela hau, orain Ttarttalo argitaletxeak gazteleraz eskaintzen duen "Dulce tierra prometida. Un pastor vasco en el oeste americano". Maite Puignauk gazteleratua izan da, Roslyn M. Frank-en laguntzarekin. Liburuaren hitzaurrea, berriz, David Río Raigadasek idatzi du. Robert Laxalt, EEBBetako sartaldere etorkin gisa joandako euskaldun batzuen semea genuen. Oso kazetari ospetsua izateaz gainera, narratibari eskaintzen zaion Pulitzer sarirako bi aldiz izendatua izan zen eta Estatu Batuetan zein Europan zehar best-seller izatera iritsi ziren hamasei libururen egilea ere bagenuen.

K A L I T A T E A

**Produkturik
onenak,
MultiOpticasen**

Aukerarik
zabalena
bettaurreko graduatu,
ukipen-lente,
audiofono eta
eguzkitako
bettaurrekoetan.

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 - DONOSTIA

LIBURUAK

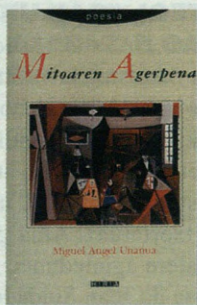
**TXAPELKETA
NAGUSIRAKO
GIPUZKOAKO
SAILKAPENA**
Batzuen artean
GIPUZKOAKO
BERTSOZALE
ELKARTEA
240 orrialde

HIRUROGEI BERTSOLARIEN BERTSO HAUTATUAK

Hirurogeita sei bertsolarik eman zuten aurten bere izena Gipuzkoan jokatu zen Txapelketa Nagusirako sailkapenean parte hartzeko, horietatik sei bigarren faserako zuzenean sailkatu geratu baziren ere. Eta bi hilabeteren bueltan Gipuzkoan zehar jokaturako sailkapeneta gertatutakoaren lekukoa izan nahi du Gipuzkoako Bertsozale Elkartek kaleratu duen "Txapelketa Nagusirako Gipuzkoako Sailkapena 2001- Bertso aukeratuak" liburuak. Baina ez du soilik burututako hemezortzi saioetan entzun ahal izan ziren bertsoen testigantza eskaintzen, horien atzean egon den lan itzelaren eta oraindik burutzeke dauden hainbat proiekturen azalpena ere izan nahi duelako, bide batez oraindano eta etorkizunean bere egitasmoan parte hartu duten eta hartuko duten guztiei bere eskerrik beroenak emanaz.

**MITOAREN
AGERPENA**
Miguel Angel
Unanua
HIRIA
76 orrialde
1.450 pezeta
58 libera

HIZKERA POETIKOA HIZKERA LOGIKOAREN ALDEAN

Hamarkada oso bat joan zaio Miguel Angel Unanuari -1989an "Ogenliliak" poemarioarekin Lizardi Saria eskuratu zuen zaldibitarrari- "Mitoaren agerpena" burutzen. Poema bilduma da hau ere. Tarteka, etenaldi luzeen buruan eta jarraipen handiegirik gabe, olerkariak ondutako poemak jasotzen baitira bertan. Eta poema hauek duten lotura formala da izatez, Miguel Angel Unanua esateko era lehenetsi duelako esateko zuenaren gainetik, eta esateko zuen horixe azaltzerakoan ere ahalik eta irizpide formalenean ematen saiatu delako. Poeta honen iritziz, literatura da mitoaren erresuma eta poesia mitoaren mintzoa. Beraz, poesiaz baliatu da mitologiaren epifania hau burutzeko orduan ere, Lawrence Durrell, Oteiza edo Txillida itsumutil izan dituelarik ezagupide eta eremu poetiko berriak aurkitzerakoan.

**MUSIKER.
CUADERNOS DE
MUSICA 12**
Batzuen artean
EUSKO
IKASKUNTZA
212 orrialde
2.300 pezeta
92 libera

LUIS DE PABLO EUSKO IKASKUNTZAREN "MUSIKER"EN

Iaz bete zituen hirurogeita hamar urte Luis de Pablo musikagile bilbotarrak, eta hori zela-eta makina bat ekitaldi antolatu ziren han-hemen. Eusko Ikaskuntzaren "Musiker. Cuadernos de Música" aldizkariak ere, bere hamabigarraren zenbakian, harekiko duen eskerra azaldu nahi izan du, Luis de Pablok eginiko lanari buruzko lau idazlan bere orrialdetan jasoz. Horretaz gain, eta besteak beste, organoari eskainitako bi lan ere baditu, Jose Antonio Arana Martijak argitara emandako "Musikaren argitaratzea Euskal Herrian", Fernando Remacha musikagile tuterarra oroitzen duen Marcos Andrés Viergeren "Arte, música y semántica de autores. Un caso práctico: Fernando Remacha y la poética del 27" azterketa, eta Carmen de las Cuevas Heviak idatzi duen "Donostiako Orfeoia eta euskal konpositoreak" lana.

DISKOA

DANK
Dank
GOR
10 kanta
2.450 pezeta
98 libera

MEZU ZUZENA DUTEN HAMAR ABESTI KAÑERO

Nafarroako Burlata herrian dagoen "Ruido" estudioetan grabatua izan da Dank musika taldeak, Gor diskoetxearen eskutik, aurkezten duen disko hau. Mezu zuzeneko hamar kanta kañero, dantzatzeko modukoak eta inongo joera nabarmenik azpimarratzen ez dituztenak dira Imanol Goñiren ahotsaz, Ritxar Sanzen gitarra zein ahotsaz, Iop De Luisen gitarra, sanpler eta programa-

ketaz, Ritxar San Martinen baxuaz eta Txema Belaskoren bateriaz osaturik dagoen Dank taldeak eskaintzen dizkigunak: "Malkoak, euria bezala", "Dena salgai dago", "Atsedetik ez", "Zorameneruntz bidaia", "Urrats bakoitzean", "Bukaeraren hasieran", "Laberintoan galduta", "Bazen garaia bizirik gaude", "Euskaldunberriak" eta "Ihes egin dezagun" en bertsoia, hain zuzen ere.

SOPELA, ekainak 30 Kontzertua

Gorka Sarriegi abeslari eta musikariak kontzertua eskainiko du Bizkaiko mendebaldeko kostan. Sorotan Bele taldeko kide ohiak bakarlari gisa hasi duen bidean aurrera darrai Euskal Herriko txoko guztiak kantuz goxatuz.
Herriko plaza
22:30

ELORRIO, ekainak 30 Zinema

"Cabalga con el diablo" filma izango da ikusgai. Ang Leeren zuzendaritzapean aritu ziren lanean, besteak beste, Skeet Ulrich, Tobey Maguire eta Jewel Kilcher.
Arriola kultur aretoa
22:30

DONOSTIA, uztailaren 3, 4 eta 5ean Ikastaroak

Hik Hasi-k Udako topaketa pedagogikoak antolatu ditu datorren asterako. Garapen eta hezkuntza etikoa, web orrien eta ipuin multimediatikoen sorkuntza eta abar jorratuko dira.
Kanpua: 09:00-14:00 eta 16:30-19:00

ARROSA, ekainak 29 Musika jaialdia

2001 urteko Euskal Herria Zuzenean jaialdia ostiralean hasiko da Tolosako 100% Collégues kolektibo irantziararen saioarekin. Uztailaren 1a bitartean 21 musika kontzertuz gozatzeko aukera izango da.
Arrosa
19:30

ARAMAIO, ekainak 29 Kontzertua

Parasma taldeak emanaldia eskainiko du ostiralean. Lekeitioko boskoteak bere lehen diskoan bildu dituen doinu gogorak zuzenean aurkeztuko ditu.
Aramaio
23:00

IRUNEA, ekainak 29 Kontzertua

Gonzalo Tejada eta Electric Band taldeak musika emanaldia eskainiko dute Uda jaialdiaren baitan.
Calles III kalea 19:30

BEASAIN, ekainaren 30a arte Lehiaketa

Igartza Literatur Sorkuntzako IV. Sarian parte hartu nahi duten idazle berriek hil honen amaiera arte dute beren lanak bidaltzeko aukera.
Beasaingo Udaleko Euskara Zerbitzua

ORDIZIA, uztailaren 1 arte Lehiaketa

Lazkao Txiki bertso-paper lehiaketa antolatu du Arri-berri elkarteak. Hiru maila izango dira: 13 urtekoen zatia, 14-18 urtekoen zatia eta 1982an edo aurretik jaiotakoentzat. Informazio gehiago 943885228 telefonon.

MUTILOA, ekainak 30 Kontzertua

Etzakit taldeak kontzertua eskainiko du Nafarroako herrian. Giro ederra izango da bai dantza eta kanturako.
Herriko plaza
23:00

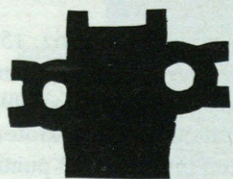
GASTEIZ, ekainak 30 Antzerkia

Goaz antzerki taldeak "Taberna espektakulua" aurkeztuko du.
Gaztetxea 21:30

Agendarako deialdiak hogei egun lehenago bidali 37 34 03 faxera

Argitarapen honen edizioko laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora

kutxa

zuri esker
gracias a ti

gizarte ekintza
obra social

Hego Amerikako lur tropikaletako landare hau lagun garestia da: lurra eta ura asko behar ditu eta neguan berokia eskatzen du..

BOUGAINVILLEA MODARA ETORRIA

Bougainvillea ondo izen zaila izanagatik, erraz asko ikasia du, dagoeneko, lorazale jendeak. Bougainville abizeneko Louis Antoineri (Paris, 1729 - 1811) zor diogu. Matematikari, zientzialari, legegizon, gudari eta esploratzaile, 1767 eta 1769 artean munduari bira jo eta idatzi eta Itsaso Bareko zoko ugaritan izen-arrastoia, ezagunena Papua Ginea Berrian, utzi zuen marinel honen ohorez darama landare-genero batek izen korapilatsu gogaikagarri hau.

Hego Ameriketako lur tropikaletakoa bada ere, egun mundu osoko lurralde epeletan landare apaingarrietan erabilienetakoa dela esan daiteke; Nairobiko aireportutik hiribururainoko kilometro eta kilometro

autopistan, Dubrovniketako jauregi edo txabola, etxe gehienetan, itsasoko haize-punttua duten euskal herrietan... turismoak eragindako kolonizazio bizian ari da Bougainvillea mundu osoan. Epelaren bila joan eta txoratu antza dabilen egun apur horietan bere loraldiaren onenean ikusten du eta etxera nahi eta nahiez ekarri egin

behar. Hogeita bost metro arte hazita, lore more, larrosa, laranja edo zuriz lepo, espektakulu txoragarria da bai, baina han. Landareak ekarri eta orduantxe hasten dira komeriak: ez da hazten, berdea zena ihar-tze-aldera makurtzen da, soildu eta laster batez! Bougainvillea ohaide garesti horietakoa da: lur asko eta gozoa, ura ugari baina ito gabe, lasai hazteko hesi, horma edo abar eskuera, egutera-egutera, neguan berokia eta abar dira lorea oparo ematea nahi baduzu ezkontza kontratuan jarriko dizkizun oinarritzko eskaerak. Hortik aurrerakoak zerorren abildadea, bakoitzak bere artea... ●

◆ JAKOBA ERREKONDO
mandio@zerain.com

O S A S U N A

Alkohol kontsumoak nabarmen egin du behera, baina gazteen artean, eta bereziki nesken artean, goranzko joera hartu du eta kezkagarri ari da bihurtzen.

ALKOHOLA GORA GAZTEEN ARTEAN

Alkohol kontsumoak behera egin du. Espainian, oro har (eta pentsatzekoa da Euskal Herrian ere antzera ibiliko garela), baina gazteen artean, eta bereziki nesken artean, kontsumoa igo egin da.

Duela hilabete pare bat aurkeztu zen Drogei buruzko Plan Nazionala esaten zaion ikerketa handia, 3-4 urtean behin egin eta ondoren kaleratzen dena. Alkohola drogen artean sartzen da, eta ikerketa horrek puntu honetan erakusten dituen emaitzak kezkagarriak dira, nire iritzian bederen. Goazen pausoz pauso.

Espainian asko (eta seguruenik gaizki) edaten da. Baina kezkagarriena ez da hori, alkoholaren kontsumoaren inguruan eta horrek dakartzan arazoaren inguruan

gure artean dagoen tolerantzia sozial ikaragarria baizik. Alderdi positibo bezala esan daiteke alkohol-kontsumoa, pertsonako eta urteko, nabarmen jaitsi dela azken urteotan. Horrela, 13,5 litrokoa zen 1980. urtean eta 10,1 litrokoa 2000. urtean. Baina alderdi kezkagarrienetako bat

bezala, nabarmendu beharra dago gazteak gero eta goizago hasten direla alkohola edaten; horrela 15-19 urte bitarteko gazteen laurdena baino gehiago (% 26) 15 urterekin hasi ziren alkohola kontsumitzen: zerbeza hasieran, eta konbinatuak (alkohol-graduazio altuagoa dutenak) ondoren.

Neska gazteen taldera etorritik, 15-19 urte bitarteko nesken erdiak aitortzen du azken hilabeteetan edan egin zuela, 1997an galdera horri baiezkota eman ziotenak % 37,7 izan ziren bitartean. 13 puntuko igoera, beraz, 3 urtetan. Agian, "gertakari edo episodio iragankorra" izango da, baina gurasook badugu zertan arduratu eta zerekin kezkatu, nire ustez ●

◆ JABIER AGIRRE

Urolaldeko Kostaldea.

Bainuetxetik hondartzara

Euskal Herrian aspaldian baziren bainuetxe franko, baina gehienak desagertu eta Fitero, Kanbo eta hemen jorratuko dugun Zestoa geratu zaizkigu. Aprobetxatu beharko, beraz. Gainera, bere ondoan Zumaia atsegina izanez, bere arrantzale-herria eta itsaspadurarekin, benetan erlaxatzeko moduko inguruan gaudela esan dezakegu.

■ Zumaia herri eta padura gaineko ikuspegi panoramikoa.

 Zumaia herriko errepidean goazela lehenbizi Zestoara desbideratuko gara eskuinera, 5,5 km. beranduago bainuetxeak ospetsu bihurtutako herri honetan sartzeko. Zestoako erdigunean, galtzada bat igaro eta eskumara aldapa luze eta gogorra jaisten dela ikusiko dugu; bertatik jaitsi, zubi bat pasatu eta eskuinerantz, handik 200 metrotara herriko bigarren eraikin ospetsua aurkituko dugu: Lili Jauregia.

Oraindik ere herri honen inguruan hirugarren gun bat bisita genezake: Ekain haitzuloaren pintura garrantzitsuak (Lili ondoko bidean Sastarrain Baserri-Eskolaraino joanda), baina tamalez bisitarientzako itxita dago.

Lehenbizi herriguneraino eta geroago N-634 errepideraino itzuliz, 1,5 km. ra Urolaren itsasederrak Zumaia herriko ongi etorria emango digu (erdigunea gure ezkerrean geratzen da). Herria Donostiarantz zeharkatuz, laister gure ezkerrean bertako itsaspadura eta ondoko hondartza ikusgarrien albotik pasako gara.

ZESTOA

Herrialdea: Gipuzkoa
Donostiara: 44 km.
Altitudea: 52 m.
Biztanleak: 3.184
Euskaldunak: %87

Azalera: 44 km²
Dentsitatea: 72 bizt./km²
Jaiak:
 Santa Krutz (maiatzak 3)
 Ama Birjina (irailak 8)

Zestoa hainbat auzotan sakabanatutako udalerria da, horietako zaharrena (erdigunea bera baino gehiago) Aizarna izanik. Jakina denez, Zestoaren ospea XVIII. mendean aurkitu ziren urberoen ondorioz dator (Gezalaga iturrian jaio eta sodio, sulfato eta kloruroan aberatsak), 1804. urtean bainuetxe ospetsua eraikitzea ekarri zutenak, eta XIX. mendean zehar eta XX.aren hasieran oso modan jarri zirenak.

IKUSTEKOAK

Zestoako erdigunean, nola ez, herria ospetsu bihurtu duen Bainuetxea nabarmendu behar dugu, honen inguruan jasotako eraikin multzoa. Honez gain, Zestoak bestelako monumentu interesgarriak ditu, adibidez aintzinako harresietatik geratzen diren San Jose eta Inmaculada ateak, Cesareo Diaz kalearen bi muturretan.

Andra Mariren Jaiotzaren eliza XVI. mendekoa da, horren erdialdean suntsitu zuen (herriaren zati handiarekin batera) sute baten ostean berreraiki baitzen. Halere, elementu batzuk (dorrea XVIII.ekoa) beranduago burutu ziren. Udaletxean Gipuzkoako Batzar Orokorrak bildu ziren, eta horren ondorioz, gela batean herri bakoitzari zegokion jesarlekuak gordetzen dira. XVIII. mendekoa, arkupe eta armarrria ditu.

Jauretxeei dagokienez, plazan bertan dauden Iraeta eta Lizenziadokua (biak XVI.ekoa), Portalekua edo Jantzi-Etxe (XVI. mendea) eta beranduagoko Aritxe Zaharra (XVIII-XIX. mendea) azpimarra ditzakegu. Azkenik, erdiguneko bidegurutzean bertan harrizko gurutze ikusgarria ikusiko dugu.

LILI JAUREGIA

Herriaren behealdeko Zubiaurre zubiaren eskuinaldean (ikus ibilbidea) leku polit batean Erdi Aroko jauregi-jauretxe ederra jasotzen da, izatez bi etxe direlako, bata bestearen kontra, Lili Jauregia eta Lilibea Jauretxea. Gaur egun baserri gisa erabilia, Lili-Idiaker familiaren ondarea zen etxe eder honek gotiko-Birpizkundeko estiloan harlanduz eginiko monumentu defentsi-

bo oso interesgarria osatzen du. Ohar zaitezte adibidez leiho bikoitzetan.

EKAIN KOBAZULOA

Lili Jauregiaren ondotik doan bidetik (ikus ibilbidea) Sastarrain Baserri-Eskolara iritsiko gara, eta honen atzeko zelaian hainbeste hika-mika sortzen dituen haitzulo honen sarrera agertuko zaigu (bisitarientzako itxita dago). 1969an aurkitutako 150 metroko luzeradun haitzulo honek Goi-Paleolitikoko animalien pintura eta grabatu oso garrantzitsuak gordetzen ditu (zaldia, oreinak, arrainak...).

Gertatzen dena zera da, nahiz eta Zestoatik oso hurbil egon, koba bera Debako udalerrian kokatua dagoela (Deba herria oso urruti egonik), eta bi udalak, bakoitza bere aldetik, pinturak (beti ere kopiak, inoiz ez orijinalak) turistikoki ustiatzeko proiektutan ari dira; ikusiko dugu zer gertatzen den.

ZUMAIA

Herrialdea: Gipuzkoa
Donostiara: 37 km.
Altitudea: 10 m.
Biztanleak: 8.324
Euskaldunak: %73
Azalera: 11 km²

Dentsitatea: 757 bizt./km²
Jaiak:
 San Telmo (Pazko ondorengo astelehena)
 San Pedro (ekainak 29)

Jatorriz Narrondo eta Urola ibaiek bat egiten duten lekuan inguruan sortua, azken hau itsasoratu baino ehundaka metro batzuk lehenago alegia, Zumaia bi alde behintzat nahikoa ezberdin erakusten ditu. Horrela, Urolaren bokalearen ezker aldean alde zaharra eta herria beraren zatirik handiena kokatzen den bitartean, eskualdea inguru naturalak betetzen du ia osorik, Santiago hondartza eta itsaspadurak hain zuzen. Giza eta natur elementu edo alde bi hauek Zumaia izaeran eragiten dute, baina tamalez, bietako bat (padura) desagertzearekin batera, bertan kirol-portua egiteagatik.

LABURPEN HISTORIKOA

Aipatutako moduan Zumaia bi ibaien biltokian jaio zen, monastegi baten inguruan. 1292ko lehen berriek behintzat Santa Maria izeneko monastegi hori aipatzen dute, dirudienez gaur egungo parrokia altxatzen den lekuan. 1347tik hiri, denbora aurrera joana ahala herria garatzen joan zen, Gaztela eta Flandria arteko merkataritzarentzako portu izateak eta Santiagoko Bideko kostaldeko igarotokia izateak lagundurik. Geroago, mende gorabeheratsuak ezagutu ostean, mende honen hasieran turismoa ezagutuko du, kostalde gehienak bezala (Zestoako Bainuetxetik ere gertu dago), garapen handia jasanez.

IKUSTEKOAK

Debatik gatzela, eskuinaldean Narrondo ibaiaren azken metroak laguntzen ditugu, bertan hainbat txalupa koloretsu ikusiko ditugula. Herriaren alde zaharrean sartu edo errepedea segitzeko bidegurutzea dominatuz berriz, Foronda Kultur Etxea guri begira geratzen zaigu, XX. mende hasierako almenadun gaztelu dotore itxuraz.

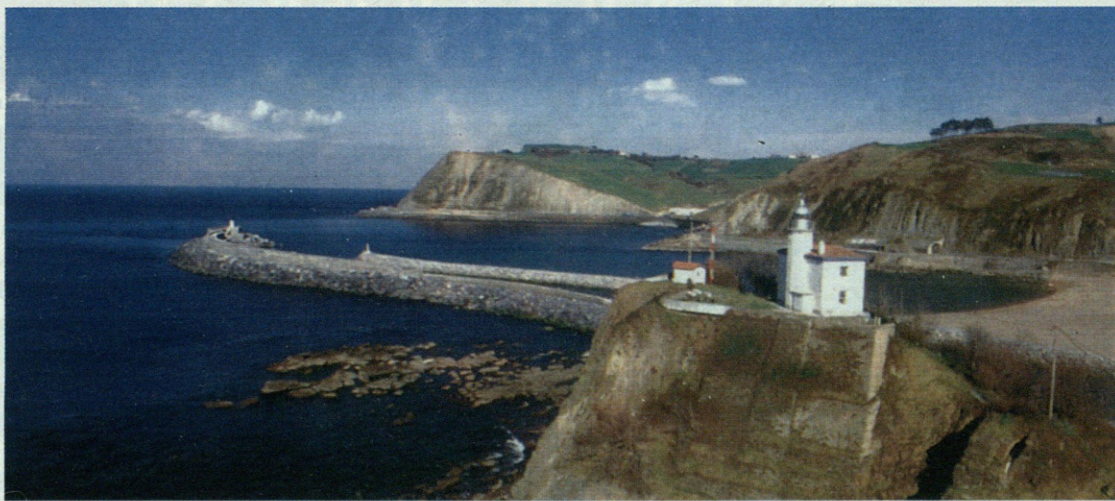
Bidegurutzetan bertan dugun Turismo Bulegoa atzean utziz, ezkererantz San Jose kalean Ubillos Jauregia topatzen dugu, alde zaharreko lehen monumentu azpimarragarria. Jatorrizko dorretxeari XVI.ean beste dorre bat eta patio ederra gehitu zizkioten, Birpizkundeko estiloa jarraituz. Bere ondotik hurbil dagoen Arritokieta Ermitaraino igo zaitzekete, hiriko zaindariaren babesleku atsegina.

San Jose kaleari jarraikiz segituan izen bereko karmeldarren komentua ikusiko dugu, 1609an fundatua, eta berau inguratuz Udaletxea, Foruen Enparantza presidituz, alde zahararen bihotzean. Une honetan, herri askotako alde zaharretan gertatzen den bezala, onena pixka bat galtzea izan daiteke, norabiderik gabe paseatzea, kasualitateak txoko eta altxor izkutuak aurkizarazteko ekarriko digulako, Intxaurtxoetako Kalestua esaterako.

Paseo horretan ezinbestez aurkituko duzuen gotorleku itxurako San Pedro parrokia da. Harlanduz egina, bere eraikitzea XIII-XIV.ean hasi zen, baina dorrea XV. mendekoa eta sabaia XVI.ekoak dira. Barruko nabe bakarrean eta gurutzeriako sabai ederraren pean altxor bat baino gehiago gordetzen da: flandiar triptiko bat, XVI.ean Juan de Antxietak eginiko erre-ntaula nagusia edota eskaintza-ohol margotua (1475eko Gibraltar-eko itsas-batailaz), besteak beste.

Parrokiaren ondoan Ganboatarren Jauregia dugu, egin zenetik oso aldatua baina Erdi Aroko elementuak kontserbatzen dituen. Aipatzeko moduko beste jaurtxe batzuk: Goikotorre (defentsa dorrearen elementuak geratzen dira), Torreberri (kanpoko hormak bakarrik), Olazabal (hareharrizko eta armarridun jauregi ederra) eta Kondekua (burdin forjatuzko balakoa).

Alde Zahar gehiena zeharkatu ostean Amaia plazara iristen gara, eta bertan ezkererantz hain zuzen, Itzurun hondartza garbi eta ederrerraino eramango gaituen bidea hasten da. Ondoko beste bide batetik berriz, barrualde ederra duen eta begirato-ki aparta den San Telmo basilizaraino iritsi gaitzeko (XVIII.eko errentaula erroko-koa). Beste aukera bat plazaren ondotik, Urola itsasoratu arte laguntzea da, beste aldean padura ikusgarria eta pixka bat

■ Zumaia Paola, paseoaren amaieran Zumaian ikusi beharreko eraikinetako bat da.

aurrerago bere atzeko Santiago hondartza fina behatzen ditugun bitartean.

Paseoaren azkenaldean, itsasbarra hasi aurretik aipatzeko moduko beste bi eraikin ditugu: "Kresala" Beobide Museoa (zumaia egilearen lanak ikusgai) eta Paola itsasargia, mendiskabalkoi baten gainean ezinhobe kokatua. Puntu honetan ibai ondotik atzera egin, Narrondo ibaiaren bokalean bertan oinezkoentzako zubi batetik Gernika Ibilbide atseginean zehar paseatzen jarraitu, eta berriz ere ezkerretik Urola zeharkatuko dugu, Zumaiaiko naturagunerik ikusgarri eta interesgarrienean sartzeko: padura.

foronda kultur etxea • tel: 943-86 1056 • zumaia@paisvasco.com

ZUMAI, bertan aukera

Ez ahaztu data hauek:

Ekainaren 28tik Uztailak 1era, Sanpedroak: Tolosako Dultzaineroak eta Biribilketa konparsa, Suak, Tanborrada, herrikirolak, dantzaldiak, pelota eta kalejirtoa.

uztaila

- 7ean: IV. Ardi Txakur Txapelketa, Takolo, Firritx eta Porrotxen "Parranda", ITSASI taldearen euskal dantza
- 13an: Mari kalean, ABESBATZEN TOPAKETA
- 14ean: Juan Karlos Irizar eta Miñu
- 21ean: "GALIZIA" Ukrainar musika taldea
- 22an: Bidasoako IV. Folklore Jaiak, dantza erakusketa
- 25ean: Maimur "Badatoz saltinkariak"
- 28an: Musika Bandaren Udako kontzertua
- 31ean: Swinglariak taldearen dolaak

abuztua

- III. osoan: Zumaiako XIII. Arte Erakusketa
- 1-12: XVI. Nazioarteko Musika Jaiak
- 4an: Berbena Berezia
- 9an: EUSKAL JAIAK
- 11ean: La Ferreteria del Son, Cubako musika
- 15ean: III. KALEKO PINTURA TOPAKETA
- 19an: XVI. Traineru Estropada

Eta gehiago!!!

Zumaiako Udala
Udal Kultur Batzordea

■ Zestoako bainuetxeak ospetsu bihurtu zuen Zestoa herria.

Zigortutako ingurune honek (kirol-portua 2003. urterako bukatua egongo omen da eta dagoeneko paduraren beheko erdia betetzen du), itsasaldiaren arabera aurpegi bat ala beste bat erakusten du, baina biak ederrak, eta horrez gain padura eta dunek ekosistema bakana osatzen dute, beranduegi izan baino lehen bisitatzea gomendatua.

Padura eta hondartzaren artean Santiago ermita (XIII. mendekoa eta Zuloagak eresia) eta "Santio Etxea" Zuloaga Museoa konplexua kokatzen da, eibartar egile ospetsuaren lanez gain Goya, Zurbaran eta beste batzuen ere erakusten dituen. Errepidearen beste aldean aldiz, "Laia" Euskal Herriko Artisanu Produktuen Museo-Denda, nekazaritza munduko tresna eta produktuak ikusgai eta salgai dituen. Azkenik, Santiago hondartza zabala eta hondar finekoa geratzen zaigu, Getariara bidean.

Informazio Praktikoa

ZESTOA

Turismo Bulegoa-Udaletxea-Udaltzaingoa:

Erdikale z/g. ☎ 943- 14 70 10.

Anbulategia: ☎ 943- 14 72 31.

Jatorduan:

Bedua Erretegia- Zumaia-Meaga bidea.

Geltoki Jatetxea- Toribio Altzaga.

Iraeta Jatetxea- Iraeta auzoa.

Jan eta lo egiteko:

***Gran Hotel Balneario de Cestona- San Juan plaza. ☎ 943- 14 71 40. Logela bikoitza 11.400-13.500 pzta.

***Hotel Arcena- San Juan 12. ☎ 943- 14 70 40.

Logela bikoitza 7.800-10.820 pzta.

*Hotel Artetxe- San Juan plaza. ☎ 943- 14 71 45.

Logela bikoitza 5.800-7.300.

Agiña Nekazal Etxea- Aizarna-Arroa. ☎ 943- 14

79 09. Logela bikoitza 3.500-4.000 pzta.

Lo egiteko:

Tolare Berri Nekazal Etxea- Arroa Goikoa - Arroa auzoa. ☎ 943- 14 77 47. Logela bikoitza 4.000-5.000 pzta.

Zelaikoa Nekazal Etxea- Zelaikoa Baserria -

Arroa auzoa. ☎ 943- 14 74 92. Logela bikoitza 4.000-4.500 pzta.

ZUMAIA

Turismo Bulegoa: Zuloaga plaza 1. ☎ 943- 14 33 96.

Udaletxea: ☎ 943- 86 50 28.

Udaltzaingoa: Patxita Etxezarreta pasealekua. ☎ 943- 86 15 00.

Osasun zentrua: Mendaro Mariñela. ☎ 943- 86 08 62.

Gurutze Gorria: Axular z/g. ☎ 943- 86 10 93.

Botika:

Otaño- Eusebio Gurrutxaga plaza 4. ☎ 943- 86 11 04.

Bankuak:

BSCH, Kutxa eta Guipuzcoano- Erribera kalean.

Kotxe-tailerra:

Talleres Mecánicos Tau- Estazioko kalea 39. ☎ 943- 86 17 03.

Jatorduan:

Basusta Erretegia- P. Etxezarreta 25 (N-634 errepidea). ☎ 943- 86 20 73

Talaiape jatetxea- Julio Beobide ibiltokia. ☎ 943- 86 13 92

Etxe Ona Kafetegi-jatetxea- Axular ibiltokia 10. ☎ 943- 86 13 97

Justa jatetxea- Erribera kalea. ☎ 943- 86 14 05

Kalari jatetxea- Erribera kalea ☎ 943- 86 06 60

Abegileku- Itzurun zuhaitzbidea ☎ 943- 86 51 46

Trapaia jatetxea- Erribera kalea ☎ 943- 86 19 73

Txortena jatetxea- Oikia auzoa ☎ 943- 86 05 54

Jesuskoa jatetxea- Oikia auzoa z/g ☎ 943- 86 17 39

Talaiape jatetxea- Julio Beobide ibiltokia z/g ☎ 943- 86 13 92

Lubaki jatetxea- Basadi, 15 (kiroldegian) ☎ 943- 14 34 84

Udabe Estazio auzoa jatetxea- ☎ 943- 14 31 14

Marina Berri jatetxea- Kirol portuan ☎ 943- 86 56 17

Uzkudun jatetxea- Eusebio Gurrutxaga plaza ☎ 943- 86 26 40

Muniosoro Erretegia- Aizarnazabal eta Mia bidean ☎ 943- 14 76 83

Zumaia Hotela- Alai auzategia, 13 ☎ 943- 14 34 41

Iriondo erretegia- Txikiendi auzoa z/g ☎ 943- 86 13 90

Bedua erretegia- Zestoa auzoa z/g ☎ 943- 86 05 51

Urtia Berri erretegia- Oikia auzoa ☎ 943- 86 01 19

Azkue taberna-kafetegi-jatetxea- Basadi, 9 ☎ 943- 86 17 80

Kabi (pizzas) taberna-kafetegi-jatetxea- Etxezarreta, 15 ☎ 943- 14 33 79

Bar Txoko taberna-kafetegi-jatetxea- Artadi, 16

(San Migel auzoa) ☎ 943- 86 21 89

Batzokia- Eusebio Gurrutxaga enparantza z/g ☎ 943- 86 15 35

Lagun Artea taberna-kafetegi-jatetxea- Estazioko, 23 ☎ 943- 86 13 94

Garoa taberna-kafetegi-jatetxea- Txomin Agirre kaia, 2 ☎ 943- 86 21 81

Nikol Enea taberna-kafetegi-jatetxea- Baltasar Etxabe, 2 ☎ 943- 86 01 21

Gure Txokoa taberna-kafetegi-jatetxea- San Pedro ☎ 943- 86 09 70

Santixoko Kantina taberna-kafetegi-jatetxea- (udan bakarrik) Santixoko hondartza

Itzurun Kantina taberna-kafetegi-jatetxea- (udan bakarrik) Itzurun hondartza

Tomas taberna-kafetegi-jatetxea- Eusebio

Gurrutxaga enparantza, 8 ☎ 943- 86 19 16

Juaristi taberna-kafetegi-jatetxea- Poligono Basadi, 3 ☎ 943- 86 18 53

Zalla taberna-kafetegi-jatetxea- San Pedro, 4 ☎ 943- 86 23 87

Jubilatu Egoitza- Eusebio Gurrutxaga enparantza, 3 ☎ 943- 86 17 00

Urola txiringitza taberna-kafetegi-jatetxea- Gernika parkean ☎ 943- 86 26 56

Lo egiteko:

Jesuskoa Nekazal Etxea- Oikia auzoa. ☎ 943- 14 32 09. Logela bikoitza 3.000-5.500 pzta.

Zelai Hotela- Itzurun hondartza z/g. ☎ 943- 86 51 00. Logela arrunta 9.500-10.500 pzta.

Talasoterapia zerbitzua ere bai.

Zumaia Hotela- Alai auzategia ☎ 943- 14 34 41. Logela bikoitza 7.500-9.500 pzta.

Tomas Apartamentuak- Eusebio Gurrutxaga plaza ☎ 943- 86 19 16. Prezioa 8.000-12.000 pzta.

Karakas nekazal-etxea- Artadi auzoa ☎ 943- 86 17 36. Logela bikoitza 5.000-5.500 pzta.

Apartamentua 15.000 pzta. Sukalde erabilpena 500 pzta.

Denborapasak

Kike Amonarizen
Umorea

ESERLEKUA

Xebastian, Mayor Orejaren belarria baino gorragoa da.

Tolosako Zabalarreta lorategietatik pasean dabilela, nekea sentitu eta eserleku batean jesarri da lasai arraio:

- Kontuz aitona! Kontuz aitona! Banku hori margotu berria da eta! - hurbildu zaio oihuka udal langile bat.
- Nola?
- Pintura berdez!

HONDARTZAN

Karmele andereñoak, autobusa hartu eta gela osoa eramandu hondartzara. Haur guztiek area ukitu orduko, arropak erantzi eta itsasoan murgildu dira, oihu eta zalaparta batean. Guztiak Patxiku Txiki izan ezik:

- Baina Patxiku! Zer egiten duzu hor? Zoaz bainatzera lagunekin!
- Ez, ez andereño! Nik ez dakit igeri egiten eta gainera ez daukat txizagurarik!

EZIN JAKIN

Tolosar honek detektibe pribatu bat

Asteko Lokuzioa

BERGARAKO BESARKADA

Traizioa

**Ez ezak sinestu,
Bergarako besarkada duk eta**

EL BESO DE JUDAS /
PAROLE DE JUDAS / TO DOB SOMEONE IN

MANXU?

2A2PIAK
BATMAN

kontratatu du bere emazteari jarrai diezaion.

Astebetera edo, biak Donostiako taberna batean elkartu dira eta detektibeak lehen berriak eman dizkio:

- Arrazoi zenuen Patxi. Zure emaztea ia egunero elkartzen da gizon gazte lerden beltzaran batekin geltokian.

- Banuen nik zerbaiten susmoa...

Eta zer egiten dute?

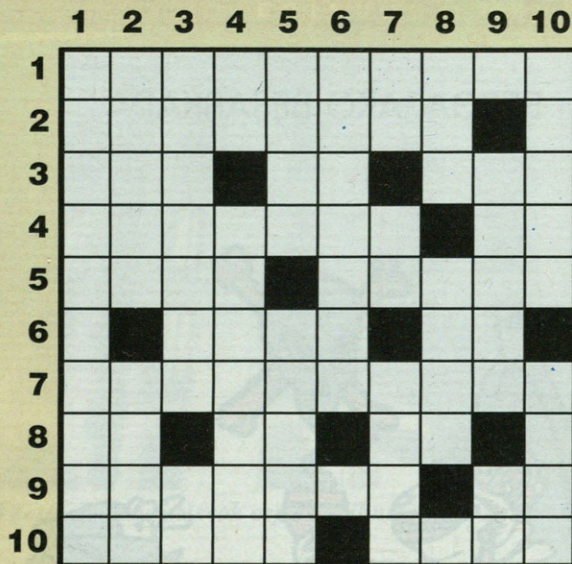
- Biak Oria hoteleko gela batean sartzen dira.

- Eta?

- Pertsianak itxi egiten dituzte.

- Kaka zaharra! Horrela ezingo dugu inoiz jakin zertarako elkartzen diren!

Gurutzegrama

EZKER ESKUIN

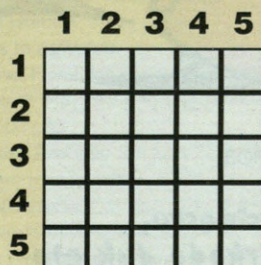
- 1.- Hitzaldia, berriketa. 2.- Barazki mota. Boroa. 3.- Dozena erdi. Kontsonante errepikatua. Ezeztia. 4.- Ergelak. Ez eme. 5.- Katu, hitz elkarketan. Irudi ortodoxo. 6.- Uranioa. Toka, zuen. Kontsonante bustia. 7.- Meatzetako langileak. 8.- 2. eta 5. bokalak. United Kingdom. Kasik. Bokala. 9.- Poztasuna. Aluminioa. 10.- Euskal atzizkia. 12 hilabeteko epe.

GOITIK BEHERA

- 1.- Bastartak. 2.- Entzuteko modukoa. Intsektu mota. 3.- Eguzkiak jotzen ez duen aldea. Ukatzeko. 4.- Galderetan. Zauzkagu. 5.- Larre. Azkeneko. 6.- Uretako biziduna. Röntgen. 7.- Egile atzizkia. Kontsonante errepikatua. Sanferminetako martxa. 8.- Bizkaian, du. Intsektu mota. Kontsonantea. 9.- Iodoa. Abestia. Kanpo. 10.- Gerizpe. Karrika.

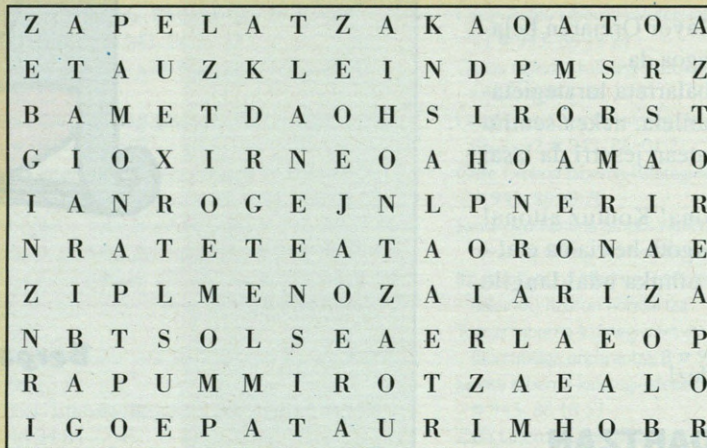
Ekar bosteko hori!

Ezker-eskuin eta goitik-behera, zenbaki bakoitzean hitz bera aterako zaizu

1. Biki. 2. Zuhaitz mota. 3. Tapiz. 4. Nerbio. 5. Trebea, abila.

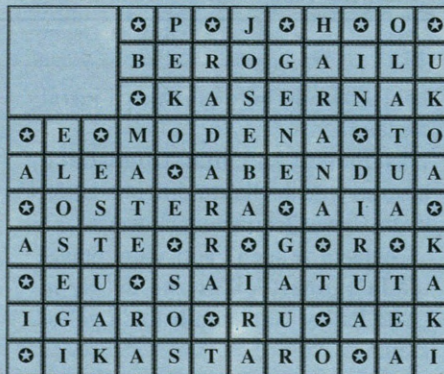
Letra Zopa

Aurki itzazu letra zopa honetan 8 hegazti harrapariren izenak. Hitzak ezker eskuin, goitik behera edo diagonalean azalduko zaizkizu

Aurreko asteko soluzioak

LAMKORKIALDIKZIO
OJISDKAIBEHIIATAS
EATRIKNIORRUSOSI
RRUTRAZOKIAZPMEE
JUZRBEHORRAUTAKB
UATEZHXEZLNGINHN
SBHEEITTTDAOLIDAI
AENAROAIPKEMEOAM
IAAPTSAPNETLHAUD
PTHANITURAEDROEZ

Gurutzegrama

Ezker-eskuin: 1. Zenbatekoa. 2. Alaitasun. 3. Piura. Aida! 4. Ek. Arin. Ot. 5. Lankideak. 6. Ago. AEK. Oe! 7. Tasa. Ioiak. 8. Zikina. A. 1. 9. A. Ito. Zira. 10. Ki. Arazoak.

Goitik-behera: 1. Zapelatzak. 2. Eliekagai. 1. 3. Nau. Noski! 4. Birak. Aita. 5. Ataria. Nor. 6. Ta. Ideia. A. 7. Esaneko. Zz. 8. Kui. A. Iaiio. 9. Ondokoa. Ra. 10. A. At. Ekiak.

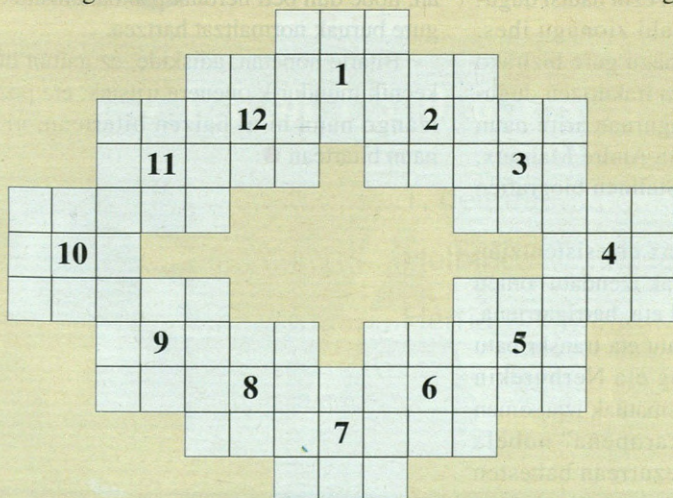
Hitza Gezidunak

	Izena	Aizto	Hobenduna	Ukan	
	Eskerrak!	Ibar	Norat atzizkia	Iridioa	
	Kolore askotakoak				Portu
	Aldi, aro				
Begietako tantak	Bilakatu			Sodioa	
Hala	Hormako baoa			Babazorro	
			Dago		1
			Perretxi-koak		XI. hil
Pinu mota		Nitrogenoa	Landutako egurra		Hitza
Eguzkiak		Karrika	Intsektu mota		
		Min			
		Ald., atzizkia			
Deitura					
Txinako iraultzailea					
		Laborariaren lanabesa		Areago	
		Iodoa		Oxigenoa	
Gizon izena			Buru apaingarria		

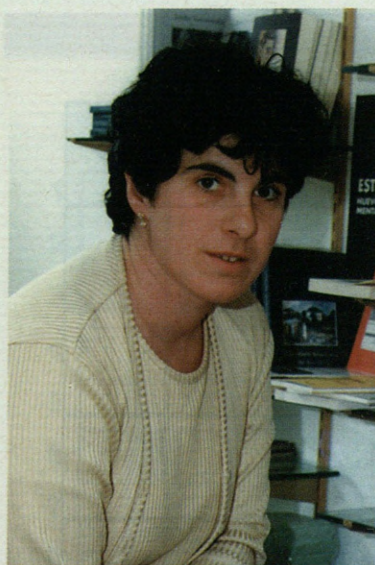
Pertsonaia: Lapurdiko idazlea eta hizkuntzalari

8ko Txikian

Erantzun guztiak zortzi letrakoak dira eta zenbaki bakoitzaren inguruan kokatu behar dira. Hitzak ordu orratzen arabera bideratu behar dira, beti ere zenbakiaren gaineko lauki txikitik abiatuta.

- 1.- Gutiz berezi
- 2.- Eragiketa multzoa
- 3.- Garraio mota
- 4.- Sagastia
- 5.- Eraikuntza materiala
- 6.- Ipar., adoretzu
- 7.- Asteko 5. eguna
- 8.- Ugaltzea
- 9.- Garoak
- 10.- Mugimenduak
- 11.- Txingurritu
- 12.- Bihurgune

TERE IRASTORTZA

ZU NI BAZARA

Horrela mintzatu omen zitzaionan lagun bati, begiak begietan, hilzorian zeukan anaia. "Zu ni zara", esanez.

Irudituko zain hasiera tragikoa eman diodala gutunari. Baina, esaldia amodiozko deklaraziotzat har dezaken, edota etsipenari itxaropena uztartzen diotenetakotzat. Inolaz egiazkoa dun, norbere mugak onartzen dituen heinean, eta gaintitu nahi dituen heinean.

Egunotan Jorge Semprún-en azken nobelaren izenburua irakurtzean berritu dinat pasadizo hori. "Bere izenarekin biziko naiz, nirearekin hilko da" izenburupean garatzen den tragedia eta elkartasunezko historia, eta hegoaldean oso ezagun ez den Julien Green idazlearen "Zu banintz..." ize-neko nobelarekin zubi eginez.

Zeren eta, zu eta ni, amodioa eta gorrotoa, egia eta gezurra edo bizitza beti binaka sentitzen eta esistitzen ditun. "Zu banintz esan" edo "ni zara esan"... gizakiak bizitzeko arrapizturik nahi duela adierazteko moduak ditun. Izan ere, J. Greenek "eguneroko bat izateari" buruz irizten zion bezala, egunerokoaren iturburuan, eta amodioaren iturburuan eta izatearen iturburuan hiltzeko beldur sekretua ari dun jalgi nahian.

DENOK gaitun jakitun: bizi denak hiltzea zor duela, eta lege hori ezin hautsi dugula. Eta gehienek egin nahi zionagu ihes. Orduan zer eskatzen zionagu gure bizirako hil den bati bere biografia irakurtzen dugunean? Galdera horren inguruan aritu naun hitzok harilkatzen, batean André Malraux, eta besteetan Lenin eta Stalinen biografien gaiarekin.

Antza denez, Malraux erresistentzian 1944an sartu zunan. Berak izendatu omen zinan bere burua koronel eta, harrigarriena, "Antimémoires"etan aipatu eta transkribatu zizkinan Mao-Tse-Tung eta Nerhurekin izandako elkarrizketak asmatuak izan omen zitunan. Malraux, "Itxaropena" nobela bikaina idatzi zuena, gezurrean babesten zela ondorioztatu din bere biografoak, Oli-

vier Toldek. Eta baita Lenin ere, Robert Servicek egindako biografiaren arabera.

Baina zeri deitzen zionagu gezur eta egia? Eta egia eta gezurra antitetikoak ote? Egia eta gezurra ez ote ditu errealitateak bakarrik egiaztatzen eta gezurtatzen? Edo egia ez ote da beti beharrezko? Edozein etikak egia jartzen din den oroz gainetik, baina aldarrikapen hori ez ote errealitateak ankerki kontrakoa erakusten duela ezkutatzeko?

Eta gure artean, beste modu batean esateko, zergatik zenbait sinisten diogu sinestein dena? Honokoak esaten zuena siniskaitz gertatuko zitzaigun beste norbaitek esanda. Ala, hori entzun nahi geninan? Guk ere behar ote genizkinan gezurtxo haiek, egiten genuenari arruntasuna kendu eta harrotasuna emateko?

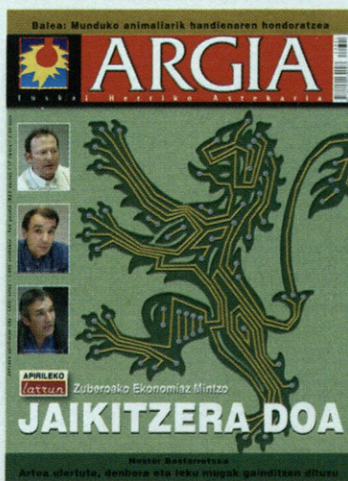
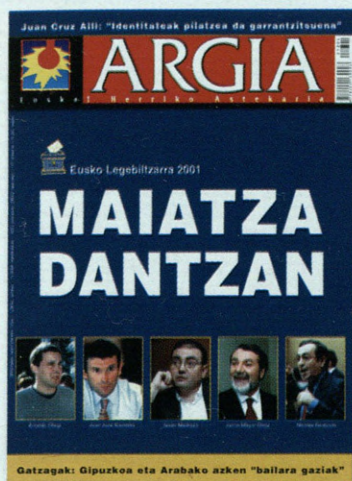
Era berean Frantziak ez al zinan behar intelektual antifasista argirik? Orain Frantziak eta Europak ez al dinatate heroi haien puskak lurtean barreiatu beharrik, berri, denak, inmigrazioaren gaiarekin, ekologiarenarekin, pederastia eta haurren esklabutzarekin denak, eskumara jo dutenean, hala ere, litekeenik eta mundurik onenean eta modurik onenean bizi garela ziurtatzeko?

POSDATA: Gutun hau bidaltzeko nengoelarik, "Egunkaria"n irakurri dinat ez dugula heroi beharrik. Ez naun konformatzen, horrela eta horrela. Erantsiko nionake: Dugunik onena emateko eta izateko, beti behar ditinagu aitzindariak, eta lagunak. Gure bizian ezer arriskatu nahi ez dugunean, hobe dun beti heroiak psikoanalizatu eta gure buruak normalizat hartzea.

Bitarte honetan, adiskide, ez gaitun litekeenik mundurik onenera iritsiak, eta pozik izango naun hi ni haizen bitartean, ni hi naun bitartean ●

"Era berean Frantziak ez al zinan behar intelektual antifasista argirik? Orain Frantziak eta Europak ez al dinatate heroi haien puskak lurtean barreiatu beharrik, berri, denak, inmigrazioaren gaiarekin, ekologiarenarekin, pederastia eta haurren esklabutzarekin denak, eskumara jo dutenean, hala ere, litekeenik eta mundurik onenean eta modurik onenean garela ziurtatzeko?"

Astero Euskaraz Bizitzeko

Ezagutu ARGIA hilabetez doan

Konpromisoaren koloreak ditugu

Izena 1. deitura 2. deitura
 N.A./I.F.K. Helbidea
 Posta Kodea Herria Telefonoa

DATA:

SINADURA:

© 943 37 15 45 • e-posta: harpide@argia.com

HELBIDEA: ARGIA • Harpidetza Saila • 142 Posta Kutxa • 20160 Lasarte-Oria (Gipuzkoa) • www.argia.com

TXITXARDIN BELTXA

Oria Etorbidea, 12

☎ 37 03 04

20160 Lezarte Oria